

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 54.

Lördagen den 8 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 138, med förslag till lag om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

nr 137, med förslag till lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. m.;

nr 146, med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten;

nr 143, angående anvisande av medel till avlönande av en extra vaktmästare i Svea hovrätt m. m.;

nr 139, angående försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet i Västmanlands län;

nr 140, angående överlåtande å staden Falun av kronans rätt till vissa områden invid nämnda stad; och

nr 141, angående försäljning till Stockholms läns landsting av ett område av kronoegendomen Mörby i Stockholms län.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 144, angående provisorisk förstärkning av utrikesdepartementets arbetskrafter m. m.; och

nr 136, angående ytterligare anslag till folkskoleseminariets i Lund nybyggnad.

§ 3.

Vidare föredrogos de på kammarens bord liggande motionerna nr 256, av herr *Rydén* i Malmö, och nr 257, av herr *Söderberg* i Stock-

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 54.

holm *m. fl.*; och remitterades därvid den förra motionen till bankoutskottet samt den senare till konstitutionsutskottet.

§ 4.

Till behandling förelåg härefter statsutskottets memorial, nr 50, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i två frågor rörande anslag under riksstatens fjärde huvudtitel.

Efter föredragning av *punkten 1* lämnades på begäran ordet till

*Ang. en vte-
ringsproposi-
tion.*

Herr E. A. Nilson i Örebro, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom närmare framgår av det nu föredragna memorialet, hava kamrarna fattat samstämmiga beslut såväl i avseende å generalitetsstatens slutsumma som ock beträffande fördelningen av i sagda slutsumma ingående belopp. Skiljaktigheten mellan kamrarnas beslut gäller lydelsen av en anmärkning, som är fogad vid staten. Den anmärkningen innefattar emellertid icke ett villkor för löners åtnjutande, varom riksdagen till förene har röstat gemensamt, utan det gäller någonting helt annat. Då nu statsutskottet utan meningsskiljaktighet tillstyrkt gemensam omröstning för denna frågas avgörande och då, som jag hoppas, båda kamrarna nu komma att gilla denna statsutskottets hemställan, så vill jag här till kammarens protokoll endast hava antecknat, att riksdagen härmed fastslagit en utvidgning av det gemensamma omröstningsinstitutet, en utvidgning, vilken jag icke har någon som helst anledning att motsätta mig. Men syftet med min erinran har varit den, att kammaren måtte biträda denna utvidgning av det gemensamma omröstningsinstitutet med öppen blick för vad frågan gäller.

Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Den i punkten föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2.

Kammaren godkände jämväl den i denna punkt föreslagna voteringspropositionen.

§ 5.

Efter härpå skedd föredragning av sammansatta stats- och lagutskottets nr 1 memorial, nr 2, angående ersättning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjäning blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Lagutskottets nu föredragna utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag angående ansvarighet för skada i följd

av automobiltrafik samt till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 15 § strafflagen godkändes.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning om automobiltrafik, dels ock fyra i ämnet väckta motioner. Ang. förordning om automobiltrafik

Genom en den 31 december 1915 dagtecknad proposition, nr 51, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, hade Kungl. Maj:tt, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilrättsnämnden, velat inhämta riksdagens yttrande över ett propositionen bilagt förslag till förordning om automobiltrafik.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft fyra med anledning av propositionen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 97, av herr *Alkman*; och

nr 98, av herr *E. A. Lindblad*; samt

inom andra kammaren:

nr 232, av herr *Magnusson* i Tumhult, med instämmande av fem andra kammarens ledamöter; och

nr 233, av herr *Åkerlund*, i vilken motion tre av kammarens ledamöter instämt.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:tt anmäla, att vid granskning av ifrågavarande förslag riksdagen ej funnit skäl att mot detsamma göra andra erinringar än utskottet i förevarande utlåtande upptagit; samt

2:o) att de i anledning av propositionen väckta motionerna, där est de icke kunde besvarade genom vad utskottet hemställt, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Gezelius*, *Rogberg*, *Lars Olsson*, *Pettersson* i Bjälbo, *Gustafsson* i Örebro, *Karlsson* i Fjäl och *Lindqvist* i Kosta, vilka i avseende å bestämmelserna i § 13 mom. 1 om bredden å väg, varå körning med automobil skulle vara tillåten, velat hemställa, att riksdagen måtte göra den erinran, att där inrymda bestämmelser borde innehålla, att körning med automobil skulle, där ej av stadgandena i paragrafen annorlunda framginge, vara tillåten å allmän väg, vars bredd överstege 3.6 meter, samt å gata och torgplats; dock med rätt för Konungens befallningshavande att, efter vederbörande vägstyrelses hörande, medgiva automobiltrafik, där sådan utan olägenhet kunde äga rum, jämväl å allmän väg av mindre bredd än eljest i mom. 1 sagts.

Ang. förordning om automobiltrafik.

(Forts.)

I det av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslaget hade § 13 mom. 1 erhållit följande lydelse:

§ 13.

Mom. 1. Körning med automobil vare, där ej nedan annorlunda sägs, tillåten å allmän väg, vars bredd uppgår till minst 3,6 meter samt å gata och torgplats; ägande emellertid Konungens befallningshavande att, efter vederbörande vägstyrelses hörande, medgiva automobiltrafik, där sådan utan olägenhet kan äga rum, jämväl å allmän väg av mindre bredd än ovan sägs.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Lundgren, som yttrade: Herr talman, mina her-rar! Det är ju så, att detta Kungl. Maj:ts förslag till ny automobillag väckt mycken tillfredsställelse ibland automobilis-terna. Men det kan däremot icke förnekas, att det har väckt i viss mån motsatta känslor på annat håll och då närmast hos den del av allmänheten, som trafikerar landsvägarna med andra åkdon än automobiler. Det är ganska starka skäl härvidlag, som tala både för och emot det kungl. förslaget. Till förmån för det kungl. förslaget talar ett kommunikationsintresse, som befinner sig i mycket stark tillväxt, ett intresse som år efter år vinner allt mer anslutning hos den stora allmänheten. Det tal som man ibland får höra om bilar såsom ett slags lyxartiklar, som icke skulle hava någon annan uppgift att fylla än att tillfredsställa vissa mer privilegierade personers behov av nöjes-resor, vittnar om fullständig obekantskap med förhållandenas nuvarande utveckling, särskilt i vissa delar av vårt land, där man kan säga, att bilarna i vissa fall kommit att tjäna som ett slags ersättning för järnvägarna utefter vissa kommunikations-leder.

Vad innebär det kungl. förslaget? Jo det kungl. förslaget innebär öppnandet för automobiltrafik av en hel del bygdevägar, vilka förut icke varit upplåtna för dylik trafik. Därigenom skulle automobiltrafiken komma att vinna en väsentlig utsträckning, vilket framgår av den omständigheten, att det i vårt land enligt 1911 års statistik då fanns mer än dubbelt så mycket bygdevägar som landsvägar. Därigenom skulle också deras kommunikationsmedel, som bo avsådes och icke hava någon annan utfartsväg än dessa bygdevägar, komma att i väsentlig mån tillgodos-es.

Men det finnes i detta förslag en ganska väsentlig brist, och det är, att förslaget icke tar hänsyn till nödvändigheten av att biltyperna måste vara avpassade efter olika vägars beskaffenhet. Om vägar av 3,6 meters bredd och därunder komma att upplåtas för automobiltrafik, borde det också i lagen hava funnits en bestämmelse om, med vilka automobiler dylika vägar

finge befaras, dessa automobilers bredd, maximityngd och beskaffenheten av deras hjulringar. Så är emellertid icke förhållandet. Det förefaller, som om med de undantag, som de respektive länen göra, vägar intill 3,6 meters bredd skulle stå öppna för stora lastbilar av intill 2,5 tons hjultryck och med kompakta gummiringar. Detta är en brist i det föreliggande förslaget. Det har riktats mot detta förslag en mycket skarp kritik, särskilt utgående därifrån, att vägarna kunna fördärvas genom att bilar få föras fram på dåliga vägar. Det är ju så att det ligger en viss grad av berättigande i dessa anmärkningar. Vi måste komma ihåg, att det är en väsentlig skillnad på bilar och bilar. Vi måste tänka på, att icke alla bilar äro så konstruerade, att de i lika hög grad fördärva landsvägarna, utan därvidlag ställer det sig mycket olika beträffande olika biltyper. Jag kan å andra sidan icke se annat, än att reservanterna tagit alldeles för litet hänsyn till utvecklingen och utvecklingens krav. Om vi bifalla deras förslag, så kommer en hel del platser att berövas de kommunikationsmedel, som de kanske äro i mycket starkt behov av, eller också kommer det att läggas i Konungens befallningshavandes hand att avgöra, huruvida på dessa vägar skall få användas bilar eller icke, vilket kanske icke är lyckligt, då icke alla Konungens befallningshavande i Sverige hava lika uppfattning i denna fråga.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Reservationen har icke tagit nödig hänsyn till utvecklingen, till automobiltrafikens kolossala uppsving och praktiska användbarhet i det dagliga livet, som mer och mer börjar inses. När vi lagstifta, skola vi icke blott tänka på det nuvarande ögonblicket utan lagstifta också med tanke på framtiden, och det är icke framsynthet att åstadkomma en lagstiftning, som skulle komma att hämmande ingripa i utvecklingen.

Jag för min del kan icke känna mig fullt tillfredsställd med det kungl. förslaget, men om jag likväl kommer att rösta på detta, så är det på grund av en upplysning, som jag erhållit av en ledamot i vägkommissionen, vilken meddelat mig åtskilligt angående vad denna vägkommission kommer att föreslå, när den en gång blir färdig med sitt förslag. Denna vägkommission kommer att i sitt förslag taga hänsyn till de olika vägar, som finnas i vårt land, och föreslå de bestämmelser, som med hänsyn till dessa vägar måste förekomma i avseende å bilarnas olika beskaffenhet. Enligt vad jag hört uppgivas, kommer enligt det förslag, som vägkommissionen ämnar avgiva, vägarna att indelas i tre grupper med hänsyn till vägarnas olika bredd. Till första klassens vägar räknas sådana vägar, som hava en bredd av 5,5 meter. Dessa vägar skola kunna befaras av de största lastbilar med ända till 3,2 tons hjultryck. Andra klassens vägar med en bredd av 4 meter skola stå öppna för medeltunga bilar med 2 tons hjultryck och tredje klassens vägar för lätta personbilar om 1,2 tons hjultryck och med en högsta bredd av 1,8 meter. Dessa vägars bredd föreslås till 3,6 meter. Jag

Ang. förord-
ning om auto-
mobiltrafik.
(Forts.)

tror mig också veta, att bemälda vägkommission har för avsikt att därutöver föreslå vissa bestämmelser i syfte att skydda vägarna för den skadliga inverkan som automobiltrafiken kan komma att utöva på våra s. k. bygdevägar. Man ämnar nämligen föreslå en viss minimibredd för ringarna på de bilar, som skola få trafikera tredje klassens vägar. Dessa ringars bredd skulle icke få understiga 24 cm. Därigenom skulle de väghållningsskyldigas intresse komma att skyddas.

I förhoppning att dessa bestämmelser i sinom tid komma att bliva lagligen fastställda och då jag för min del är livligt övertygad om, att bilarna hava framtiden för sig som ett kommunikationsmedel i vårt land, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Lagutskottet har beträffande denna stadga varit ganska enigt. Det är endast i en enda punkt, som inom utskottet olika meningar gjort sig gällande, och det är i momentet 1 av § 13. Jag skall tillåta mig läsa upp detta moment: »Körning med automobil vare, där ej nedan annorlunda sägs, tillåten å allmän väg, vars bredd uppgår till minst 3,6 meter, samt å gata och torgplats; ägande emellertid Konungens befallningshavande att, efter vederbörande vägstyrelsens hörande, medgiva automobiltrafik, där sådan utan olägenhet kan äga rum, jämväl å allmän väg av mindre bredd än ovan sägs».

Enligt nuvarande bestämmelser är det ju så, att endast vägar, som äro över 3,6 meter, i regel äro upplätta för allmän automobiltrafik. Skola vägar, som äro av mindre bredd, upplåtas, måste det ske genom särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande, sedan vägstyrelsen hörts. Enligt det här föreliggande förslaget skulle alla vägar, som äro 3,6 meter breda, utan vidare öppnas för sådan allmän trafik. Den, som ej känner till förhållandena ute på landsbygden, skulle lätteligen kunna tro, att skillnaden mellan nuvarande förhållanden och de här föreslagna icke är så synnerligt stor, men så är likvisst fallet. Det är nämligen så, att antalet av dessa 3,6 metersvägar, varom här är fråga, är synnerligen stort. Därigenom att dessa vägar hittills icke kunnat upplåtas för allmän automobiltrafik annat än genom särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande och efter vägstyrelsens hörande, har lantbefolkningen haft en liten rättighet att så att säga verka reglerande och haft ett litet ord med i laget, då det gällt att upplåta dessa vägar, en rättighet och en förmån, som, såvitt jag känner till förhållandena, lantbefolkningen satt mycket stort värde på.

Jag vill också medgiva, att denna rättighet av lantbefolkningen använts så, att mindre vägar på ett eller annat håll bli-

vit uteslutna från automobiltrafik. Man kan dock knappast påstå, att olägenheterna därav, åtminstone för det allmänna, varit av någon nämnvärd betydelse, men däremot har den fördel, som ortsbefolkningen själv kunnat förskaffa sig på detta sätt, skattats synnerligen högt. Men hur blir det nu, om detta förslag till stadga en gång blir antaget? Då kommer det att ställa sig så, att så gott som alla till allmänt underhåll indelade vägar i ett slag bliva utan vidare upplåtna för sådan trafik. Det är en ganska betydande skillnad mot det förhållande, som nu är rådande, och lantbefolkningen, vars intresse det närmast berör, får icke på något sätt tillfälle att hava ett ord med i laget och göra sig hörd.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Det säges i den riksdagsskrivelse, som utgör utgångspunkten för frågan angående omredigering av denna stadga: »Riksdagen anser det ostridigt, att det, synnerligen på landsbygden, mångenstädes råder en ovilja mot automobilerna, vartill dessas ägare och förare ingalunda alltid torde vara utan skuld. Den sålunda befintliga konflikten mellan å ena sidan befolkningens berättigade intresse av verksamt skydd till liv och gods samt å andra sidan det obestriddiga samhällsintresset av en fri utveckling utav ifrågavarande kommunikationsmedel, vilket torde kunna förväntas med tiden komma allt mera till användning, har synts riksdagen böra rätteligen så lösas etc.».

Ja, det är givet, att det finnes berättigade intressen för det allmänna här, och det finnes också berättigade intressen för lantbefolkningen, och jag vill påstå, att vid formuleringen av detta moment man knappast tagit vederbörlig hänsyn till dessa senare intressen, ty det torde icke vara obekant, att ute på landsbygden stämningen i detta fall är så gott som enhälligt emot att man fullkomligt uppgiver sin medbestämmanderätt beträffande denna trafik på så gott som alla vägar. Man får väl ändå antaga, att lantbefolkningen själv i denna sak vet vad som är dess berättigade intressen eller icke. Det är gott och väl, att vi här få strängare straffbestämmelser, mera direkta och noggranna föreskrifter angående trafiken m. m., men det hjälper enligt mitt förmenande icke. Jag skall tillåta mig att läsa upp en liten passus ur den motion, som är väckt av herr Lindblad i Närlunda. Den återfinnes på sid. 35 i lagutskottets betänkande: »Man tröstar sig med, att ansvarigheten för skada blir utsträckt. Ja, huru går det med ett dylikt fall, som torde bliva rätt vanligt? På en 3,6 meters väg — som ju bleve tillåten, oaktat intet samtidigt stadgas om *automobilens* maximibredd — stannar chauffören sin automobil för en mötande skjuts och har en eller två åkande, som intyga att automobilen stod absolut stilla; den mötande, vars häst är ovan och rädd, kommer ej förbi, utan i sista ögonblicket gör hästen ett kast, vägen är för smal och olyckan sker. Vem får betala kalaset? Vem *borde* betala det? Det allmänna synes det mig, då lagstiftaren inför sådana bestämmelser. De automobilolyckor, jag har personlig kännedom om, ha samtliga ägt rum,

Ang. förordning om automobiltrafik.

(Forts.)

utan att chauffören i något fall varit vållande och där han jämväl enligt nya lagen skulle gått fri från skadestånd.»

Detta är en skildring, som jag tror att de allra flesta av våra lantmän kan vitsorda vara fullkomligt riktig. Det hjälper som sagt icke med straffbestämmelser och skärpta föreskrifter. I synnerhet när det är mörkt om nätterna, förstå nog herrarne, att det icke är något lekverk att möta dessa stora automobiler på de smala och slingrande vägarna. Följden av en sådan bestämmelse, som här föreslås, bleve säkerligen en allmän oreda och osäkerhet och större ovilja mot automobilerna, än som nu finnes. Det skulle innebära en fördyring av arbetskraften i många fall och medföra olägenheter på mångahanda sätt.

En annan olägenhet har också framhållits här i motionerna, och det är, att under nuvarande förhållanden stadgar ju väglagen, såsom vi veta, att alla till allmänt underhåll indelade vägar skola hava en bredd av 3,6 meter och att endast Konungens befallningshavande äger rätt att av särskild anledning medgiva något undantag. Den, som känner hur det är ställt, vet mycket väl, att Konungens befallningshavande göra allt, för att dessa särskilda undantag må bli så få som möjligt. Kommer nu denna stadga till stånd i föreslaget skick, kan man nästan med visshet förutse, att Konungens befallningshavande sedan icke anse sig hava rättighet att medgiva några sådana undantag alls utan att de måste ålägga de väghållningsskyldiga den föreskrivna bredden på alla vägar utefter hela linjen. Detta kommer att i ett slag medföra alldeles oerhörd stora kostnader och i många fall verka rent av ruinerande.

Av dessa och många andra skäl hade också de sakkunniga, som år 1912 framkommo med sitt betänkande, föreslagit, att bestämmelsen i detta fall måtte förbli vid status quo eller i överensstämmelse med vad reservanterna här framhållit såsom lämpligast. Och de stödjade sin hemställan bland annat därpå att av Sveriges samtliga Konungens befallningshavande ha sexton ansett, att så borde bli fallet, under det endast fyra tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Man kan verkligen fråga sig: vad är det för ett allmänt stort intresse att få automobiltrafik på sådana här små bygdevägar? Jag för min del kan icke anse, att det kan vara så synnerligen stort intresse för det allmänna. Jag kan förstå, att intresset är stort beträffande landsvägarna. Jag kan likaledes förstå, att intresset för automobiltrafik är stort beträffande sådana bygde- och häradsvägar, där det finnes en avsevärd trafik — helst genomgående trafik — men att det skulle vara ett så ofantligt stort allmänt intresse att få automobiltrafik på dessa små bygdevägar, som slingra sig fram genom landsbygden, och som utslutande tjäna ett lokalt intresse, utslutande tjäna de kringboende lantbrukarnes eget speciella intresse, det kan jag för min del icke begripa.

På vilka grunder har nu Kungl. Maj:t och närmast departementschefen tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag? Jo, på sam-

stämmig tillstyrkan av Kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. automobilklubben. Jag tycker för min del, att det är nästan orimligt att i ett fall som detta fästa större avseende vid vad Kungl. automobilklubben anser riktigast än vid vad vi lantbrukare så gott som enstämmigt anse såsom lämpligast och bäst. Och vilken olycka skulle ske, ifall reservanternas förslag, och icke kommitténs förslag, sådant det är framlagt, blir det, som slutligen kommer att antagas? Jag för min del kan icke inse, att det skulle bli någon större olycka. Skillnaden mellan det nu föreslagna och det, som vi anse lämpligt, är endast mer eller mindre en fråga angående den hastighet, i vilken utvecklingen kommer att ske. Jag tror icke, att någon har motvilja mot automobilerna. Jag tror icke, att det finns någon, som icke inser och förstår, att automobilerna ha framtiden för sig. Men jag anser, att den hastighet, den fart, med vilken Kungl. Maj:t vill genomdriva denna sak, är för stor. Vi anse, att den saken behöver i någon mån regleras, och att vi själva i någon — åtminstone ringa — mån böra höras och ha liten medbestämmanderätt då det gäller att reglera den farten.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Jag vill peka på att vi inom utskottet gjort en liten hemställan till Kungl. Maj:t utöver vad Kungl. Maj:t själv fordrat; och denna består i att vi hemställt, att Kungl. Maj:t måtte, då Kungl. Maj:t utfärdar sina stadgar, i § 13 intaga en särskild och förtydligande bestämmelse att för läkare och sjuka samt vad dit hör ävensom i allmänhet i trängande fall all automobiltrafik må vara tillåten på vilka vägar som helst; d. v. s. i nödläge och då det finnes ett verkligt behov, bör automobiltrafiken vara fullkomligt obehindrad. Nu är det så att beträffande de allra flesta vägar, som nybyggas, rätas, omläggas eller breddas, detta arbete sker med statsanslag, och att staten icke lämnar dylikt anslag med mindre vägarna byggas över 3,6, 4, 4,5 och 5 meters bredd. Utvecklingen går åt bredare vägar. Man kan ju också förvänta, att ortsbefolkningen så småningom allt mer och mer inser betydelsen av automobiltrafiken, så att den självmant kommer med yrkande på att vägarna skola öppnas för sådan trafik. Det finnes — förmodar jag — en och annan landsdel, som icke har någonting emot automobiltrafik, och jag tycker då, att icke något hinder bör finnas att, där det anses lämpligt och ortsbefolkningen så önskar, öka hastigheten i så raskt tempo som möjligt. Det är således endast beträffande en och annan landsända och en och annan väg, som huvudsakligen tjänar ortsbefolkningens intresse, där man fortfarande önskar att genom sin vägstyrelse få ha ett litet ord med i laget. Det är — tycker jag — en anhållan, en hemställan, som är så billig och så rimlig, att jag verkligen anser att icke Kungl. Maj:t och icke någon annan heller borde ha något att däremot invända.

Ja, på dessa grunder, herr talman, skall jag sluta med att göra en hemställan till Kungl. Maj:t i den förhoppning att, då Kungl. Maj:t en gång utfärdar denna stadga, Kungl. Maj:t måtte

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

taga en liten hänsyn till dessa våra — såvitt jag förstår — mycket billiga och rättmätiga önskemål. På grund härav ber jag att få yrka bifall till den vid detta betänkande fogade reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Svensson* i Kompersmålå, *Svensson* i Betingetorp, *Magnusson* i Tumhult, *Svensson* i Torlarp, *Carlsson* i Solberga, *Andersson* i Knäppinge, *Gabrielsson*, *Jonsson* i Hökhult, *Bengtsson* i Norup, *Jönsson* i Boa, *Nilsson* i Bonarp, *Larsson* i Säby, *Nilsson* i Linnås, *Erlandsson*, *Räf*, *Persson* i Fritorp, *Ohlsson* i Säljeröd, *Elisson*, *Olsson* i Berg, *Hellberg* i Ljungskile, *Olausson*, *Pettersson* i Vråtsered, *Anderson* i Knapasjö, *Lorentzon*, *Larsson* i Kroken, *Rydén* i Klosterbergane, *Gustafson* i Kasenberg, *Olofsson* i Åvik, *Zelahn*, *Norin*, *Eurén* och *Westerström*.

Herr Schotte: Herr talman! Den föregående ärade talaren sökte — föreföll det mig — utmåla frågan om de bestämmelser, som lämpligen böra träffas med avseende på vilka vägar, som få befaras med automobil, på ett något väl färgat och mörkfärgat sätt. Kammaren torde beakta — såsom det också av honom framhölls — att skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag och den reservation, till vilken den föregående ärade talaren yrkade bifall, är den, att, medan reservanterna vilja, att allenast vägar, som *överstiga 3,6 meters bredd*, skola vara upplåtna för automobiltrafik, men undantag därifrån kunna medgivas efter särskilt beslut av Konungens befälningshavande, innehåller Kungl. Maj:ts förslag, som utskottsmajoriteten biträtt, att, då vägens bredd *uppgår till minst 3,6 meters bredd*, densamma skall vara upplåten för automobilerna, dock med rätt för Konungens befälningshavande att förbjuda sådan trafik på vissa dylika vägar, därest den skulle vara i ett eller annat avseende oläglig. Jag föreställer mig, att i det stora hela är det en ganska liten skillnad mellan de båda förslag, som sålunda föreligga. Kungl. Maj:t ansluter sig till den principiella uppfattningen, att man icke kan a priori säga, att *alla* bygdevägar, som nu normalt skola hålla en bredd av minst 3,6 meter, äro olämpliga för automobiltrafik. Kungl. Maj:t anser, att de allmänna vägarna böra vara såsom regel tillgängliga för all allmän landsvägstrafik och således också för det gagnande fortskaffningsmedel som heter automobiler, och att det sedermera får bero på särskilda förhållanden, om undantag skall för vissa vägars befarande med automobil göras med hänsyn till vägarnas beskaffenhet. Det är också — såsom den ärade talaren på Ostgötabänken framhöll — så, att de nybyggda vägar, till vilka statsbidrag meddelats eller som i övrigt nybyggs på sista tiden, otvivelaktigt äro sådana, att, även om bredden icke är mer än 3,6 meter, de dock äro fullt lämpliga för automobiltrafik. De vägar han ville undantaga voro, såsom han själv sade, de små och krokiga vägarna, som kunna vara svåra att befara med automobil. Ja, just för dessa vägar är

det, som det undantag, vilket innehålles i § 13 mom. 2, påkallats, och just dessa vägar bli också säkerligen undantagna för automobiltrafik. Det är antagligt, att förhållandena i väsentliga delar bli ungefär desamma som nu. När en sådan här författning, om den blir byggd på Kungl. Maj:ts förslag, blir utfärdad, komma väl vederbörande väghållningsskyldige eller vägdistrikt att ingå till Konungens befälningshavande med framställning om, att de bygdevägar, på vilka automobiltrafik förut icke varit tillåten, eller flertalet av dem, måtte, i enlighet med andra momentet av nyssnämnda 13 §, undantagas från dylik trafik, och då blir det Konungens befälningshavande, som kommer att pröva i vart och ett fall dessa framställningar, vilken prövning säkert kommer att hinna ske intill den tid, då den nya författningen träder i kraft, eller så att förhållandet är ordnat, innan det praktiskt taget kan bli fråga om att använda vägarna för automobiltrafik.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Jag tror, att skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag är av mera principiell än praktisk karaktär. Dock antager jag, att utskottets förslag innebär i någon mån en utvidgning av nuvarande för automobiltrafik tillgängliga trakter, enär man kan förmoda, att Konungens befälningshavandes prövning av frågan, huruvida verkligen hinder möta för automobiltrafik på dylika vägar kommer att bli en smula omsorgsfullare, än under andra förhållanden, och att man därvidlag kommer att taga vederbörlig hänsyn till allenast de förhållanden, som verkligen inverka på frågan om automobiltrafiks möjlighet och lämplighet för en viss väg. Och det är uppenbart, att då automobilerna äro av allmän betydelse och ett allmänt intresse finnes för dem och den nytta, de medföra i den mån det kan ske utan avsevärda risker och allmännare faror, bör man så småningom komma till att för trafiken med automobil äro tillgängliga alla de för allmän trafik upplåtna vägarna. Dessa få väl dock ingalunda betraktas såsom den jordbrukande befolkningen särskilt förbehållna, då deras underhåll bestrides icke endast av jordbrukarne, utan även av andra skattedragande.

Jag tror också, att en garanti för att Konungens befälningshavande i detta fall komma att förfara med varsamhet och sålunda göra undantag, där det verkligen föreligger befogade hinder eller olägenheter för automobiltrafik till följd av vägens dåliga beskaffenhet, då den är krokig och backig, ligger däruti, att — såsom också den föregående ärade talaren påpekade — det är sexton Konungens befälningshavande, som, när deras yttrande för tre å fyra år sedan inhämtades, ansågo, att man gärna kunde stanna vid de nuvarande bestämmelserna med avseende å vilka vägar, som må befaras med automobil. Detta borde verkligen vara en garanti. Och bland dessa sexton befann sig troligen Konungens befälningshavande i de trakter, för vilka den föregående ärade talaren är särskilt intresserad. Jag tror därför, att man kan antaga, att det kommer att förfaras med till-

Ang. förord-
ning om auto-
mobiltrafik.
(Forts.)

räcklig noggrannhet vid undantagande av vägar från automobiltrafik.

Det är vidare så, att hela denna lagstiftning, och det icke blott ifråga om skadeståndsförhållandena och bötesstraffen, är lagd på mycket strängare och, för automobilisterna mera betungande linjer än för närvarande. Jag vill därvid särskilt framhålla, att garantierna bli större med avseende på förarnas kompetens, och att det blir noggrannare körregler o. d. Alla dessa omständigheter komma givetvis att medföra en vida större hänsyn till annan på vägarna framgående trafik från automobilförarnes sida och likaså större varsamhet vid handterandet av bilar över huvud taget. Det är således icke bara med avseende på skadeståndet, som bestämmelserna äro skärpta, utan även med hänsyn till förarnes kompetens och beträffande körreglerna. Den riksdagsskrivelse, som det förevarande författningsförslaget grundar sig på, är — såsom det påpekats — av år 1909 och vissa uttalanden där kunna till äventyrs i någon mån ge ett visst fog för att man den tiden önskade än mer skärpta bestämmelser om automobiltrafik och möjligen ansåg sig böra iakttaga större varsamhet i medgivanden för automobilismens utveckling. Vi ha dock hunnit åtskilligt från den tiden och under de år, som gått, har automobiltrafiken utvecklats högst väsentligt. Den har hunnit mera anpassa sig efter annan vägtrafik, och annan vägtrafik har hunnit mera anpassa sig efter den. Det är sålunda icke precis samma förhållande nu, som det var år 1909. Jag tror därför, att det är goda grunder för att man nu försöker gå en principiellt riktigare väg med avseende å upplåtandet av allmänna vägar för automobiltrafik. Jag tror, att i det stora hela blir det inte så synnerligen stor praktisk skillnad mellan nuvarande förhållanden och dem, som kunna komma med de nya nu föreslagna, ehuru tilläventyrs en utökning kommer till stånd ifråga om antalet vägar, som få befaras med automobil. Men denna utvidgning kan icke vara annat än befogad med hänsyn till dels den ökade nyttan av dessa fordon och dels de ökade garantierna för ett hänsynsfullare tillgodoseende av även andra trafikanters och vägfarandes behöriga intressen.

Den förste ärade talaren talade om åtskilliga förhållanden med avseende å vägkommittén och framhöll, att han skulle vilja ha mera detaljerade bestämmelser om en del saker. Det finns, som kammaren funnit av Kungl. propositionen, en framställning gjord av Svenska vägföreningen, som nog i huvudsaklig mån kommer att få ligga till grund för kommitténs betänkande i ämnet, däri viss klassificering påyrkas av vägarna efter dess lämplighet för automobiltrafik, och det är säkerligen dessa förslag, talaren åsyftade. Det är möjligt, att när vägkommitténs betänkande kommer och det är meningen, att vad där skall föreslås skall bli lag, en och annan jämkning behöves i automobilförordningen, men det bör beaktas, att det är en »lång väg», innan vägkommitténs lagförslag kommer på kammarens bord. Skulle

det möjligen inträffa, att det kommer att avlämnas i år — vilket man icke kan vara viss om, då det har bebadats redan förut — så skall förslaget remitteras till alla vägstyrelser i riket, kanske till alla vägstämmor. Sedermera skall förslaget undergå vederbörlig granskning och beredning hos kammarkollegium och andra myndigheter, och det tar säkerligen minst ett par år efter dess avgivande, innan ett så omfattande förslag kan bli föremål för riksdagens prövning.

Ang. förordning om automobiltrafik.

(Fortn.)

Herr talman, jag tror vi inte behöva yttra mer i denna sak för närvarande från utskottsmajoritetens sida. Jag hemställer därför om bifall till lagutskottets förslag i denna del oförändrat.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman, mina herrar! Som jag har deltagit i behandlingen av detta ärende inom utskottet och kommit att stå som reservant, ber jag få säga några ord. Jag gör detta också därför, att det bör komma till uttryck här i kammaren, att vad reservanterna här ha hemställt om, icke endast rör jordbrukarnas intresse, utan ett intresse för oss alla, som bo på landsbygden, ja, jag ville säga, att det är ett intresse för *alla*, även dem, som icke bo på landet, utan bo i stad, att vad reservanterna här hemställt om kommer att upptagas i den kungl. förordningen, när den skall utgivas. Sakkunnige, som ha utarbetat förslag till den proposition, vilken vi nu här behandla, ha ju icke vägat i det fall det här gäller, nämligen bestämmelsen om vilka vägar som böra få befaras med automobil, frågå de bestämmelser, som nu gälla. Men trots detta innebär ju Kungl. Maj:ts förslag en väsentlig utvidgning och en väsentlig förändring av vad som nu gäller. Det säges, och det sades även av den förre ärade talaren, att skillnaden emellan reservanternas och utskottets förslag är ganska liten, men jag vill påstå, att skilljaktigheten är ganska väsentlig. Enligt nu gällande bestämmelser äro våra landsvägar upplätta för automobiltrafik och därutöver de av våra bygdevägar, som under senare år ha förbättrats och utlagts till större bredd än lagen stadgar. När vi då veta, att vi ha 20,000 kilometer vägar, som enligt det allmänna reglementet i 1906 års förordning äro upplätta för automobiltrafik, men att det enligt Kungl. Maj:ts av utskottet här tillstyrkta förslag skulle komma till över 40,000 kilometer vägar, förstå vi, att det är en väsentlig utvidgning av denna lag, som det nu gäller. En väg, som inte är mer än 3,6 meter bred, är enligt min uppfattning för smal att befaras med våra stora automobiler. När man då vet, att den faktiska vägbredden i de allra flesta, för att inte säga alla fall, är betydligt under den legala bredden, när vi veta, hur backiga, krokiga många av våra bygdevägar äro, som här enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle upplätas för automobiltrafik, måste man säga, att det icke kan vara tillrådligt att gå med på en sådan väsentlig utsträckning.

Ang. förord-
ning om auto-
mobiltrafik.
(Forts.)

Vi ha nu, innan vi gått till behandling av detta ärende, antagit en lag angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik. I denna lag ha vi stadgat ganska svåra straffbestämmelser och skärpt de förutvarande straffbestämmelserna. Är det då tillrådligt, att riksdagen här ger sitt bifall till en förordning, genom vilken man skulle släppa in bilar på dessa små, smala vägar? Om inte annat, bör man tänka på automobilägarna och på dessa stackars människor, förarna, som äro tvungna att köra, vart man säger till dem. Att släppa in dessa automobiler på dessa smala vägar skulle ovillkorligen medföra en mängd olyckor. Men om så skulle bli, att Kungl. Maj:ts förslag blir förordning och dessa vägar bli upplåtta och en massa olyckor kommer att inträffa, vad har man då att vänta? Jo, troligen det, att Konungens befallningshavande påbjuda, att dessa bygdevägar, som icke hålla den bredd, som i lagen stadgas, skola utläggas till denna bredd. Jag undrar, om förhållandena äro sådana, att vi med detta för ögonen och med tanke på de större skatter och utgifter, som säkert skola komma, böra vara med om ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Vi hålla ju på och ha hållit på i flera år med att efter hand förbättra och till större bredd utlægga våra bygdevägar. När vi så göra, skapa vi möjlighet för automobiltrafiken att tränga in på landsbygden även på de trakter, där den förut icke varit inne. Jag vill inte för min del, och jag tror inte någon annan heller, vara med om att onödigtvis hindra utvecklingen av ett så viktigt kommunikationsmedel som automobilen. visst icke, men denna utveckling måste gå hand i hand med förbättringen av våra vägar. När vi så år efter år förbättra dessa, utlægga dem till större bredd, skapa vi också möjlighet för automobiltrafiken att tränga in därpå, och så småningom ha vi dem överallt i landet. När riksdagen förra gången behandlade förslaget till automobilförordning, d. v. s. den förordning som vi nu ha, yttrade lagutskottet följande, vilket jag anser vara fullt riktigt, om riksdagen ville stanna inför även denna gång, åtminstone hoppas jag, att andra kammaren vill stanna inför detta: »Enligt vad utskottet inhämtat, är den vanligaste bredden av de för personbefordran här i riket brukade automobilerna omkring 1,7 meter. Lastautomobiler äro i allmänhet bredare. Att låta vägar av endast 3,6 meters eller än mindre bredd befaras av sådana fordon synes utskottet knappast låta sig förena med nödig omtanke för övriga vägfarande säkerhet och tillgodoseendet av deras befogade anspråk, att vägarnas framkomlighet ej äventyras. Försiktigheten synes också böra bjuda att, innan mera erfarenhet vunnits, icke medgiva automobiltrafik å dylika vägar.» Ja, de erfarenheter vi ha fått under de tio år automobilförordningen varit gällande, synas mig vara sådana, att riksdagens andra kammare gör klokt, om den understryker vad reservanterna här ha framställt. Nog skola vi alla vara med om att göra vad som göras kan för våra kommunikationsmedels framträngande, men viktigare än detta, vik-

tigare än att släppa fram dessa stora automobiler på våra små bygdvägar, är, att man ser till, att de vägfarande, de som måste gående eller åkande färdas våra vägar fram, icke onödigtvis ut-sättas för fara till liv och lem.

*Ang. förord-
ning om auto-
mobiltrafik.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Det är särskilt en sak, som jag ville vidröra, som icke blivit av någon av de föregående talarna vidrörd, nämligen, att ifall detta lagförslag skulle bifallas, komma vi i en märkvärdig situation på landsbygden, just därför att, som herrarna ha sig väl bekant, arbetskraften där är ganska begränsad och vi nu måste använda till körsvenner pojkar på tretton till aderton år. Det är sällan vi få behålla dessa till en högre ålder än 18 år. Herrarna skola då tänka sig, hur det blir, om man släpper ut dem med en skjuts i något ärende på dessa smala vägar och de träffa på en automobil? Vad blir konsekvensen? Jo, precis som föregående talare ha sagt, automobilen stannar, men hästen och körsvennen åka i diket, och vad skall en pojke på 13, 14 år kunna ta sig till i en sådan situation? Och vad tro ni, att de herrar, som fara fram med sina bilar, göra åt saken? Jag har själv flera gånger varit i tillfälle att se, hur det gått till.

Nu vill jag inte på något sätt sätta mig emot utvecklingen av automobiltrafiken, det är helt naturligt. På de vägar, som hålla lämplig bredd och så att säga äro huvudvägar, där små automobiltrafiken gärna hålla till och vara kvar. Men vad dessa små avvägar ute i bygderna och i avkrokarna beträffar, är det egentligen endast turister och nöjesåkande, som komma att begagna sig av automobiler där, och det är de, som äro de farligaste. Med dem, som använda detta fortskaffningsmedel i affärer och i allmän trafik, är det inte hälften så farligt. Men när där kommer ut en hop unga stadsbor, anse de många gånger, att det inte är så farligt, utan de köra hur som helst, och de äro vana vid att i städerna fara fram med stor hastighet och tycka, att de kunna göra det så mycket lättare på landet, där det inte finns någonting, som hindrar framfarten. De dra inte några konklusioner och tänka inte på vad som blir följden av deras framfart. Jag har hört mången säga: »körsvennerna äro räddare än hästarna». Ja, det är gott och väl att säga så, och den, som inte står i något ansvar, må kunna uttrycka sig hur som helst, men jag är säker på, att om denna lag blir antagen, kommer den att hämma arbetsutföringen i bygderna alldeles ofantligt just på den grund, att vi icke kunna utnyttja den arbetskraft som står till buds. Under nuvarande omständigheter kan en sådan yngling göra ganska väsentlig nytta; man kan skicka honom både hit och dit. Men om detta förslag antages, måste man låta honom stanna hemma och köra själv. Jag anser det alltså vara ganska betänkligt att nu antaga detta lagförslag.

Jag vill även påpeka en annan omständighet härvidlag,

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

nämligen att dessa smala vägar endast ganska sällan komma att trafikeras av automobiler. Detta är en ganska viktig faktor, ty på grund därav bli hästarna aldrig vana vid biltrafiken. Annorlunda ställer det sig, där det är daglig trafik; där vänja sig hästarna undan för undan vid automobilerna, och i sådana fall är faran mycket mindre. Men på dessa smala vägar, vilka så gott som uteslutande skulle komma att trafikeras av turister och nöjesåkande, blir det långt emellan bilbesöken, och hästarna hinna därför aldrig att vänja sig vid dessa fordon.

Nu har visserligen herr Schotte erinrat om, att Konungens befallningshavande kan sätta stopp för en dylik trafik beträffande de vägar, där så finnes lämpligt. Jag förstär dock icke, varför man icke lika väl skulle kunna ordna så, att i de särskilda fall, där så prövades skäligt, ägde Konungens befallningshavande att medgiva dylik trafik. Jag tror, att det rättaste är att ordna på detta sistnämnda sätt, som överensstämmer med det hitintills tillämpade förfaringssättet. Där ett verkligt behov av en biltrafik förefinnes, tror jag icke heller att densamma skall bliva på något sätt hämmad.

Herr talman! Jag skall icke bliva mångordig, utan ber nu endast att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Det är nu tio år sedan den första automobilförordningen, den ännu gällande, debatterades i denna kammare. Det misstroende, som då i automobilernas barndom mötte detta fortskaffningsmedel, särskilt på landsbygden, fann ett starkt genljud i denna kammare. Detta anser jag för min del synnerligen naturligt; då var ju, såsom här tidigare antytts, automobilen mera en lyxartikel, förbehållen den förmögnare, den användes då — och den siste ärade talaren påstår, att så fortfarande är förhållandet — huvudsakligen i sport-, turist- och nöjessyfte. Men det är icke så numera. Automobilerna har blivit till ett allmännyttigt, jag skulle vilja säga oundgängligt kommunikationsmedel. Den har tagits i affärlivets och det praktiska arbetets tjänst, och särskilt i de trakter, där järnvägsnätet är glest och mindre utvecklade, har den i hög grad bidragit till att förkorta avstånden. Automobilerna har också gjort ett verkligt segertåg här i vårt land. Två siffror skola ställa detta i skarp belysning. 1907, det första året automobilförordningen gällde, fanns här i riket omkring 660 automobiler, f. n. ha vi över 5,600. För min del tror jag, att denna utveckling alltjämt kommer att fortgå. Uppe i de nordligare landsändarna har automobilen blivit till ett nödvändigt fortskaffningsmedel under den tid marken är bar. Här nere i mellersta och södra delarna av riket kommer den utan tvivel allt mer och mer att bliva ett transportmedel, som kommer att ersätta särskilt mindre järnvägar, bibanor o. d. Det är därför, synes det mig, oklokt att på något sätt lägga hinder i vägen för denna utveckling, och det är egent-

ligen ur denna principiella synpunkt, som jag tagit ståndpunkt till saken. Jag tror nämligen icke, att denna fråga har så stor real betydelse.

Ang. förordning om automobiltrafik.

(Forts.)

Jag vill mycket gärna medgiva, att det är ett ömtåligt problem att reglera förhållandena på detta lagstiftningsområde så, att å ena sidan allmänhetens säkerhet till liv och lem blir behörigen tillgodosedd, och å andra sidan icke några onödiga hinder läggas i vägen för automobilismens utveckling. Men om man ser på den föreliggande lagstiftningen i hela dess sammanhang, tror jag, att de, som egentligen äro intresserade av den första synpunkten, säkerheten för allmänheten, ha mest att vinna av lagförslagets antagande. Riksdagen skrev, såsom här tidigare anförts, 1909 i ämnet till Kungl. Maj:t och gav då åtskilliga direktiv. Där yttrade riksdagen bl. a. — jag skall något fullständigare citera en del av skrivelsen, än vad en föregående talare här gjorde — att det »har syntts riksdagen böra rätteligen så lösas, att lagstiftaren, *under det han omsorgsfullt undviker att försvåra automobilens användning i förhållanden, då alldeles ingen fara kan anses föreligga*, däremot uppställer tillräckligt långt gående och tydliga inskränkningar» etc.

Om vi nu se efter, hur denna lagstiftning lagts, jag menar dels lagen och dels förordningen, så tror jag herrarna skola finna, att talet från motståndarnas sida är väsentligen överdrivet. Till en början har genom den nyss antagna lagen skadeståndsskyldigheten för automobilägare och förare i mycket hög grad skärpts. Praktiskt taget blir automobilägaren ansvarig för så gott som varje olyckshändelse, och effektiviteten av denna lag har väsentligt ökats genom den omkastning av bevisskyldigheten till svarandens nackdel, som där genomförts.

Ser man vidare på automobilförordningens bestämmelser, så fordras till en början särskilt tillstånd av offentlig myndighet för att få föra automobil. En herre, vilken som helst, får icke sätta sig på en automobil och bli chaufför, utan villstånd därtill kommer att föregås av en grundlig prövning. Vidare ha givits mycket noggranna och detaljerade bestämmelser om körning, särskilt i fråga om förarens skyldigheter under mera ömtåliga och farliga situationer, och överträdandet av dessa bestämmelser ha belagts med strängt straff. Överhuvud taget är att märka, att straffbestämmelserna betydligt skärpts, och fängelsestraff har införts för svårare förseelser. Jag tror således, att man med visst fog kan säga, att lagstiftningen *mot* automobiler och deras förare blivit i hög grad skärpt.

Ser man återigen på de lindringar, som åstadkommits, så finna vi sådana egentligen endast i två avseenden. Till en början har farten något ökats, och det egentligen endast under en situation, då någon fara överhuvudtaget icke kan föreligga, såsom då vägen på en lång sträcka ligger rak framför en och icke någon körande eller ridande där uppehåller sig.

Och vidare ha vi denna fråga om vägbredden, denna ominösa

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

bredd av 3,6 meter. Jag ber till en början få erinra, att de sakkunniga, som utarbetade det första förslaget till automobilförordning, utgått från den ståndpunkten, att överhuvudtaget alla allmänna vägar, både landsvägar och bygdevägar, borde upplåtas för automobiltrafik; och det var också ståndpunkten i det första förslaget, som framlades för riksdagen 1906. Riksdagen uttalade sig då för en inskränkning i den riktning att automobiltrafik skulle vara tillåten, endast om vägens bredd överstege 3,6 meter. Härigenom trodde riksdagen, att man väsentligen skulle freda bygdevägarna för automobiltrafik. Men samtidigt meddelades den bestämmelsen, att det skulle vara tillåtet för Konungens befallningshavande att upplåta även vägar av mindre bredd för automobiltrafik. Nu är det i själva verket så, att tiden och förhållandenas egen natur gått långt förbi denna lagstiftarens tanke; i själva verket har den allra största delen av våra bygdevägar upplåtits för automobiltrafik. Dels ha förhållandena varit sådana, att dessa vägars bredd överstigit 3,6 meter, och dels ha Konungens befallningshavande i de olika länen i stor utsträckning begagnat sig av rätten att upplåta vägar även av mindre bredd. Jag skall kanske något senare återkomma till denna fråga.

Det är också alldeles uppenbart, att en bredd av 3,6 meter inte är någon, jag skulle vilja säga, rationell siffra, som framgått ur automobilens särskilda beskaffenhet. Den ger icke alls uttryck för, att en väg å just 3,6 meters bredd är den lämpligaste för automobiltrafik; det är nog andra omständigheter, som härvidlag äro avgörande. Det är icke alldeles säkert, att en väg, som är bredare än 3,6 meter, ganska mycket bredare kanhända, är lämplig för automobiltrafik. Om den är mycket backig, krokig, eller om utsikten skymmes på de farliga punkterna, kan den vara mycket mindre lämplig än en väg, som är låt mig säga 2½ å 3 meter bred, men som i nämnda avseenden är mera tillfredsställande. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också i sitt utlåtande påpekat, att betydande vägsträckor, som byggas med en bredd av 3,6 meter och med åtnjutande av statsanslag, äro ojämförligt mycket bättre och mera lämpade för automobiltrafik än flera andra något bredare vägar, som icke utförts under statskontroll.

Nu har sagts, att de här föreslagna bestämmelserna icke ha så stor betydelse för de vägar, som hädanefter tillkomma, enär de i allmänhet byggas bredare än 3,6 meter. Jag skall be att få inlägga en gensaga mot detta påstående. Uppe i de nordliga provinserna har man nu börjat slå in på den tanken att bygga enklare vägar, och den tanken har slagit igenom även på en del andra håll. Dessa vägar byggas i allmänhet med en bredd understigande 3,6 meter, och 3 meter är ett mycket ofta förekommande mått. Det synes mig vara mycket olyckligt, om man i lagen sloge fast såsom huvudregel, att dessa vägar skulle vara avstängda för automobiltrafik. Jag skall be att få nämna, att

i Norrbotten, där jag ju känner till förhållandena, praktiskt taget alla vägar, både landsvägar och bygdevägar, äro upplåtna för automobiltrafik. Vi ha endast en liten väg mellan Svartbyn och Vibbyn på några få kilometer, som är avstängd för dylik trafik. Jag vill nämna, att jag själv icke är automobilägare; jag körde med hästar däruppe. Då befolkningen vant sig vid denna trafik, ha de anpassat sig efter förhållandena och äro synnerligen belåtna med att komma fram med automobil på olika vägar, såsom naturligt däruppe, där avstånden äro så oerhörda. Det är ju så, att däruppe i Norrbotten betyder varje arbete för utvecklingen också en kamp mot avstånden.

Nu säger man, att skillnaden mellan å ena sidan Kungl. Maj:ts, av utskottet biträdda förslag, och å andra sidan reservanternas hemställan skulle vara mycket stor. Ja, jag har gjort mig underrättad om, hur förhållandena i själva verket skulle komma att ställa sig, och herrarna skola bli förvånade, när ni få höra siffrorna. Vi ha för närvarande över 44,000 km. bygdevägar inom riket, och utav dessa understiger naturligtvis en hel del 3,6 meter i bredd, men genom bestämmelsen, att vägar med 3,6 meter finge upplåtas, skulle i själva verket icke mer än omkring 900 km. nya vägar upplåtas för automobiltrafik. Herrarna kunna sålunda förstå, att det icke är något så revolutionerande förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt; det är mera en principfråga, huruvida en allmän väg bör, såvitt möjligt, vara upplåten för allmän trafik, när vi nu nått så långt i utvecklingen, som vi verkligen gjort.

Förhållandena äro också väsentligen annorlunda nu än för tio år sedan. Då var nog den hänsynslöse och oförsiktige chauffören en ganska vanlig företeelse; nu tror jag däremot, att han är ett mera sällsynt undantag. I regel stiger nu chauffören av och hjälper en körande i en brydsam situation. Körsvennerna ha också mera anpassat sig efter de nya fordonen, och även hästarna ha vant sig vid dem. Det dröjer icke så länge, sedan en väg upplåtits för automobiltrafik, innan hästarna vänja sig vid automobilerna. Jag tror, att herrarna göra klokt i att genom att bifalla förslaget öppna nya vägar för automobilerna, så att hästarna få vänjas vid dem och kanske också körsvennerna till ökad försiktighet.

För mig har saken tett sig så, att man icke bör så att säga bokstavligen lägga hinder i vägen för utvecklingens hjul. Det synes mig vara klokt, om lantmännen i kammaren något litet reflekterade på, vad förslaget i själva verket innebär. Det betyder icke så mycket, det betyder blott, att man från riksdagen säger ifrån: vi ha ingenting emot, att detta nyttiga och nödiga fortskaffningsmedel utvecklar sig efter naturliga vägar, och jag vill hoppas, att denna kammare, som i särskilt hög grad vill gå fortskridandets väg, också skall följa utskottet i dess hemställan.

Herr Månsson: Herr talman! Jag begärde ordet efter

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

herr Osbergs anförande och vill nu genast bekänna, att jag kommer att rösta för utskottets förslag. Jag vill nämligen icke vara med om att, såsom herr Osberg förordade, giva Konungens befallningshavande rätt att i varje särskilt fall pröva, när den eller den vägen bör upplåtas för automobiltrafik. Jag har talat med folk från skilda delar av landet, och jag har därvid erfarit, hurusom på alla håll stort missnöje och förargelse råder med anledning av det sätt, varpå denna Konungens befallningshavandes rättighet på många ställen använts. För att icke bli mångordig kan jag inskränka mig till att säga, att var gång som över huvud taget en högerman begärt att få använda en väg för automobiltrafik, har detta väl aldrig vägrats. När det sedan kommer andra människor körande fram och fråga, om vägen är upplåten för automobiltrafik, svaras det: ja, här kör man dagligdags, så att här får man åka. Följden blir, att chauffören kör vägen fram, men om det sedan upptäckes, att den, som åkt, är vänsterman, blir det åtal och böter; så gott som undantagslöst är det så. Det är denna orättvisa, som jag menar att vi måste få bort ur världen. En väg, som skall vara allmän väg, bör bli det för alla. Jag förbiser icke de obehag, som kanske på många ställen komma att i början vara förenade med en sådan ordning, och jag skulle vara ytterst tveksam att bifalla förslaget, om jag icke från så många håll hört, hurusom åklagarmyndigheten använder sig av de nuvarande bestämmelserna till att trakassera politiska motståndare.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Jag har inom utskottet omöjligen kunnat ansluta mig till den mening, som reservanterna här företräda. Efter det synnerligen utredande och klagorande anförande, som herr civilministern nyss hållit, kan jag här inskränka mig till att angiva, att det huvudsakligen varit två skäl, som gjort, att jag i detta fall ansett mig böra följa Kungl. Maj:ts förslag.

Det ena av dessa skäl är, att det icke gärna kan i längden gå för sig att genom lagstiftning söka lägga hinder i vägen för en så praktisk och nyttig utveckling, som utvecklingen av automobilväsendet här i landet faktiskt är. Det är icke så nu, som det var i början, att blott en och annan rik överklassare kör landsvägen fram med bil, utan en hel massa folk i små omständigheter har behov av att använda sig av detta praktiska, ändamålsenliga och tidsbesparande fortskaffningsmedel, och dessa böra givetvis få komma fram överallt på de vägar, där det är möjligt, och i allmänhet torde väl detta vara fallet med de vägar, som ha en bredd av 3,6 meter. I de fall, där det icke är möjligt, föreligger ju enligt Kungl. Maj:ts, av utskottet tillstyrkta förslag den utvägen, att Konungens befallningshavande förbjuder biltrafiken. Bygdebefolkningen har då allenast att ingå till Konungens befallningshavande med en framställning om att biltrafik måtte förbjudas på den och den vägen, och om vägens beskaffenhet är av den art, att framställningen är berättigad, kommer den för visso att bifallas av Konungens befall-

ningshavande. Nu är det ordnat helt annorlunda, i det att det för närvarande är den bilfarande, som skall göra framställning om att få komma fram på vägar, som blott hålla 3,6 meter i bredd. Det är ju alltid förenat med större svårigheter för den bilfarande allmänheten att lägga in en dylik ansökan om att få komma fram på den ena eller andra vägen i kanhända långt avlägsna och för dem förut okända bygder, än det är för själva bygdebefolkningen att göra framställning om, att automobiltrafik måtte förbjudas på den eller den bygdevägen.

Herr civilministern upplyste även, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i detta fall endast skulle medföra, att 9.000 km. nya vägar skulle upplätas för biltrafik. Herr Lindqvist i Kosta har här lämnat den upplysningen — vilken upplysning sedan kompletterats av herr civilministern — att det finns omkring 40.000 km. vägar, som blott äro 3,6 meter breda, och beträffande det största antalet av dessa vägar har vederbörande Konungens befallningshavande på grund av praktiska behov redan ansett sig böra lämna tillstånd till automobiltrafik. Skall nu lagstiftningen stå kvar på den punkt, som reservanterna förorda, blir densamma ofantligt långt efter i detta avseende likasåväl som i många andra och kommer icke att stå i överensstämmelse med vad det praktiska behovet i strid med nu gällande lagstiftnings princip i verkligheten genomdrivit.

Det är dessa skäl som huvudsakligen gjort, att jag icke kunnat biträda reservanternas med sådan skärpa och värme här förordade förslag.

Vad är det som här huvudsakligen gör lantmännen betänksamma emot detta förslag? Jo, det är att bilarna skulle skrämma hästarna. Man hörde samma farhåga uttalas, när velocipederna började. Det var då en rätt stor klagan här och var över, att de velocipedåkande skrämde hästarna, och dessa velocipedåkande mottogos i allra första början ingalunda med någon förtjusning av lantmännen. Det höres även på sina håll klagomål över motorcyklarna och man säger, att dessa verka mycket skrämmande. Det har nu inom utskottet varit förslag om, att man skulle göra inskränkningar även i fråga om dessa fortskaffningsmedels framfart, men man kom till det slut, att man icke ansåg sig böra vidtaga någon åtgärd i det avseendet. Rädslan och skrämselför bilarna övervinnes allt mer och mer, allt efter som de bliva mera vanliga och gå fram på de olika vägarna. Den hittillsvarande erfarenheten har visat detta, och även i fortsättningen kommer det att visa sig vara så.

Det skulle enligt min mening vara ytterst olämpligt, om denna kammare nu skulle stå stilla och beträffande den nu ifrågasatta reformen motsätta sig en naturlig och nödvändig utveckling på detta område, detta så mycket mer, som denna lag ju i synnerligen hög grad skärpt fordringarna på såväl bilägaren som chauffören, så att de icke få fara fram hur som helst. Den lag, som vi nyss antagit, lägger ju t. o. m. om lagstiftningen i så måtto, att bilägaren eller chauffören skall, därest de vilja undgå skadeståndsplikt, vid inträffande olycka bevisa, att de verkligen icke varit vållande till

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

olyckan. Förut har det ju varit så, att den, som i dylika fall väckt åtalet även haft skyldighet att bevisa, att bilföraren varit vållande till olyckan. När man sålunda å ena sidan skärpt bestämmelserna för biltrafiken, såsom skett i denna förordning, bör man å andra sidan också genom en förordning tillåta, att biltrafiken får komma fram i större utsträckning, än vad hittills varit fallet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olofsson i Digernäs: Jag kunde icke avhålla mig från att begära ordet, när jag här hörde de många instämmandena i det anförande, som hölls av herr Pettersson i Bjälbo, och vilka instämmanden huvudsakligen kommo från lantmännen här i kammaren. Jag vill emellertid såsom lantman i någon mån taga avstånd från detta instämmande, då jag icke kan följa dessa lantmän i denna fråga.

För mig ter sig saken så, att här är fråga om ett framtidens fortskaffningsmedel, som nu börjar att allt mer och mer utbreda sig. Man skall icke, såsom herr Pettersson i Bjälbo lade frågan, säga så, att vi lantmän, som in natura hålla dessa vägar, skola ha litet eller intet att säga till om här, men att däremot den kungl. automobilklubben skall ha ett mera avgörande ord. Ja, det låter ju detta i bondeöron, men för mig låter det icke vidare, utan jag vill här följa den praktiska vägen och kommer därför att yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill även vända mig med några ord mot herr Osberg. Herr Osberg talade här om avvägar, smala avvägar. Ja, jag undrar, om icke herr Osberg själv var inne på en avväg, då han sade, att på dessa smala avvägar var det svårt att komma förbi en automobil, i synnerhet om det var ungdomar, som körde, och att det då lätt kunde bära omkull i diket. Men jag undrar, om icke faran i så fall är större på bredare vägar, ty vanligen ha dessa bredare vägar djupare diken, så att om det bär i väg ned i diket, blir fallet så mycket svårare. Huvudsaken är nog att man vänjer hästarna vid bilarna, på samma sätt som skett i fråga om velocipederna. Jag minns så väl, när jag hade min första velociped, och jag var en av de första på orten, som använde sig av detta fortskaffningsmedel, och när jag då kom med min velociped på landsvägen, så huru bred den än var, skyggade i alla fall hästarna; det blänkte av velocipeden, och redan på långt håll blevo hästarna rädda. Men aldrig ser man numera någon häst vara rädd för velocipeder, och jag tror, att det skall gå på samma sätt i fråga om bilarna nämligen att hästarna så småningom skola vänja sig vid dem, och detta är ju nödvändigt för både körkarlarnas och hästarnas vidkommande. Jag vill således icke på grund av några farhågor i detta avseende vara med om att avstänga utvecklingen på här ifrågavarande område.

Jag vill tillägga, att det även är nödvändigt, att vi få kontroll över, att bilarna skötas ordentligt och att de föras fram med varsamhet och förstånd, ty det är därpå det beror. Man bör ha kontroll över chaufförerna att de fara varligt fram och icke köra hur som helst, det är huvudsaken härvidlag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. förordning om automobiltrafik.

(Forts.)

Herr *Molin* i Dombäcksmark instämde häruti.

Herr *Gustafsson* i Örebro: Herr talman, mina herrar! Ingen må tro mig vara så gammalmodig, att jag vill vara med om att hämma utvecklingen av automobiltrafiken, tvärtom erkänner jag, att det är en trafik, som bör allt mer och mer komma till användning. Det är här med mig aldeles som med herr civilministern. Han yttrade, att man — såsom jag tror, att han sade — borde på detta område gå fram på en riktig och naturlig väg, och det är just detta, som man gjort nu under den tid, som gått. Allt efter som automobiltrafiken blivit allt mer och mer allmän, ha vägar upplåtits i den mån, som behovet gjort sig gällande. På den ort, jag tillhör, har Konungens befallningshavande med anledning av gjorda framställningar upplåtit den ena vägen efter den andra för automobiltrafik, dock icke i större utsträckning, än som behovet verkligen krävt. Jag tror det är riktigt att i fortsättningen gå fram på samma sätt, vi hittills gjort, och då komma vi till målet säkert och utan sådana plötsliga övergångar, som annars skulle bli fallet. Det är ju så, att genom detta utskottets förslag skulle *alla allmänna vägar bliva* automobilvägar. Det sades visserligen av herr Schotte, att Konungens befallningshavande skulle gå fram med stor försiktighet. Ja, men utskottet har också sagt, att det torde bliva regel, att *alla allmänna vägar* bliva automobilvägar, och Konungens befallningshavande måste väl taga hänsyn till detta om det blir riksdagens beslut och Kungl. Maj:t kommer med en automobilförordning, som är därefter.

Den andre talaren i ordningen förundrade sig över att man kommit fram med detta förslag, då Konungens befallningshavande i stort sett, kan man säga, avstyrkt det. Jag får säga, att det förvånar mig också, ty det är väl så, att det är Konungens befallningshavande, som ligga mera i kontakt med allmänheten än den kungliga automobilklubben och ha större kännedom om hurudana förhållandena äro. Konungens befallningshavande har nog på känn om det är nödvändigt, att en väg blir upplåten för automobiltrafik, och då sker det också. Men att kungl. automobilklubben kommit fram med en sådan framställning som denna, det förstår man ju; ty på det hållet är man icke så synnerligen blygsam av sig.

Jag kan icke underlåta att såsom en parallell till automobilklubbens framställning nämna ett brottstycke av den kungliga propositionen. Det är visserligen i ett annat sammanhang; det gäller, huru fort automobilerna skola få framföras, och denna parallell visar, hur långt anspråken sträcka sig. Stockholms droskägärförening har i sitt yttrande sagt, att om det icke blir tillåtet att köra så fort som det numera anses nödigt, så »skulle de resande icke hinna ned till tågen, de teaterbesökande skulle komma för sent till teatern, gästerna till middagar och fester, affärsmän till sammanträden och upp-

Ang. förordning om automobiltrafik.

(Forts.)

görelser». När man hör sådana anspråk av automobilåkare och automobilägare, så blir man betänksam.

Jag skulle ju kunna ha åtskilligt att säga, men jag skall endast be att få yrka bifall till reservationen. Det tjänar för övrigt icke mycket till att tala om denna sak, ty var och en har sin mening bestämd.

Med herr Gustafsson i Örebro förenade sig herr *Lindvall*.

Herr *Johansson* i Brånalt: Herr talman! Jag vill ha sagt ifrån, att jag inser nog till fullo automobilernas stora betydelse för de framtida samfärdsförhållandena, men jag kan icke annat än anse, att, då det gäller att tillgodose lantmännens synpunkter gentemot anspråken på tillgodogörande av automobiltrafiken, böra vi börja från början, eller så att säga i rätta ändan. Det har icke Kungl. Maj:ts förslag gjort. Vi hava, såsom påvisats av herr statsrådet, en avsevärd mängd av allmänna vägar, som icke äro bredare än 3,6 meter. När vi hava detta för ögonen, måste vi förstå, att detta lagförslag innebär en fara för lantmännen icke blott i Norrland utan även i mellersta och södra Sverige. Jag har haft tillfälle att på många ställen se, hurudana förhållandena äro. I alla delar av landet finnas långa vägsträckor med denna bredd som, antingen vid dess anläggning eller genom dess långvariga underhåll blivit avsevärt högre än marken vid vägens sidor, då dessutom förefinnas diken vid båda sidor om vägen, omöjliggöres här ett möte mellan en bil och ett sädeslass draget av två hästar, utan att det senare åker i diket. Vilken fara som härigenom kan förorsakas kan var och en begripa. Om det icke finnes några jämna kanter på sidan om vägen, så den ena kan köra ut, så måste man på sådana ställen anlägga mötesstationer. Det hade varit att börja från början eller i rätta ändan att först anlägga mötesstationer eller utvidga vägarna på vissa platser med vissa mellanrum, att man sålunda möjliggjort för automobilföraren att återvända till en sådan mötesplats, om han icke hade tillfälle att köra fram till den framför liggande. Jag undrar, om de herrar, som tala för och förorda automobiltrafiken, någonsin kört hästar framför ett hölass eller sädeslass och mött en automobil. Herr *Månsson* talade om sin erfarenhet, då det gäller bilåkning, och de förutsättningar, som han finner lämpliga. Herr *Månsson* har säkert aldrig varit i tillfälle att köra hästar framför ett sädeslass och möta en bil. Det är icke möjligt för kusken att köra ned automobilen i diket, men det förefinnes snart sagt alla möjligheter för automobilföraren att köra hästarna och sädeslasset i diket. Herr *Månsson* riskerar därför mindre att komma i diket den gången han sitter i bilen än om han sutte på sädeslasset. Jag kan därför förstå herr *Månsson* i detta fall.

Jag sade, att enligt min mening Kungl. Maj:ts förslag icke påvisat, hur man skulle börja. Vi böra se till att, innan vi utvidga automobiltrafiken, vi få vägarna sådana, att vi verkligen kunna utan

fara för liv och gods utvidga denna trafik. Det säges här att det förnämligast är fråga om vägar, som äro avsedda för tunga last-automobiler. Hur ställer det sig då beträffande de vägar, som lagts under statskontroll? I det väghållningsdistrikt, där jag är hemma, ha vi för en 5, 6 år sedan fått en landsväg anlagd under statskontroll. Två tredjedelar av anläggningskostnaden ha vi fått av staten. Där har lämnats tillstånd för lastautomobiltrafik. Vad blev följden? Jo, att vägen blev så totalt nedkörd, att de, som fått sig tilldelat underhållet av densamma och som äro uteslutande småbönder, blevo, om icke ruinerade, så dock bragta i den ställningen, att de fingo vidkännas betydande kostnader för att iståndsätta vägen till följd av den nedkörning, som lastautomobilerna åstadkommit. Och denna väg var, mina herrar, lagd med statsanslag och stod därunder under statskontroll, och det var en landsväg. Nej, jag är för min del övertygad om att, skola vi få vägar med de förutsättningar, som fordras för lastautomobiltrafiken, få vi göra vägbyggnaderna på ett mera stabilt sätt än hittills skett åtminstone i södra delen av Sverige.

Det har talats om de betydligt större svårigheter, som skulle åsamkas automobilägarna genom ett bifall till reservanternas förslag än genom att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Jag undrar, om icke dessa automobilägare skulle anse sig skyldiga att verkligen taga detta besvär om hand, om de skulle finna det med sin fördel förenligt att begära tillstånd. Jag är för min del övertygad om att de skulle finna en bestämmelse härom berättigad.

Det har gjorts jämförelser mellan risken för fara vid automobiltrafiken och vid velocipedtrafiken. Ja, men den haltar betydligt, det är säkert. Jag har även kört velociped, och jag har i min hemtrakt, i likhet med herr Olofsson i Digernäs i sin varit en av de förste, som skaffat mig cykel. Jag har också åkt automobil, men icke på långt när så mycket som cykel, och jag har sett skillnaden angående hästkrämsel, om jag suttit på cykeln eller i en automobil. Jag vet nu icke, om hästarna kanske haft mera sympati eller förkärlek för mig än för herr Olofsson i Digernäs. Det kan ju vara möjligt; det vet jag icke, men jag är i varje fall övertygad om att jämförelsen mellan farorna som uppkomma genom dessa två trafikmedel är fullständigt oberättigad och icke hållbar.

Jag anser, att vi lantmän, vare sig vi bo i norra eller i södra delen av landet, böra använda det lilla inflytande vi ha för att genom vägstyrelsen få ett ord med i laget då det gäller öppnandet av de smalare allmänna vägarna för automobiltrafik. Jag kan icke inse annat än att det är ett fullkomligt berättigat krav, att vägstyrelsen får yttra sig över de förutsättningar, som finnas för att öppna sådana vägar för automobiltrafik.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman! Blott några få ord med anledning av herr civilministerns yttrande. Han sade, att av 44,000 kilometer vägar med 3,6 meters bredd endast 900 kilometer skulle bliva upplättna för automobiltrafik, om Kungl. Maj:ts

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

av utskottet tillstyrkta förslag skulle upphöjas till lag. Jag tror nog, att så är förhållandet, om man räknar med den faktiska vägbredden, men räknar man med den legala, vilket synes mig vara den rätta, så torde förhållandena vara sådana, som jag i mitt förra anförande sagt. Det har sagts både här i dag och förut i tidningarna, att vi reservanter, som vilja vara med om en begränsning av lagen ifråga om vägbredden, skulle vara motståndare till automobiltrafikens utvidgning. Jag vill därtill säga och hänvisa till vad herr civilministern meddelat, vilket också omnämnes i den kungl. propositionen, att automobilindustriens utveckling obehindrat fortgått under den tid, den tioårsperiod, varunder vi haft den automobilförordning, som icke är någonting annat än vad reservanterna föreslå i denna del. Herr civilministern upplyste, att, under det att vi år 1907 hade 600 automobiler, hava vi nu icke mindre än 5.600 inregistrerade. Det synes sålunda, som om med den förordning angående vägbredden, som vi hittills haft, inga svårigheter funnits för automobilindustriens utveckling, utan det har skapats stora sådana industrier. Även under förutsättning av ett bifall till reservationen skulle automobilernas antal säkerligen ökas år från år.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Det har ju redan talats så mycket i denna fråga, att det kunde vara onödigt, att det säges mera, men jag kan icke underlåta att för min personliga del giva uttryck åt de starka betänkligheter, som jag hyser inför den utsikt, som här öppnas, att även dessa smalare vägar, som icke innehålla mera än 3,6 meter i bredd, skola få trafikeras med automobil. Vilka faror det innebär för trafiksäkerheten för landsbygdens befolkning ligger i öppen dag för var och en, som något känner till dessa vägar och deras beskaffenhet. Enligt min mening hava motionärerna på ett ganska tydligt sätt visat detta. Hurudana äro nu dessa vägar i allmänhet, huru se de ut? Jo, i det stora hela är det så, att på dessa smalare vägar är körbanan 2—3 meter bred. Resten av vägen utgöres av gräskanter, och vid sidorna ofta djupa diken. Huru skall det överhuvud taget bli möjligt att med häståkdon möta automobiler, vilkas bredd uppgår till 1,7 à 1,8 eller kanske 2 meter, i synnerhet om häståkdonen äro hårt lastade? Det torde ligga i öppen dag, att det hör till de rena omöjligheterna för lantmännen att under sådana omständigheter komma fram på dessa vägar. Nu är det dock så, att dessa smala vägar tillgodose ett Ortsbehov, men de äro på intet vis byggda eller inrättade för automobiltrafik. Jag får för övrigt lov att säga, att jag tycker, att den automobilförordning, som nu ställes i utsikt, är ett egendomligt svar på riksdagens skrivelse 1909. Denna skrivelse avsåg nämligen att få fram skärpta bestämmelser för automobiltrafik. Ja, säges det, här är också fråga om en väsentlig skärpning av straffbestämmelserna i syfte att man skulle fara varsamt fram med dessa fordon, men verkan av dessa skärpta bestämmelser torde komma att neutraliseras därav, att man för denna trafik vill upplåta

vägar så smala, som här är ifrågasatt, ty därigenom bliva riskerna större i trafikhänseende. Nu ha av herr statsrådet anförts några siffror, som visa automobiltrafikens utveckling i landet. Ingen bestrider denna hastiga utveckling, men det skulle varit intressant att ha fått reda på, i vilken utsträckning automobilerna tjäna landsbygdens trafikbehov. Ingen, lärer väl på allvar ifrågasätta, att automobilerna, med hänsyn till person- och gods- trafikerna på landet, tagit en sådan omfattning, att även dessa smala vägar behöva tagas i anspråk.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Jag skall för min del icke längre upptaga kammarens tid, men det är dock en sak till, som jag icke kan underlåta att fästa uppmärksamheten på. Det måste förefalla en var ganska egendomligt, att Kungl. Maj:t icke tagit mera hänsyn till vad vederbörande länsstyrelser yttrat i denna fråga. Det har förut påpekats, att icke mindre än 16 länsstyrelser avstyrkt, vad som här ifrågasättes beträffande trafiken på dessa smala vägar, och man kan därför icke utan fog antaga, att det varit kungl. automobilklubben, som varit den högsta auktoriteten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Karlsson i Fjäl: Herr talman! Flera talare ha sökt göra gällande, att reservanternas yrkande skulle vara kulturfientligt, och att de velat motsätta sig utvecklingen av ett modernt fortskaffningsmedel. Jag ber att få protestera mot denna uppfattning. Det har visst icke varit meningen att hindra automobiltrafikens utveckling, men jag tror, att vi gjort oss till tolkar för den naturliga känsla, man hyser på landsbygden, att vilja skydda sig mot att vägar, som äro därtill mindre lämpliga, upplåtas för automobiltrafik. Vi ha sålunda önskat, att lantbefolkningen må få ha ett ord med, då det är fråga om, att vägar av viss typ skulle upplåtas till sådan trafik. Här har talats om vilken kolossal utveckling detta fortskaffningsmedel tagit under de senaste åren. Detta är sant, men denna utveckling har egt rum under de lagar vi ha, och jag tror, att denna utveckling skulle fortgå, även om reservanternas förslag bleve antaget, på sådana orter, där avstånden äro stora och där kommunikationerna äro dåliga. Kommer Konungens befallningshavande och vägstämmorna icke att motsätta sig, att dessa vägar upplåtas för automobiltrafik, där så kan vara lämpligt. Beträffande åter de vägar, som icke äro lämpliga för sådan trafik, finnes möjlighet att hindra densamma genom bestämmelsen, att Konungens befallningshavande skall lämna sitt bifall härtill efter vägstämmornas hörande, och dessa vägstämmor få väl anses representera ortsinnevånarnas önsknings och intressen. Herr Olofsson i Digernäs har här försökt att bagatellisera, vad herr Osberg yttrat om svårigheterna för lantmännen att skicka ut minderåriga, ävensom kvinnor för att köra på vägarna. Men det går nog icke så lätt att bagatellisera dessa svårigheter, ty erfarenheten

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

från landsbygden visar, att på grund av automobiltrafiken sådana svårigheter i stor utsträckning framträtt.

Jag tror sålunda, att reservanterna ha fullt fog att yrka bifall till de bestämmelser, som innehållas i reservationen, vilka ju äro lika med de bestämmelser, som för närvarande finnas. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Karlsson* i Mo.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Det är med nöje jag konstaterar, att samtliga de herrar, som fört reservanternas talan, ganska ivrigt ha framhållit, att de icke vilja hindra automobiltrafikens utveckling, och på samma gång ha de erkänt, att automobilerna äro ett fördelaktigt fortskaffningsmedel. Åtskilliga anmärkningar ha gjorts, och farhågor ha uttalats, som man måste tillerkänna ett visst berättigande, det kan icke hjälpas. Jag har många gånger själv färdats på automobil, och jag har därvid ofta känt det pinsamt, då jag mött någon skygg häst. Herr Osberg framhöll ett exempel, då man skickar ut en 12 eller 13 års pojke för att köra en skygg häst och skjutsen möter en automobil på en väg, som är endast 3,6 meter bred. Sådant är naturligtvis förenat med stor fara, och det är alldeles riktigt, då man säger, att en olycka då lätt kan inträffa. Men jag vill hemställa till herr Osberg, om icke resultatet skulle kunna bli detsamma, även om man har en väg, som är 6 meter bred och skickar ut en gosse att köra en skygg häst på denna väg.

Jag vill för min del säga, att om här icke föreläge ett förslag, varigenom Konungens befallningshavande under några förhållanden skulle kunna hindra automobiltrafik på vägar, som äro endast 3,6 meter breda, så skulle även jag gått med på reservanternas förslag. Men nu är det icke så, utan, som vi finna av mom. 2 av 13 § i föreliggande förslag till förordning, kan Konungens befallningshavande efter prövning förhindra automobiltrafik på sådan väg, som är 3,6 meter bred. Det är således icke riktigt, om man säger, att alla dessa vägar skulle komma att upplätas för automobiltrafik, därest vi anslöte oss till det förslag till förordning, som är framlagt.

Men jag har begärt ordet egentligen därför, att jag har anledning misstänka, att en del av de herrar, som med frejdigt mod uppträtt mot förslaget, icke riktigt gjort klart för sig de sannolika konsekvenserna av ett bifall till reservationen. Jag tror nämligen för min del, att man i många fall skulle komma därhän, att om motstånd restes mot biltrafik på sådana vägar, som det här är fråga om, skulle Konungens befallningshavande begagna sig av den rätt, som han har, att enligt § 2 i gällande vägslag föreskriva, att vägen skulle läggas till större bredd. Herr Lindqvist i Kosta var inne på den tanken, då han uttryckte

som sin önskan, att man skulle fara varsamt fram med lagstiftningen — sålunda icke endast med automobilerna — till dess man hinner få bredare vägar, och sedan skulle man kunna få automobiltrafik upplåten på dessa vägar. Ja, det är ett önskemål, som vi alla kunde instämma i, att vägarna måtte byggas bredare och bättre än nu, men vi måste taga hänsyn till, att detta komme att medföra kostnader, som vi i många fall måste rygga tillbaka för.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Jag tror således för min del, att det skulle vara mycket lämpligt och klokt av denna kammare att uttala sitt gillande av det förslag, som föreligger, i den form det är framlagt av lagutskottet. Olyckshändelser kunna inträffa, och komma nog att inträffa såväl å vanliga landsvägar som å smalare vägar, och det ligger, jag kan icke förneka det, nära till hands att antaga, att olyckor kunna inträffa lättare på smala än på breda vägar. Men jag skulle vilja säga, att även om vi skulle kunna freda oss mot automobilerna på de smalare vägarna, så tvingas vi i alla fall på grund av trafiken och andra förhållanden att befara sådana vägar, där vi kunna möta automobiler. Jag tror därför, att det skulle vara av en viss nytta, att även smalare vägar upplåtes för denna trafik, ty då kunde häst och körkarl få vänja sig vid att möta automobiler. På samma gång borde naturligtvis bilföraren kraftigt tillhållas att fara varsamt fram vid möte av dessa hästar.

Skulle nu utskottets förslag icke bifallas, så kan jag icke fullt frigöra mig från den tanken, att detta skulle kunna uppfattas på det sättet, att andra kammaren icke haft tillräckligt öppen blick för betydelsen av detta ovärderliga och moderna trafikmedel. Jag har den erfarenheten, att hästarna mycket fort vänja sig vid att möta automobiler. Jag kan icke underlåta att nämna, att då vi i våra bygder började åka velociped, så var det förenat med ganska stor fara, när man mötte en häst. Velocipedryttaren fick då icke sällan söka draga in velocipeden i skogen eller åtminstone skymma för den så mycket som möjligt. Nu däremot tror jag, att jag kan säga, att i hela Leksands socken man förgäves skall söka skrämma en häst med en velociped. Förhållandet är nämligen, att hästarna äro mycket läroaktiga. Men jag har också gjort en annan erfarenhet, nämligen att körkarlarna mängen gång äro mycket räddare än hästarna, och jag har ett färskt exempel härpå från våra bygder. Vid en stämma i en by var det fråga om att upplåta en enskild väg för automobiltrafik. En person sade då: för Guds skull, låt bli att göra detta, ty min häst är så rädd, att han är alldeles omöjlig att tygla, om han får se en bil även på långt avstånd. Emellertid var det en person, som lånade den där hästen en dag och skickade ut sin gosse att köra. Och då var olyckan framme så tillvida, att när gossen, som vid tillfället körde ett stort hölass, kommit iväg och farit ett stycke, så mötte han en bil. Gossen var varnad av sin fader och blev alldeles förskräckt, när han

Aug. förord-
ning om auto-
mobiltrafik.
(Forts.)

fick se bilen, ty då visste han, att hans sista stund var kommen, om han icke satte sig i säkerhet. Han kastade tömmarna på vägen, hoppade därefter över en gärdesgård in i en äga och lät hästen stå ensam. Nå, vad hände? Jo, hästen tittade på bilen, men när ingen ryckte i tömmarna, var han fullkomligt trygg och stod stilla. Jag vill nämna detta som ett exempel på att körkarlen kan vara mycket räddare än hästen. Därmed har jag icke velat förneka, att det kan finnas hästar, som äro rädda för automobiler.

På grund av den avfattning förslaget fått, kan jag icke se annat, än att det skulle vara klokt, om denna kammare bifölle utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Sundström* och *Ström*.

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall blott tillåta mig att med ett par ord replikera den ärade talaren på Hallandsbänken. Han drog fram en del svårigheter, som skulle uppstå, när ett hö- eller sädeslass mötte en bil, och han framhöll de betänkligheter, som i det avseendet skulle uppkomma genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag med avseende å vilka vägar, som må befaras med automobil. Jag anholder i följd härav, att kammaren behagade uppmärksamma de bestämmelser, som nu äro föreslagna av Kungl. Maj:t beträffande de åtgärder, som skola av automobilförare vidtagas, såväl när han möter åkdon, ridande och körande, som när det är fråga om förbikörande. Det heter nämligen i § 16 mom. 5, att »då automobil möter eller upphinner ridande eller körande eller person, som leder djur, och den som har hand om djuret, i tid på otvetydigt sätt ger föraren varnings-tecken eller denne själv blir uppmärksam på, att djuret visar rädsla», så skall föraren »dels stanna automobilen för att lämna den ridande eller åkande tillfälle att stiga av, dels ock», enligt den jämkning, som lagutskottet föreslagit, »avstänga motorn och vara behjälplig att föra djuret förbi automobilen samt i övrigt möjliggöra all rimlig åteärd till förekommande av olycksfall.» Vidare skall föraren vid förbikörning vara skyldig att föra automobilen tillbaka till en för förbiköring lämplig plats, därest möte med åkande äger rum »å sådan plats, att förbikörande i följd av vägens beskaffenhet icke kan äga rum» och, enligt lagutskottets jämkning, det ej är avsevärt svårare för automobilen att backa än för den åkande att köra åt sidan. Härigenom har man starka garantier för, att vid förbikörande alla möjliga åtgärder vidtagas till undvikande av olycksfall, och för övrigt är det ju mycket stränga straff för överträdande av dessa bestämmelser. Jag tror därför icke att det är så farligt med den sak, talaren på Hallandsbänken omförmälde. Det har också framhållits av åtskilliga talare, att liknande svårigheter vid möte mellan automobil och körande kunna förekomma, även å vägar av mer än 3,6 meters bredd.

Den ärade talaren på Hallandsbänken nämnde vidare om de skador, som bilarna åstadkomma genom nedkörning av vägbanan. Ja,

det är nog riktigt under vissa förhållanden, i vissa trakter och under vissa årstider, men det är saker, som egentligen icke röra denna fråga; han upplyste också, att det exempel, han närmast tänkte på, gällde en nerkörd *landsväg*. Jag tror, att denna sak blir tillräckligt uppmärksammas i den nya väglagen, som vi snart nog hoppas få; jag tror nog även, att det kan vara fog för att automobilägarna i det fallet få sig ålagda vissa ytterligare skyldigheter.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Det har här också uppkommit en liten skärmytsling om vilket som är mest farligt, velocipeder eller automobiler, för en mötande åkande. En ärad kamrat på Värmlandsbanken talade nyss om för mig, att han hade en häst, som blev alldeles förskräckt, när han fick se en velociped, men icke alls brydde sig om automobiler. Till en del beror nog sådant på hästens lynne, men framför allt beror det nog på om hästen blivit van ofta se det ena eller andra fortskaffningsmedlet. Däremot tror jag icke, att det beror på, om det är herr Olofsson i Digernäs eller herr Johansson i Brånalt, som sköter automobilen eller cykeln, ty för dem är nog ingen häst rädd, eller också lika rädd för båda. Mest hänger det på att vänja hästarna vid automobilerna.

Här har också oupphörligt talats om, att lantmännen icke skulle få något ord med i laget genom den nya författningen. Jag har mycket svårt att förstå detta. Vägstyrelsen, vägstämman eller den enskilde väghållaren till äventyrs kan ju ingå till Konungens befallningshavande med framställning om att vissa vägar måtte undantagas i följd av att de äro otjänliga för automobiltrafik. Konungens befallningshavande har då att pröva de omständigheter, som föreligga, och säkerligen får vägstyrelsen eller vägstämman eller den enskilde, som gjort framställningen, tillfälle att avgiva påminnelser och göra alla de ytterligare framställningar till K. B., som kunna befinnas nödiga.

Jag tror för min del, att man överdrivit denna fråga kolossalt, och att den icke på långt när har den räckvidd, som man vill göra gällande. — Gentemot herr Nilsson i Tånga vill jag säga, att när han talar om att riksdagen begärt skärpta bestämmelser om automobiltrafik genom 1909 års riksdagsskrivelse, så är det dock, som också herr civilministern framhöll så, att detta tillmötesgått och att således väsentliga skärpningar förekomma i denna lag, medan å andra sidan den enda lindring, som finnes, är med avseende å vilka vägar, som må befaras med automobil och dessutom något med avseende på farten.

Jag tror därför, att det är omöjligt, om man sätter sig in i hela författningsförslaget, att med framgång driva påståendet, att man på detta område skulle bli rättslös och utsatt för orimligt mycket större faror än på andra håll, om förslaget antages. Det kommer alltid att uppstå vissa svårigheter, såväl i det ena avseendet som i det andra, om hästarna icke äro vana vid bilarna eller föraren icke kan sköta sin bil, eller om, som herr vice talmannen framhöll, den, som sitter på hästskjutsen eller rider förbi, icke alls kan sköta sin häst. Naturligtvis skall i främsta rummet chauffören vidtaga alla

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

anordningar, som kunna på honom ankomma, och i det avseendet innehåller, såvitt jag kan förstå, det kungl. förslaget mycket betryggande bestämmelser och betydande förbättringar i förhållande till de bestämmelser, som vi nu ha.

Herr Olofsson i Ävik: Herr talman! Då jag vid början av denna debatt instämde med herr Pettersson i Bjälbo, var det naturligtvis min mening att icke själv begära ordet, men då jag under den pågående debatten har märkt, att en hel del talare velat göra gällande, att de, som instämde med honom, skulle vara motståndare till automobiltrafiken i vårt land, så ber jag att få säga några ord.

Jag för min del är ingalunda någon motståndare till denna trafik. Tvärtom ser jag med största glädje och tillfredsställelse att den får utbreda sig såvitt detta lämpligen kan låta sig göra. Men jag har en ganska stor erfarenhet hur det kan gå till på dessa 3,6 meters vägar, bygdevägar som vi kalla dem, om vägarna äro mycket krokiga och ojämna, så att man icke kan se automobilens förrän den är alldeles inpå. På en 3,6 meters väg, som är rak och där slätten ligger före, är det icke det ringaste svårt att möta en bil, om densamma icke har alltför stor bredd, men kommer man med ett par hästar på en backig och gropig väg, där man icke ser bilen, förrän den är just intill åkdonet och möter en bred bil, så är det nästan omöjligt att komma förbi varandra. Jag har varit ute för det där, och jag vet hur det går till. Är chauffören hygglig, så att han backar, så kan det gå, men annars måste åket i diket, det finns ingen hjälp. Det är detta, som gjort mig betänksam. Om lagen tillstodder bilar att gå fram på villkor, som där finnas upptagna, så är det icke sagt, att chauffören godvilligt backar, utan han kanske åberopar lagen och säger: vi köra här, och så får den, som kommer med sina hästar, färdas ner i diket. Det är icke så, som herr vice talmannen m. fl. sagt, att det är lika svårt att möta en bil på en bred väg som på en smal. Den saken tycker jag är så klar, att vi icke borde behöva tvista om den, utan det är naturligtvis den alltför ringa vägbredden, som utgör hindret härvidlag. Så snart vägen är så smal och krokig, att jag icke på förhand kan se bilen utan kommer inpå den, så är det absolut omöjligt, om bilen är någorlunda bred, att kunna möta med parhästar. Föraren iakttagar kanske icke heller alltid att hålla sig till kanten av vägen. Om chaufförer få rättighet att köra på bygdevägarna, då måste den åkande ner i diket. Det är detta påstående av herr Pettersson i Bjälbo, som givit mig anledning att instämma med honom.

Herr Akerlund: Herr talman! Då det kan hända, att jag är upphovet till hela denna fråga genom de motioner jag väckt, så anser jag mig böra säga några ord.

Det har invänts här, att eftersom automobiltrafiken blir allt allmänare i vårt land, den sannerligen icke är något utslutande nöje för förmöget och bättre folk. Men så är det nog ändå. Sägna vad man vill, så är den nog alltjämt lyxåkning för den som har råd till det. Jag, som har varit alldeles ursinnig

på chaufförer, vilka burit sig vårdslöst åt — ja, det gäller kanske mera luståkande, som kommit strykande från Stockholm och andra håll och kört sönder både det ena och det andra — jag har själv skaffat mig automobil och provat hur det går, och jag vet, att man kan köra som folk, om man har ordentliga vägar att köra på och betar sig som folk. Huruvida det är högermän eller vänstermän, som få tillstånd att åka på vägarna, det vet jag icke, och det kvittar mig lika; är det så att det är högermännen, som herr Månsson sade, så är det ju glädjande att de åtminstone i ett fall äro föregångsmän.

Jag säger som många andra, att jag vill visst icke lägga några hinder i vägen för denna trafik, utan jag anser, att efter hand som vi här i Sverige fått lägga ut våra vägar till större bredd med mindre lutningar och krökar, så må automobiltrafiken tillåtas i vida större utsträckning. Men att i ett kör ställa så till, att Konungens befallningshavande skulle ha rättighet att för automobiltrafik upplåta vilken väg som faller honom in, det kan jag svårligen vara med om. Ty det är ju så, och det ha nog herrarna kännedom om från de olika bygderna, att den ena K. B. är stormförtjust i allt vad bilar heter och tänker icke så mycket på den arbetande lantbefolkningen, som också behöver vara i fred för att kunna utföra sina sysslor, och av en så funtad befallningshavande blir nog nästan varenda väg upplåten för automobiltrafik, sedan denna lag kommit till.

Nu vet jag icke och ingen annan heller tror jag, vad som menas med 3,6 meters bredd, intill eller över. Vad är meningen? Skall vägen icke på någon bit få vara under 3,6 meter, utan skall den hålla detta mått över allt? — Det beror ju också på hur man mäter, ty man mäter nog som man själv tycker passar en bäst.

Jag skall för att belysa detta omnämna huru det kan gå till. Konungens befallningshavande och en del storgubbar ville ha en väg öppnad för automobiltrafik. Vägstyrelsen protesterade, och det gick ett år eller par. Så skickade Konungens befallningshavande ut länsmannen för att mäta vägen och mottog sedan skrivelse från denne, vari meddelades, att vägen höll 3,6 meter. Ja, det gör den till 25 procent, men resten är vida under 3,6 meter. Så kommer det att bli. Reservanterna avse, förmodar jag, att vägen i regel skall hålla vida mer än 3,6 meter, och detta är också min åsikt. Hade utskottet på något sätt stipulerat en vis, maximibredd för dessa fordon, skulle det ändå icke varit så farligt, men när man, som här i Stockholm och för övrigt överallt är fallet, får begagna automobiler av vilken bredd man vill, till och med om de skulle upptaga hela vägbredden, så blir det ju alldeles omöjligt för andra att komma fram. Man talar om, att hästarna bli rädda. Ja, det är mycket sant och mycket otrevligt, men om man fränsar detta, vilket jag i motsats till herr vice talmannen icke gör — jag vet ju icke hur erfaren han är på detta område — så skall jag åtminstone ha rätt att i mitt ärliga

Ang. förord-
ning om auto-
mobiltrafik.
(Forts.)

värv få komma fram, om jag möter en bil på vägen, och icke behöva befara, att vägen blir avstängd långa tider. Jag har alltid sökt att i vad på mig ankommer ställa så, att landsbefolkningen också måtte kunna få föra ett någorlunda drägligt liv, och det blir sannerligen icke förhållandet här. Vi äro, såsom jag nyss nämnde, nu i full fart att lägga om våra vägar och vi komma därhän efter hand, om vi få det stadgandet, att man icke stannar vid 3,6 meter. Det var visserligen någon, som påpekade, att Konungens befallningshavande ändå skulle ha rättighet att upplåta vägar med bredd därunder, men jag undrar, om icke ett uttalande av andra kammaren i detta avseende skulle influera på Konungens befallningshavande.

Nu har man sagt, att man får reda, trygghet och lugn och allt rart i och med det att straffskalan här blivit höjd. Ja, tro herrarna att gulaschbaroner, fondgubbar och sådana bry sig om dessa böter? Inte ett dugg. Kunna de betala 25 kronor, så betala de 500 lika galant, så det kommer alls icke att bekymra dem.

Sedan är det ett annat kapitel: skada skall ersättas av automobilägaren. Då har man åtminstone automobilens att hålla sig till, om icke den åkande har pengar på fickan, men hur skall det gå, om det är en fattig chaufför, som kommenderats av automobilägaren att köra åt helsicke? Då får bondstackarn draga veven, såvitt jag förstår, och tryggheten är sålunda icke så förfärligt stor, men vi skola väl hoppas ändå att det gör något. Men viktigast av allt är väl, att man får större utbildning på vederbörande chaufförer. Jag är visst icke den, som icke ser det som är förtjänstfullt i lagen och det anser jag vi böra taga vara på. Men vart är det egentligen de vilja, om man går på djupet, dessa mycket intresserade automobilägare, som icke resa för att göra nytta utan för att köra i kapp och därför att de icke veta, var de skola göra av sin tid, vad är det de spekulera i och vad visa deras tidskrifter och tidningar? Jo, de fordra, att Sveriges vägar, även om de äro fullt tillräckliga för Ortsbehövet, i hast skola läggas ut, så att de skola komma fram såsom de vilja och behaga. Det skulle väl vara orimligt att tänka sig att i en hast lägga ut våra vägar på detta sätt, och skulle våra väghållnings-skyldige, såsom Konungens befallningshavande åtminstone på ett håll bestämt, bli ålagda detta, så skulle mer än en väghållare bli totalt ruinerad och få gå ifrån allt vad han har. Det är en sådan spekulation som ligger bakom, jag har följt med skrivelserna och jag ser vad som åsyftas. Att man i de norra provinserna på åtskilliga håll hjärtans gärna vill ha mycket utvidgad automobiltrafikkraft, det förvånar mig icke det minsta, men jag förstår icke vad de skola med lagen att göra, ty staten har där byggt så kolossalt mycket präktiga vägar, att man kan åka automobil där ändå. Men icke behöva gubbarna härnere köras ihjäl för att norrlänningarna skola få åka på de nya präktiga vägarna. Det behövs icke alls.

Det är en enda sak till, som jag skulle vilja hemställa om att

få ändrad. Det står här i förordningen, att om man vintertiden, då vägen är islupen, möter en åkande, skall automobilföraren vara skyldig att köra tillbaka till lämplig mötesplats. Varför skall han icke göra det även under andra årstider? När de icke kunna komma förbi varandra, är det då bonden, som skall stjälpas i diket, eller automobilen som skall knalla sig undan, det är frågan. Jag anser, att om man icke kan mötas, skall den, som har lättast att backa, göra det, och för övrigt bruka gamla trafikanter ha företräde framför nya, det gäller både kanaler och järnvägar.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Vad nu förslaget i övrigt beträffar skall jag icke vidare ingå därpå, utan ber blott att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet v o n S y d o w: Herr talman, mina herrar! När jag hörde den siste ärade talarens anförande, kom jag att erinra mig en historia, som jag läste för icke länge sedan från den tid, då järnvägarna började arbeta sig fram. Samma våldsamma motstånd rönte de på många håll. En man, som betraktade dem såsom djävulens redskap, fann sig böra söka sätta bestämt stopp för lokomotivens vilda framfart. Han lade en liten spikbeslagen bräda framför ingången till en tunnel och trodde, att han därmed kunde hejda utvecklingens gång. Det gick emellertid icke på det sättet.

För övrigt vill jag säga, att den siste ärade talarens anförande var så överfyllt av missförstånd, att jag undrar, om han ens läst det författningsförslag, han kritiserat.

Till en början förklarade han, att med denna lagstiftning skulle man lämna fullständigt fri rätt för Konungens befallningshavande att förfoga över vägarna för automobilåkning. Det lägges icke ett enda spår mer befogenhet i Konungens befallningshavandes hand än enligt gällande författning. Skillnaden är endast den, att enligt förslaget skall en väg, som är 3,6 meter bred, utan vidare vara upplåten för automobiltrafik, därest icke förbud däremot kommer, under det att enligt de gamla bestämmelserna vägens bredd skulle överstiga 3,6 meter. Konungens befallningshavande har precis samma befogenhet nu som förr.

Herr Akerlund vann också en storartad anslutning på grund av ett yttrande, att det skulle vara så svårt att mäta upp, huru mycket 3,6 meter är. Är det svårare att bestämma huru mycket 3,6 meter är, än huru mycket 3,7 meter är?

Herr Akerlund påstod vidare, att automobilisterna nu skulle få kommendera de körande, huruvida de skulle vända eller icke. Enligt lagutskottets förslag, sådant jag läser det, och mot vilket jag icke har något att erinra, blir det automobilförarens skyldighet att, därest det icke möter alldeles särskilda svårigheter, backa och väja under alla årstider, både vinter och sommar.

Herr Akerlund menade också, att de straffskärpningsar, som genom den nya lagstiftningen skulle genomföras, skulle ha så ringa betydelse. Vad betyder det för gulaschbaroner och fond-

Ang. förord-
ning om auto-
mobiltrafik.

(Forts.)

mäklare att betala litet böter? frågade han. Men jag tror, att de i alla fall draga sig för att krypa i fängelse; och det är vad förslaget innebär.

Jag tror icke, att herrarna skola komma att ångra sig, om herrarna ansluta sig till utskottsmajoriteten, som också delvis består av lantmän.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Herr Olofsson i Digernäs undrade om jag icke var inne på en avväg. Det är möjligt, herr Olofsson! men värre blev det om vi fick automobiltrafiken in på olämpliga vägar. Jag vill nu framhålla en sak: låt oss söka samarbeta i den riktningen, att staten övertager vägunderhållet och bygger sådana vägar, som lämpa sig för automobiltrafik, så ansvarar jag för att ingen i kammaren är emot automobiltrafiken. Herr vice talmannen ville påstå att det var lika farligt för en skjuts att möta en automobil på en bred väg som på en mindre bred väg. Jag vet nog, att det kan vara farligt att färdas på en bred väg också, men det blir väl lättare olyckshändelser, om de mötas på en smal väg än på en bred.

Herr Nilsson i Tånga kom fram med det mest bärkraftiga jag hört under diskussionen. Han säger att våra smala vägar, d. v. s. vägarna med 3,6 meters bredd, vanligen äro grusade blott i mitten av banan. Där är körbanan, kommer man utanför den, är marken så blöt att om där kommer en bred automobil och möter en skjuts och denna till på köpet har lass, så blir skjutsen kullstjälpt i diket eller också blir den stående. Jag är ingen fiende till automobilerna och skall vara den siste att tala mot dem, men när vägarna äro olämpliga, kan jag i all rimlighets namn icke stå och tala för deras upplåtande för automobiltrafik. När vi få ordentliga vägar, så skall jag gärna förordad automobiltrafik på dem. På bygdevägarna förekommer ingen sådan trafik av större värde, utan i många fall blott ett slags nöjestratik, det inträffa till och med att de åkande icke alltid äro fullt nyktra, och icke så noga med hur de fara fram.

På dessa grunder skall jag vidhålla yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Pettersson i Bjälbo: Jag uppkallades av några ord av herr civilministern. Han sade, att genom de skärpta straffbestämmelserna kommer det praktiskt taget att bli så, att automobilägaren blir skyldig att ersätta alla de olyckor, som kunna komma att inträffa. I mitt förra anförande läste jag upp en liten passus ur herr Lindblads i Närlunda motion, där han ger en liten skildring av hur det går till vid ett sådant möte och där han säger till sist: »De automobilolyckor jag har personlig kännedom om ha samtliga ägt rum utan att chauffören i något fall varit vållande och där han jämväl enligt den nya lagen skulle gå fri från skadestånd.» Sålunda är det icke så,

som herr civilministern framställer saken, utan det kommer i praktiken att ställa sig likadant hädanefter som hittills, och den, som vill något så när sätta sig in i de praktiska förhållandena, skall snart finna, att för automobilföraren är det synnerligen lätt i de flesta fall att få sådana bevis, att han kan klara sig.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Jag vill samtidigt påpeka, att den utländska lagstiftningen i detta fall icke i något enda land tror jag är mindre sträng, men däremot ha åtskilliga främmande länder betydligt strängare bestämmelser. I Danmark exempelvis är lagstiftningen så sträng, att en automobilägare, om en olycka inträffar, blir skyldig att betala kalaset endast på den grund, att bilen befann sig på stället för olyckan. Det finnes en reservant av de sakkunniga, som yrkat på, att lika stränga bestämmelser skulle införas även här. Kungl. Maj:t har dock icke ansett lämpligt att utsträcka dessa straffbestämmelser så långt, och utskottet har ej heller funnit skäl göra det. I varje fall måste man säga, att de bestämmelser, som Kungl. Maj:t här föreslagit, visserligen kunna synas stränga genom denna omläggning av bevisskyldigheten, som föreligger, men i realiteten blir det icke stor skillnad mot de nu gällande bestämmelserna.

Vidare yttrade herr civilministern, att han hoppades, att andra kammaren skulle sluta sig till Kungl. Maj:ts förslag och därigenom giva ett sådant uttalande, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av sin stadga skulle kunna vara försäkrad om att andra kammaren icke skulle motsätta sig en rationell utveckling av detta fortskaffningsmedel. I detta yttrande ligger naturligtvis, att ifall andra kammaren i stället skulle gå in på reservanternas förslag, så skulle detta innebära att kammaren skulle söka ställa något hinder i vägen för en sådan utveckling. Jag vill bestämt protestera emot, att reservanternas förslag innebär något sådant. Jag har förut från denna plats tydligt och klart framhållit, att vi äro lika intresserade som någon annan, vare sig det är stadsbo eller lantbo, för att detta fortskaffningsmedel skall utvecklas och befrämjas på ett rationellt sätt, och vi vilja icke varken lägga några hinder i vägen eller söka öka svårigheterna för detsamma.

Herr vice talmannen sökte skrämja kammaren med att påstå, att ifall nu reservanternas förslag ginge igenom, så skulle det lätteligen kunna ha till följd att Konungens befallningshavande, därest en väg måste stängas på grund av att den vore för smal, i stället skulle slå in på den bogen att ålägga de väghållningsskyldige att lägga ut vägen till större bredd och därefter öppna den för automobiltrafik. Jag tror, att det var ett skräm-skott, som har mycket liten realitet bakom sig. Om en väg sålunda skulle utläggas, så tar jag för givet, att det skulle ske med statsbidrag, och i så fall skulle den utläggning, som blivit ifrågasatt, icke kosta väghållningsskyldige så synnerligen mycket. I alla händelser komma väl de väghållningsskyldige i ett

Ang. förordning om automobiltrafik.

(Forts.)

sådant fall att få valfrihet, således att få välja mellan att öppna vägen för automobiltrafik, eller att lägga ut den med statsanslag. Det är väl därför icke så farligt att ha den eventualiteten för ögonen.

Men jag vill i stället framhålla en annan farhåga med avseende å dessa kostnader, för den händelse Kungl. Maj:ts förslag går igenom. Jag har förut antytt i mitt första anförande vari denna skulle bestå, och jag syftar då på att, såsom vi veta, en ofantlig mängd av våra vägar äro icke ens 3,6 meter breda. Att de äro så smala, beror på särskilda förhållanden, som gjort, att Konungens befallningshavande kunnat meddela särskilt tillstånd till att vägarna få vara så smala. Men om nu detta förslag går igenom, så kan man befara och starkt befara, att Konungens befallningshavande icke anse sig vidare kunna göra något sådant undantag, och detta skulle medföra, att de väghållningsskyldiga, och detta utan statsbidrag, skulle nödgas att för ofantlig kostnad lägga om vägarna, en kostnad som skulle bli ruinerande för dessa väghållningsskyldiga.

Jag tror, att den synpunkten är i detta sammanhang värd ofantligt mycket mera beaktande, än den som herr vice talman här framhållit.

Till slut mina herrar, vad är det som vi reservanter egentligen vilja? Jo, vi vilja endast göra en vördsam hemställan till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av denna stadga måtte sörja för att vi icke helt och hållet mista den lilla rätt, som vi hittills haft, då det gällt att upplåta så smala vägar för automobiltrafik, utan att vi hädanefter som hittills få göra erinringar och i någon ringa mån ha vårt ord med i laget, då det är fråga om saker och ting, som ligga oss så nära om hjärtat, som fallet är med dessa. Jag tycker verkligen, att den synpunkten icke borde vara främmande för någon lantman, och således varken för herr Olofsson i Digernäs eller vice talman.

Som sagt, herr talman, den hemställan och den önskan, som vi framställa, synes mig så billig och så befogad, att den knappast kan tänkas behöva möta gensaga från något lantmannahåll.

För övrigt ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Jag ber endast att få lämna en upplysning. Av de yttranden, som en kammarledamot till mig enskilt fällde, förstod jag, att jag gjort mig skyldig till en missägning i mitt första anförande. Det är givetvis för mig angeläget, att denna blir rättad, så att icke kammarens beslut kan komma att bliva grundat på en felaktig upplysning från min sida.

Ifrågavarande ledamot uppgav, att jag sagt, att genom den-

na lagstiftning omkring 900 km. nya vägar skulle öppnas för automobiltrafik. Så är icke förhållandet. Det är bortemot 900 mil nya vägar. Men enligt min mening är detta en jämförelsevis obetydlig siffra, då man vet, att hela väglängden i riket utgör inemot 65,000 km., av vilka sålunda nu skulle öppnas cirka 9,000 km. nya vägar. Jag menar således, att proportionen mellan antalet befintliga vägkilometer och de, som beröras av lagstiftningen, i allt fall är mycket ringa.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

Herr Åkerlund: Herr talman! När herr civilministern lägger fram ett förslag till administrativ förordning, så trodde jag, att hans mening var att var och en skulle äga rätt att yttra sig däröver efter sin åsikt, utan några direktiv. Då herr civilministern här framdrog en parallell med järnvägarna, så vill jag säga, att denna icke riktigt lämpar sig, då det ju är så olika synpunkter som här spela in. Ifråga om järnvägarna gäller ju i motsats till bilarna, att man ju vet, var de gå fram, även om tågen kantra någon gång.

Det var endast detta jag ville ha sagt.

Herr Persson i Norrköping: Jag har begärt ordet närmast med anledning av att ett par talare sökt göra gällande, att straffbestämmelserna i den nya lagen icke tjäna sitt ändamål eller syfte. Jag ber att få erinra om lydelsen av den paragraf i den nya lagen, som det är fråga om:

»För skada, som i följd av trafik med automobil tillfogas person eller egendom, som icke med automobilen befordras, vare automobilens ägare ansvarig, ändå han ej är till skadan vållande; dock vare ägaren från ansvarighet fri, där av omständigheterna framgår, att skadan varken förorsakats av bristfällighet å automobilen eller vållats av föraren.»

Sålunda införas här först och främst garantier för att bilägaren skall betala skadan, och vidare stadgas, att, om han skall bli befriad från denna skadeståndsbetalning, måste han själv bevisa, att varken han eller föraren varit vållande till skadan. Härav torde väl rätt tydligt framgå, att han är skadeståndsskyldig i alla de fall, där det icke kan tydligt bevisas, att han icke är vållande till skadan. Hur man då här kan påstå, att denna bestämmelse icke är tillräckligt betryggande och garanterande för den som lider skadan, kan jag ej förstå. Härigenom visar man blott tydligt, att man icke studerat eller läst ifrågavärande bestämmelse.

Vad sedan beträffar den uttalade farhågan för att bilen icke skulle kunna möta en skjuts, t. ex. ett hölass, såsom här blivit sagt, så förhåller det sig väl så, att när det är fråga om möte mellan dylika fordon på den del av de nya vägarna, som är så smal, att de ej kunna där mötas, så får bilen backa till den plats på vägen, där det går för sig att mötas. Det är uttryckligen sagt i 16 §, att så skall ske i vissa fall, och i övrigt

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

skola vi komma ihåg, att om så ej sker och skada därigenom uppstår, så är det bilägaren och chauffören, som bli skadeståndsskyldiga, och hellre än att ådraga sig denna skadeståndsskyldighet, så draga de nog försorg om att ingen skada sker.

Herr Pettersson i Bjälbo försäkrar, att de, som motsatte sig denna förordning, icke alls därmed ville hindra utvecklingen av automobilväsendet, detta nya kommunikationsmedel. Detta påstående motbevisas emellertid av det enkla faktum, att motståndarna till förordningen vilja från biltrafik avstänga massor av vägar, som bilarna eljest kunde fara fram på. Det är icke så, som några talare sagt, att det blott är för lyxändamål, som bilarna komma till användning. Jag vill erinra om, hurusom gästgivarna, som äro skyldiga att tillhandahålla skjutsar för allmänheten, här och var skulle vara böjda för att anskaffa dessa praktiska kommunikationsmedel, därest möjlighet finnes att komma fram på de vägar på vilka man behöver komma fram för att kunna ombesörja skjutsning och godsbefordran. Nu tillverkas allt mer och mer små lätta automobiler, som icke alls kunna vara till skada för vägarna och som icke heller ha så orimligt stor bredd, som herr Åkerlund utmålade, då han talade om stora lastautomobiler. Att man egentligen kan vara med om att förhindra dess små lätta fordons framkomst, kan enligt min mening ej förklaras av annat än en inneboende motvilja mot dessa nya fordon och detta fortskaffningsmedel.

Andra kammarens majoritet bör icke låta sådana motiv vara avgörande, ty de komma i varje fall icke att stå sig i längden. Det går ej att sätta sig emot den utveckling, som ändå kommer att drivas fram, därför att den innebär något ändamålsenligt och praktiskt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda hemställan med den ändring som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 27 med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan oförändrat.

Omröstningen utföll med 104 ja mot 96 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Ang. förordning om automobiltrafik.
(Forts.)

§ 8.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 142, angående statsbanebyggnader i Norrland;

nr 135, angående inköp av övre och nedre klosterträdgården i Vadstena; och

nr 145, angående pension åt överläraren vid tekniska skolan i Stockholm C. A. Nordström.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 9.

Till avgörande förelåg härpå jordbruksutskottets utlåtande, nr 40, i anledning av väckt motion om belöning åt fiskaren August Danielsson m. fl. för arbetet till saltsjöfiskets befrämjande.

Ang. belöning för saltsjöfiskets befrämjande.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 176, hade herr *Olausson m. fl.* hemställt, att riksdagen ville, för det föregångsarbete till saltsjöfiskets förkovran och utvidgning, som utförts av fiskarna August Danielsson, Nils Andersson, Karl Petrus Johansson och Patrik Wunsch, besluta tilldela var och en av dem en belöning, en gång för alla, av 1,000 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Hamilton, Holmquist* och *Olausson*, som ansett att utskottets motivering bort i viss del hava annan i reservationen angiven lydelse.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Hamilton*: Ett femtal av denna kammares ledamöter från västkusten hava motionerat om, att riksdagen måtte tilldela fyra fiskare i Bohuslän ett belopp av 1,000 kronor var såsom erkännande åt deras framgångsrika arbete för befrämjandet av saltsjöfisket. Förhållandet är att dessa fyra fiskare för några tiotal år tillbaka inriktade makrillfisket på vägar, vilka visat sig vara synnerligen inkomstbringande. På grund av deras framsynta arbete och deras energi, har fiskarbefolkningen i Bohuslän kunnat få en betydligt ökad inkomst av sitt arbete. De började så smått med några dåliga båtar och djärva, som de voro, gingo de med dessa 25 mil ut ifrån kusten, och ryggade icke för

Ang. belöning
för saltjö-
fiskets befräm-
jande.
(Forts.)

farorna utan genomförde vad de ansågo vara gagneligt för sina medmänniskor. Numera idkas detta fiske av 2 å 3,000 fiskare, som sysselsätta ett 250-tal båtar, och deras arbete inbringar för vårt land bortåt en och en halv miljon kronor. Emellertid leva de fyra fiskare, som voro föregångsmän på området, i armod; åtminstone en av dem har icke mera än vad han får av den allmänna pensionsfonden. Motionärerna hava synnerligen rätt i sitt påstående, att när personer gjort så mycket för landet, bör landet göra något för dem. Jag skulle helst önska, att kammaren följde motionärerna och beviljade av dem begärda 4,000 kronor, men jag förstår, att en del ställa sig betänksamma häremot, därför att tillräcklig utredning icke föreligger. Framställning om ifrågavarande anslag borde väl gå den vanliga vägen, det vill säga genom Konungens befallningshavande för inhämtande av yttrande. Därför nödgas jag inskränka mig till att begära att i motiveringen få infört, att därest behörig framställning framdeles göres, riksdagen förväntar, att Kungl. Maj:t vill vidtaga de åtgärder, som en utredning visar vara av förhållandena påkallade. Jag har, som herrarna finna, reserverat mig mot utskottets motivering och begärt att få en annan motivering, som jag emellertid icke anser mig behöva uppläsa, ty herrarna ha antagligen utlåtandet i sin hand. Första kammaren har bifallit reservationen, och jag ber, herr talman, att även denna kammare måtte för fiskarnas skull göra det. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hellberg i Ljungskile: Herr talman! Den här föreliggande frågan torde vara värd herrarnas synnerliga uppmärksamhet och sympati. Det gäller här att genom ett i sig obetydligt anslag möjliggöra en ringa belöning åt män, som under svåra förhållanden, med möda och ögonskenlig livsfara utfört ett verk, varigenom skapats en den viktigaste inkomstkälla för en mycket stor del av fiskarbefolkningen på Sveriges västkust och varigenom landet tillförts miljoner kronor i inkomst.

Varje gren av mänsklig verksamhet torde hava sina hjältar. Här gäller det nu en ringa belöning åt hjältar inom arbetarnas klass, havets modiga och strävsamma arbetare — jag vill ej tänka mig, att dessa skulle sakna sympati i denna kammare.

Nu lära emellertid, som herrarna se av utskottsbetänkandet, de i motionen nämnda personerna ej vara de enda, som borde belönas som föregångsmän. Ett par andra ännu levande personer lära nämligen hava samtidigt utfört arbete, jämförligt med de förras. Dessa äro skepparen Albert Arvidsson och Amandus Hansson. Jag tillåter mig att ur den förras enkla berättelse om förloppet av den vådliga färden anföra några ord.

»Före midsommar 1884 hade vi som vanligt gått ut på det s. k. Arendsldörjet. Medan detta pågick, mognade min plan att senare gå ut på makrillfiske i Nordsjön, och då vi fyra å fem veckor efter midsommar kommo hem, började rustningarna

för Nordsjöfisket. Min besättning från Arendalsfisket var emellertid ej hågad att gå med ut på makrillfiske på den nya fångstplatsen, emedan detta ansågs som ett alltför riskabelt försök. Jag måste därför se mig efter annan besättning, varigenom resan blev något fördröjd.

I början av augusti var »Springaren» — så hette den lilla farkosten — färdig att gå till sjöss, och som besättning medföljde, utom tvenne andra personer, min redan då åldrige fader. Redan på utresan måste vi söka hamn i Farsund på grund av storm. Sedan stormen efter ett par dygn bedarrat, avseglade vi direkt till den s. k. Blålandsbanken väst-nordväst från Egersund. Redan första dagen gjordes en fångst av cirka 6 tunnor. Inom kort utbröt emellertid ånyo storm, som till den grad tilltog i häftighet, att vi ej ansågo det rådligt att i vår lilla farkost uppehålla oss ute på det upprörda havet, och efter knappt mer än ett dygns fiske sökte vi oss in till Tananger norr om Jäderen, där vi måste kvarligga omkring 3 dagar. Så snart stormen lagt sig, stucko vi åter till sjöss i avsikt att fortsätta fisket, men ånyo tilltagande storm tvingade oss att vända, innan vi hunnit fram till fångstplatsen. Vi stävade nu in till Egersund, där vi kvarlägo i hamnen flera dagar i avvaktan på bättre väder, men som stormen alltjämt fortfor och det nu började lida fram i september, så att nätterna blevo långa och mörka, avstodo vi från vidare försök det året och seglade hem.»

»Efter detta första försök med makrillfiske i Nordsjön har jag årligen deltagit i detta fiske», säger samme man, och herrarna se av denna enkla berättelse, huru litet dessa hjältar av havets arbetare skryta över sina bedrifter eller framhålla dem såsom några storverk, som de dock verkligen äro. Skulle herrarna då ej vilja taga en mera aktiv del uti att åt dem måtte tilldelas en ringa belöning för deras verk än vad utskottet gjort? Det är dock genom detta föregångsarbete, som fisket vid vår västkust fått en så kolossal betydelse för vårt land, som det nu faktiskt har. Tänk bara på att på ett enda år blott, 1913, togs, endast genom detta fiske, för över 1,338,000 kronor ur havet, Sverige till godo. Vi kunna sannerligen icke, mina herrar, då nu saken kommit inför riksdagen, lämna den utan annat stöd än utskottets platoniska uttalande, att detta föregångsarbete »synes vara värt allt erkännande».

Vad var väl västkustfisket för Sverige, innan dessa föregångsmän utfört sin gärning? Så gott som intet. Det var endast en knapp möjlighet till nödorttig bärgning för en fattig fiskarbefolkning. Nu är det en av landets huvudnäringar, som årligen tillför landet miljoner kronor. Varför skulle vi visa oss så otacksamma mot dessa modiga och energiska män, som tillfört landet en så stor vinst? Både i Norge och Danmark har motsvarande stordåd belönats, varför skulle väl vi visa oss otacksamma. Det lär vara högst sex personer av dessa, som ännu leva. Skulle vi ej hava råd att giva dem en ringa penning?

Ang. belöning för saltjöfiskets befrämjande.
(Forts.)

Ang. belöning
för saltsjö-
fiskets befräm-
jande.
(Forts.)

Det vore sannerligen ej för mycket att giva dem 1,000 kronor var, och jag beklagar, att utskottet ej föreslagit detta.

Då nu frågan ligger, som fallet är, måste jag emellertid inskränka mig till att yrka bifall till reservationen, som går ut på att uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t, på särskild framställning och efter närmare utredning av frågan, ej skall underlåta att vidtaga de åtgärder, som förhållandena påkalla.

Herr vice talmannen, som under detta anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Månsson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det finnes ju länder, där denna form för pensionering av enskilda tillämpats i stor utsträckning, och av fruktan för sådana förhållanden blir det nödvändigt att med varsamhet gå en väg som denna. Men när det gäller män, som ha brutit en ny väg för svenska näringsliv och för vilken verksamhet de aldrig pretenderat på ett öres understöd vare sig genom tullar eller på annat sätt, måste man anse att det är en vår skyldighet mot samhället att giva dessa män offentligt erkännande i den form som här motionärerna föreslår. Ty om vi nu lämna ett par tusen kronor som ett erkännande åt dessa män, skall detta på många andra unga, arbetsföra, kraftiga och verksamma män verka som en sporre till att bryta nya banor för svensk företagsamhet, och vi skola mångdubbelt få igen det utlagda.

Jag vågar icke här yrka bifall till motionen, ehuru jag helst hade sett, att så kunnat ske, och jag skulle i så fall ha understött den. Jag skall nöja mig med att yrka bifall till reservationen under förhoppning, att Kungl. Maj:t måtte nästa år komma in med utredning och förslag i ärendet.

Det är sannerligen icke för ofta det händer, att de svenska statsmakterna vidtaga några åtgärder, som äro ägnade att på sådant sätt skänka erkänsla för någon ovanlig form av banbrytarverksamhet på näringslivets område. Däremot förekommer ofta fall, där vi ha att giva understöd åt folk, som ingenting utfört men som ändå skola ha betydliga understöd.

Vidare anförde

Herr Åkerlund: Herr talman, mina herrar! Under detta ärendes behandling i utskottet blev jag mer och mer övertygad om det rättvisa i motionärernas framställning, och det är endast på grund av förbiseende jag icke deltagit i den reservation, som är bifogad utskottet betänkande och till vilken jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Linders: Herr talman, mina herrar! Det är väl ingen, som på något sätt vill bestrida, att ett storverk är utfört av dessa fiskare. Utskottet har också börjat med att i sin motivering säga: »Det arbete för fiskerinäringens främjande, som utförts av i motionen namngivna personer, synes värt allt erkännande».

Det är sålunda på det sättet, att utskottet på intet vis velat bestrida, att här gjorts ett stort arbete, på allt sätt värt erkännande, men vad som är bestritt, och det har ju redan utvecklats av dem som redan haft ordet i denna debatt, det är att dessa fiskare, som motionärerna föreslagit till belöning, skulle vara ensamma om att hava äran av att ha löst uppgiften ifråga. Då vidare förutom detta utredningen har varit sådan, att man icke har kunnat gå på bifall, har man, som herrarna se, både ifrån reservanternas och från utskottsmajoritetens sida gått på avslag. Vad som skiljer är endast formen för motiveringen. Här hava reservanterna föreslagit, att vi skulle uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t, på särskild framställning och efter närmare utredning av frågan, ej skall underlåta att vidtaga de åtgärder förhållandena påkalla. Vad innebär egentligen detta yrkande? Det innebär enligt min mening, att riksdagen ställer sig alltför mycket beroende av Kungl. Maj:ts åtgärder i frågan. När man icke har vågat gå med på en särskild skrivelse och begära utredning, finner jag det icke vara fullt lämpligt att skriva så i motiveringen och därigenom binda sig för ett initiativ från Kungl. Maj:ts sida.

*Ang. belöning
för saltjö-
fiskets befräm-
jande.
(Forts.)*

Det har hänt förut i riksdagen, att nationalbelöningar givits på grund av enskilda motioner, och jag anser, därest ärendet kommer tillbaka framfört av enskild motionär och på sådant sätt, att man verkligen kan veta de konsekvenser som följa av ett beslut i motionens riktning, icke något hinder föreligga för att riksdagen lika gärna kan besluta i ärendet på grund av en enskild motion. Det är emellertid beroende på det sätt, varpå man tolkar ett sådant skriftspråk, som reservanterna här föreslagit.

Jag vill på grund därav yrka bifall till utskottets förslag, men jag gör det med det uttalandet, att därest ärendet skulle komma igen antingen som enskild motion eller från Kungl. Maj:t, så bör enligt min mening formen för belöningen vara en annan än den, som här har ifrågasatts, för att det verkligen må bli en personlig hjälp åt dem som gjort sig väl förtjänta av en allmän belöning. Jag för min del skulle vilja önska formen av ett årligt understödsbelopp. Det kan hända, att en eller annan av dessa fiskare kan leva ett längre antal år och sålunda bli bättre understödd genom den formen av belöning än genom en belöning en gång för alla. Jag tror, att understödet lika väl får karaktär av nationalbelöning, även om den formen väljes.

Som ärendet nu ligger, ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr O l a u s s o n: Herr talman, mina herrar! Då jag har framburit denna motion i kammaren och dessutom deltagit i behandlingen av densamma i utskottet, må det tillätas mig att säga några ord i frågan. Jag begärde ordet efter herr Linders med tanke att han skulle uppträda mot motionen, men i stället funno vi ju, att han formade sitt anförande nära nog till ett bifall till motionen. Vid sådant förhållande kan jag verkligen icke ha så mycket att säga mot herr Linders försvar för utskottets betänkande.

Ang. belöning
för saltsjö-
fiskets befräm-
jande.
(Forts.)

Vad nu själva frågan angår så har ju med styrka framhållits, att dessa fyra fiskare begivit sig ut på Nordsjön och där upptäckt förekomsten av makrill. De äro sålunda pionärer för detta makrillfiske, som en lång följd av år, 32 år, pågått i Nordsjön. Det är i viss mån underligt, kan jag säga, att på detta hav, som närmast begränsas av Norge, England, Danmark och Holland, det skulle vara bohuslänska fiskare, som upptäckte förekomsten av denna delikata fisksort, som nu från vårt land exporteras i stora massor, huvudsakligen till Amerika. Detta pionjärbete är så mycket märkligare, då man vet, att norska fiskare som bo närmare fängstplatsen, icke förmådde utföra det. Sedan dessa fiskare gått fram på området, ha vi sett, att även norrmännen numera driva makrillfiske i Nordsjön.

Nu har ju av vissa talare framhållits att även några andra samma år började med makrillfiske. Av den utredning, som är i saken förebragt, framgår det visserligen, att ett annat båtlag det året var ute, men detta gick icke ut, förrän fiskens förekomst var känd av föregångarna, och expeditionen misslyckades. Jag har därför icke för min del kunnat anse, att man skulle föreslå ersättning till dessa personer, då man icke kan kalla dem för pionärer på området.

Ser man, huru Danmark och Norge belöna sina fiskares förtjänster, finner man, att dessa länder i betydligt större utsträckning än Sverige gjort, uppmuntrat sina fiskare. Numera bedrives i Danmark ett stort fiske med snörrevad, en uppfinning av Jens Vaever, vilken av Danmark fått stora penninggåvor och utnämnts till riddare av Dannebrogorden. I Norge har i dessa dagar en bemärkt fiskare, Berntsen, utnämnts till riddare av S:t Olavsorden. Dessa mäns förtjänster kunna dock icke i någon mån jämföras med de stordåd som av de åsyftade svenska fiskarena utfördes, men ändå vill icke jordbruksutskottet och tycks icke kammaren vara benägen att gå med på ett direkt beslut om belöning.

Jag vågar därför för min del ej heller yrka bifall till motionen, men då det nu föreligger en reservation, som så, att säga visar vägen för att få belöningar tilldelade dessa fiskare, får jag för min del för denna gång nöja mig med att, då jag anser att något genom ett bifall till denna reservation är vunnet, yrka bifall till densamma.

Herr Thore: Herr talman, mina herrar! Jag skall be kammaren att beakta denna lilla sak. De personer, som det här gäller att belöna, ha visserligen icke utsatt sig för någon överhängande livsfara, men det har dock av dem fordrats en viss djärvhet och det har icke varit utan risk för dem att gå ut på den ifrågavarande färden. Vi skola komma ihåg, att förhållandena i Nordsjön på den tiden icke voro desamma som nu. Man hade inte lika gott båtmateriel då som nu, icke några motorbåtar; man var icke så hemma i navigeringen och kände icke till Nordsjöförhållandena så väl, som man nu gör. Om man försöker sätta sig in i det på den tiden förevarande läget, torde det helt säkert framgå, att vad dessa människor gjorde verkligen var en bragd, det var någonting beaktansvärt.

Jag tror därför, att när reservationen är formad på det sättet,

att det lägges i Kungl. Maj:ts hand att utreda saken och se till, att dessa belöningar icke komma till några andra än de verkligt förtjänta, kammaren mycket väl kan gå med på att taga reservationen, till vilken alltså jag vill hemställa om bifall.

Ang. belöning
för saltjö-
fiskets befräm-
jande.
(Forts.)

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr *H a g e*: Herr talman! Det är möjligt, att man tycker, att vi i kammaren göra för mycket väsen av denna sak. Men orsaken till att så många talare uppträda i denna fråga är nog den, att de se i denna sak ett spörsmål av principiell betydelse. Man vill starkt pointera här — åtminstone ser jag saken så — att när sådana gärningar som dessa utföras av män ifrån småfolkets led, av män ur de olärda klasserna, då skola sådana bragder belönas. Belöningar av sådan art skola icke utdelas endast bland graduerat folk. Det bör, när det gäller sådana saker, icke vara så, att det skall vara mannens *ställning*, som får avgöra om det skall bli belöning eller icke, utan det skall vara *gärningarna* som sådana, som skola vara bestämmande för, om en person skall få belöning av detta slag eller icke.

I detta fall tillkommer dessutom det förhållandet, att dessa fiskare, som ifrågasättas till belöning, äro i tryckta omständigheter, och det förhållandet styrker ju ytterligare, såvitt jag kan se, det krav som här göres gällande.

Jag har endast med dessa ord velat för min del pointera, varför jag vill ställa mig på reservationens linje. Denna reservation ger dock ett visst moraliskt stöd från riksdagens sida för kravet på statsunderstöd eller belöning, när denna fråga en gång kan komma fram till regeringen. Jag skall alltså för min del inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr *M å n s s o n*: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr *Linders* i sitt anförande uttalade, att ett belopp en gång för alla borde man icke ge, utan om man skulle ge någon belöning, så borde den lämnas i form av årligen utgående understöd. Jag är av motsatt mening. Jag menar, att man redan på förhand bör vara rädd för en sådan princip med pensionering av folk här och folk där, som man läst så mycket ont om där den tillämpas i en del stater. Jag kan därför på inga villkor vara med om, att denna gåva av staten utgår i form av pensioner, ty det kan bli många andra personer, som man vill ge belöning åt för utförda stordåd på arbetets område, och då skulle man kanske till sist binda sig för ganska avsevärda belopp, som nu icke kunna överskådas. Bättre och klarare är det då med en summa en gång för alla såsom ett erkännande. Då kan man mer överse, vad man har råd att ge och vad man binder sig för.

Herr *Olausson* nämnde någonting om att några danska och norska fiskare blivit utnämnda till riddare av någon orden. Jag såg, att man i kammaren då drog på munnen, och jag medger, att ordensfrågan är övervägande komisk. Men om än så är, så synes det mig i alla fall ligga någonting betecknande i detta leende. Den

Ang. belöning
för saltsjö-
fiskets befräm-
jande.
(Forts.)

danske fiskaren erhåller nationalbelöning och blir Dannebrogsmän, och den norske blir riddare av en norsk orden och får belöning. Men när man här bara antyder att en svensk fiskare skulle ha gjort sig förtjänt av att bli utnämnd till riddare av Vasaorden, då skrattar man. Det skrattet borde tecknas av som en symbol för hur Sverige regeras och hur våra grannländer regeras. Det ligger mycket i detta skratt. Men det ligger ingenting däri, som talar till förmån för Sverige. Det vittnar också om, att om ordensväsendet är löjligt i alla stater, så är det sjufalt löjligt i ett byråkratiskt samhälle som vårt.

Herr Nilsson i Linnås: Herr vice talman! För mig ställer sig frågan så: ha dessa fiskare upptäckt denna fångstplats för mackrillfiske? och har detta fiske varit till stor ekonomisk fördel för landet? Om så är förhållandet, anser jag, att de äro förtjänta av en nationalbelöning, och det är ingen inom utskottet, som icke ansett detsamma och sålunda i dylikt fall funnit dem värda allt erkännande. Men frågan är icke så utredd, att åtminstone jag för min del är fullt övertygad, att just dessa fiskare gjort denna upptäckt. Jag tror det, men jag är icke fullt övertygad därom. Därför anser jag, att, innan riksdagen kan fatta något beslut, saken bör utredas av Kungl. Maj:t eller på annat sätt, och att vi sedermera få fram det förslag, som utredningen kan föranleda.

Jag har som sagt, den övertygelsen, att ifall de ha gjort denna upptäckt, så äro de värda en nationalbelöning. Då jag emellertid icke ställt mig på reservanternas ståndpunkt, så är det även av det skälet, att man här icke blott kan tänka sig riksdagen eller staten som givare, utan man kan även tänka sig den möjligheten, att landstinget eller hushållningssällskapet i Bohuslän kunde ge någon belöning åt dessa fiskare. Jag är också alldeles övertygad, att ifall utskottets hemställan vinner majoritet i kammaren och sålunda blir kammarens beslut och det av dessa fiskare själva eller av motionärerna göres framställning till Kungl. Maj:t om en utredning, Kungl. Maj:t kommer att företaga denna utredning lika väl som för den händelse reservanternas förslag bifalles. Men det kan ju hända, att av utredningen kommer att framgå, att ett beslut i enlighet med det föreliggande förslaget icke är befogat. Jag för min del väckte en gång i andra kammaren en motion om pension åt en viss person. Jag ansåg, då jag väckte motionen, att det icke kunde vara förenat med någon fara med hänsyn till konsekvenserna att bifalla det förslaget. Motionen föll emellertid i både första och andra kammaren. Den ifrågavarande personen skrev då till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t lät verkställa en utredning. Men när den utredningen var färdig, visade det sig, att ett bifall till förslaget skulle medföra sådana konsekvenser, att icke ens jag, ehuru motionär, kunde yrka bifall till framställningen. Det kan hända, att även i detta fall en utredning skulle kunna uppvisa sådana konsekvenser, och då är det ju icke skäl

att redan nu taga en så absolut position, som ett bifall till reservanternas förslag skulle innebära. Jag menar alltså, att om det göres framställning därom, så föranstaltar Kungl. Maj:t en utredning, vare sig utskottets eller reservanternas förslag bifalles, men om utskottets förslag bifalles, så står även den möjligheten öppen att göra en framställning i ämnet till landstinget eller hushållningssällskapet i Bohuslän, och den möjligheten bör vara lika öppen som att skriva till Kungl. Maj:t.

Jag ber att på dessa grunder få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Öberg: Då jag av förbiseende icke blivit antecknad såsom reservant, så skall jag endast be att få ge tillkänna, att jag har delat den uppfattning, som det givits uttryck åt i reservationen, och jag ber för den skull att få yrka bifall till reservationen.

Herr Osberg: Alldenstund jag undertecknat denna motion, skall jag be att få säga ett par ord rörande densamma.

Jag vill då först något beröra det belöningssystem, som nu har kommit till synes på åtskilliga håll. Det är för kammaren icke obekant, att det utgått belöningar till personer på många sätt både direkt och indirekt. Jag erinrar om att Rösjö fött nationalbelöning för vad han utträtt på jordbrukets område. Det är heller icke så sällan, som småbruket premierats, om icke direkt så indirekt, och det är ju en uppmuntran, som är synnerligen väl på sin plats. Jag kan då icke se, varför man icke skulle kunna gå med på en så rimlig begäran som denna. Jag är i likhet med herr Månsson övertygad, att det skulle verka mycket gott ute i landet, att man fick reda på, att därest någon utför någonting i produktivt hänseende jämförligt med vad som nu är i fråga, landets riksdagsmän beakta detta och ställa sig på den ståndpunkten, att sådant bör belönas. Vi veta ju, att det åtskilliga gånger utlämnats avsevärda resestipendier åt den studerande ungdomen för språkstudier i utlandet etc., och jag vill för min del icke sätta mig emot detta, men jag undrar likväl, om icke en belöning av denna art är lika berättigad. Jag tror att om kammaren går med på detta, så skall det vinna allmänt gillande. Nu säga en del herrar här, att frågan icke är så väl utredd som sig bör. Ja, det är ett svepskäl, som man alltid kommer med, och denna framställning har dock förordats av fiskeriintendenten Andersson, som också intygat, att förhållandena äro sådana, som motionärerna angivit.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hamilton: Herr talman! Herr Nilsson i Linnås och herr Linders ha, såvitt jag kunnat finna, uttalat, att därest det visar sig, att dessa fiskare äro förtjänta av belöning, så

Ang. belöning
för saltsjö-
fiskets befräm-
jande.
(Forts.)

böra de erhålla en sådan. Herr Nilsson i Linnås säger emellertid, att frågan icke är tillräckligt utredd. Ja, vi reservanter ha icke heller sagt annat. Vi begära allenast, att om framställning göres till Kungl. Maj:t och det av den utredning, som blir en följd av denna framställning, visar sig, att dessa fiskare äro värda belöning, Kungl. Maj:t icke skall uraktlåta att vidtaga de åtgärder, som förhållandena påkalla. Därom borde, tycker jag, även nämnda båda talare kunna vara med. Vad säges i utskottets motivering, som de biträtt? Jo, där säges helt enkelt, att enligt vad till utskottets kännedom kommit även andra fiskare påstått ha samtidigt utfört arbete jämförligt med det, som utförts av de nu till belöning ifrågasatta personerna, och att därför dessa fiskare icke böra få sin belöning. Detta synes vara en svaghet i motiveringen. Det riktigaste vore väl då, förefaller det mig, att jämväl dessa andra toges med. Ja, herr Linders hade verkligen också ett annat skäl för avslag på reservationen, nämligen att även en enskild motionär skulle kunna komma med en framställning i ärendet, som han då skulle kunna vara med om. Men det är just det som utskottet säger är så svårt för en enskild motionär. Det där resonemanget synes sålunda innebära en smula tvetydighet.

Ja, första kammaren har — jag ber att få understryka det — visat sig välvilligt stämd mot dessa fyra fiskare. Med 65 röster mot 62 har kammaren nämligen anslutit sig till den av reservanterna föreslagna motiveringen. Det är ju endast nu fråga om motiveringen, icke om något anslag. Att pröva anslaget kommer i fråga först när ärendet blir bättre utrett.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade:

Herr Vahlquist: Herr talman! Jag vill endast med några få ord ge tillkänna min anslutning till reservationen. Alla talare, som här uppträtt, ha, såvitt jag fattat, erkänt det berättigade i motionärernas framställning. Utskottet har av formella skäl icke velat vara med om förslaget för närvarande. Men det synes mig i alla fall, som om, då man allmänt är ense om att dessa män verkligen gjort sig förtjänta av ett erkännande i någon form, man skulle kunna gå med på den reservation, som här föreligger. Liksom den föregående ärade talaren vill jag också erinra om att första kammaren redan har tagit reservationen, och detta bör då för oss vara ett ytterligare skäl att gå samma väg.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Linders: Herr talman! Jag vill endast gent emot utskottets ärade ordförande säga, att det är en något fri uttolkning av utskottets utlåtande att påstå, att utskottsmajori-

teten skulle vara av den meningen, att man icke borde ge något understöd åt dessa fiskare, därför att även andra skulle kunna göra anspråk på en sådan belöning. Det har icke varit utskottets majoritetens mening. Men denna vändning innebär ju, att ärendet enligt utskottets uppfattning icke är tillräckligt utrett, och detta har ytterligare bestyrkts under debatten.

Ang. belöning
för saltjö-
fiskets befräm-
jande.
(Forts.)

Vidare ville herr Hamilton påvisa, att jag skulle ha gjort mig skyldig till tvetalan, då jag dels varit med om utskottets utlåtande, där det står, att det torde vara svårt för en enskild motionär att överblicka de omständigheter, vilka böra komma i beaktande, och dels velat påstå, att det vore lämpligt att hålla det öppet även för en enskild motionär att framlägga motion med en ordentlig utredning i ärendet. Det ligger ingen som helst tvetalan i detta, ty det står icke i utskottets utlåtande, att det är omöjligt för en enskild motionär att överblicka ifrågavarande omständigheter, ej ens *mycket svårt*, utan det står endast, att detta är *svårt*. Det är således ursäktligt, att motionären ej i första taget kunnat prestera tillräckligt material för frågans slutliga bedömande.

Enligt reservanternas förslag gives endast en anvisning till Kungl. Maj:t att efter särskild framställning upptaga ärendet till prövning. Vartill skall det gagna att skriva om en sådan sak, som står öppen och fri oberoende av vad vi skriva? Den huvudsakligaste invändning, som jag har mot reservationen, är den, att, därest en utredning kommer till stånd, som av Kungl. Maj:t befinnes vara sådan, att Kungl. Maj:t ej vill framlägga förslag i ämnet, men som dock är sådan, att riksdagen skulle vilja vara med om en på densamma grundad motion, så skulle någon kunna draga sig undan från att biträda en sådan motion med fullständig utredning under hänvisning till, att riksdagen gjort framställning till Kungl. Maj:t.

Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 10.

Vidare upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anläggande av transportabla sågverk å kronans domäner.

Ang. trans-
portabla såg-
verk å kronans
domäner.

I anledning av en inom andra kammaren av herrar *Vennerström* och *Johansson* i Sollefteå väckt motion, nr 117, hemställde jordbruksutskottet, till vars förberedande behandling ifrågavarande motion hänvisats, att riksdagen mätte

Ang. transportabla sågverk å kronans domäner.
(Forts.)

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utreda frågan om anläggande av transportabla sågverk å kronans domäner och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning;

dels och å extra stat för år 1917 anvisa ett förslagsanslag å 5,000 kronor att, därest berörda utredning skulle därtill giva anledning, användas för inköp av transportabelt sågverk att stationeras inom norrländskt revir.

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Aaby A. W. Ericsson, Fahlén, Holmquist, E. A. Lindblad* och *Nilsson* i Linnås.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade:

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Jag har vid denna frågas behandling varit mycket tveksam, om man kunde gå med på en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionssyfte. Man kan nämligen befara, att, om staten bekostar inrättandet av sågverk för enskildas behov, så kommer ett sådant beslut att draga med sig farliga konsekvenser i framtiden. Med hänsyn till de svåra förhållanden, under vilka kolonisationen i Norrland sker, och de stora avstånden samt den glesa befolkningen därstädes, har jag emellertid ej kunnat motsätta mig en skrivelse i motionens syfte.

Jag anser emellertid, att utskottets förslag bort läggas något vidare än som skett och hade gärna velat framställa yrkande i sådan riktning, men kan naturligtvis ej som enskild ledamot göra detta. Det hade i stället kunnat ske genom utskottet. Jag anser nämligen mycket möjligt, att det i många fall skulle falla sig både billigare och mera praktiskt att inrätta stationära sågverk med cirkelsågar vid smärre vattendrag i Norrland. Om staten skulle anordna en del flyttbara sågverk, måste dessa kanske i vissa fall transporteras tiotals mil, och man förstår, vilka betydliga kostnader och besvärligheter detta skulle medföra. Däremot skulle staten i fall, där befolkningen är tätare, kunna genom att inrätta stationära sågverk vid vattendragen med ringa kostnad på ett praktiskt sätt fylla behovet. Jag hade önskat, att utredningen kommit att gå även i denna riktning, och att även dessa synpunkter tagits under omprövning, men jag kan, som sagt, ej framställa ett yrkande i sådan riktning. Emellertid anser jag, att ett beslut om inrättande av sågverk för befolkningen ur statsekonomisk synpunkt kanske kan ha betydelse, och att man sålunda på detta sätt i någon mån kan få ersättning för de utgifter, domänstyrelsen åsamkas. Klart är, att om befolkningen skall transportera virket långa vägar, så blir det endast det bästa virket som transporteras. Resten får kanske ligga och ruttna. Om däremot sågverk finnes på platsen, är det lättare att även tillvarataga det virke, som är av sämre kvalitet och få det utnyttjat för praktiskt ändamål.

Därigenom kan, som sagt, den utgift i någon mån uppvägas, som domänstyrelsen kommer att få vidkännas för ändamålet.

Men beträffande andra stycket i utskottets förslag anser jag, att det icke behöver bifallas. Man begär ju nu först en utredning, och, förrän denna är verkställd, behövas knappast medlen. Under alla förhållanden saknar ej domänstyrelsen medel att bekosta de experiment, som behöva göras för ändamålet, och, då jag ej anser, att man ur statskassan direkt bör anslå medel för ändamålet, utan att kostnaden bör bestridas av de norrländska skogarnas avkastning, anser jag, att riksdagen ej bör besluta i enlighet med utskottets förslag i denna del. Jag kan upplysa om, att i första kammaren har man gått på bifall till första stycket i utskottets hemställan men med inryckande av ordet »eventuellt» efter orden »kronans domäner och».

Jag skall därför på grund av vad jag nu framhållit be att få yrka bifall till första stycket i utskottets hemställan men med inryckande av ordet »eventuellt» på sagda plats samt avslag å sista stycket i utskottets hemställan.

Herr Linders: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet, och jag gör det i känslan av, att vi redan talat så mycket om Norrlands kolonisation, att vi nu behöva komma från ord till handling, från siffror och pappersluntor till praktiska åtgärder. Varken utskottet eller motionärerna ha givit det framlagda förslaget överbetyg, men det är i varje fall enligt utskottets förmenande ett steg i rätt, praktisk riktning.

Vad nu beträffar de av herr Nilsson i Linnås framhävda betänkligheterna mot att på detta sätt inskränka frågans omfattning genom ett bifall till motionen, så grunda de sig ju på ett förmenande, att man borde ha ryckt in frågan om anläggning av sågverk över huvud taget på kronans skogsdomäner, således även frågan om stationära sågverk. Om herr Nilsson i Linnås till nästa riksdag inkommer med ett förslag till sådant utvidgande, så antager jag, att han skall få kammaren med även på det. Men huvudsaken är, att man snabbt kommer in på praktiska åtgärder för att befrämja kolonisationen däruppe.

Nu har herr Nilsson i Linnås, så vitt jag hörde rätt, ej velat vara med om det av motionärerna begärda och av utskottet förordade anslaget å 5,000 kronor för anskaffande av ett transportabelt sågverk att stationeras i Norrland. Det har varit utskottets mening, att inköpet av detta sågverk skulle vara ett led i den så att säga experimentella delen av den föreslagna utredningen för att få klargjort, om det är ett lämpligt sätt att i fortsättningen anskaffa sådana mindre sågverk för statens räkning. För min del tror jag, att det är ganska osäkert, huruvida den delen av utredningen kommer till stånd, om ej riksdagen beviljar anslaget. Det är därför jag vill vädja till kammaren

Ang. transportabla sågverk å kronans domäner.
(Forts.)

*Ang. transportabla säg-
verk å kronans
domäner.* att även ifråga om punkten 2, d. v. s. ifråga om anslaget, följa
utskottets förslag, till vilket jag alltså yrkar bifall.

(Forts.)

Herr Nilsson i Tänga instämde häruti.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till det av herr Nilsson i Linnås under överläggningen framställda yrkandet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

*Ang. kvinnliga
ladugårds-
skötare i
Norrländ och
Dalarna.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrländ och Dalarna.

I anslutning till vad herr Öberg *m. fl.* föreslagit uti en inom andra kammaren väckt och till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 111, hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utreda, huruvida och på vad sätt utbildningskurser borde anordnas för kvinnliga ladugårdsskötare i Norrländ och Dalarna samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill eu sådan utredning kunde föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *Aaby A. W. Ericsson, E. A. Lindblad, Linders* och *Ingeström* förklarad sig anse, att utskottet bort hemställa, att den i ämnet väckta motionen ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter det utskottets hemställan blivit uppläst, erhöles ordet av

Herr Linders, som anförde: Herr talman, mina herrar! Motionärerna ha i sin framställning begärt särskilda fristående kurser för kvinnliga ladugårdsskötare. Jag tror, att det är att se aldeles för enkelt på det problem, som heter avfolkning av landsbygden och ovillighet hos en stor del av landsbygdens befolkning att sysselsätta sig med en jordbrukares enkla arbete. Jag tror icke, att man kan råda säker bot för den saken annat än genom att väcka intresset över huvud taget för allt arbete vid lantbruket och dess binäringar. Utskottet har också förstätt den synpunkten, i det att utskottet i själva verket har avfört motionärernas förslag om särskilda fristående kurser för kvinnliga ladugårdsskötare. Utskottet säger självt på sidan 5:

»Huruvida emellertid det åsyftade målet, som förutom utbildande av skickliga ladugårdssköterskor även är att hos kvinnorna väcka intresse för denna betydelsefulla verksamhetsgren inom lantushållningen, härigenom skulle ernås, torde kunna ifrågasättas. — Anordnande av grundligare sådana kurser i samband med undervisningen vid lantushållsskolorna synes utskottet däremot vara en väg, på

vilken man säkrare torde kunna vinna vad man uti ifrågavarande avseende önskar.»

Därefter har emellertid utskottet stannat vid det påståendet, att spörsmålet »tarvar utredning». Däremot anse reservanterna i sin till utlåtandet fogade reservation, vilken jag har biträtt, att någon sådan utredning som den av utskottet ifrågasatta i själva verket icke skulle vara av behovet påkallad. Jag skall be att få läsa upp det lilla stycket ur reservationen, därför att däri ligger den väsentliga tyngdpunkten i reservanternas resonemang.

»Vill man», säga reservanterna, »som önskligt är, bibehålla en del kvinnor vid ladugårdsskötseln eller intressera andra därför, så torde det enda säkra medlet vara att hos den kvinnliga lantbefolkningen söka väcka kärlek till jordbruket i allmänhet och dess olika arbetsuppgifter. Utskottet anser sålunda, att motionärernas önskemål bäst tillgodoses genom att giva frågan om den kvinnliga arbetskraftens användning vid ladugårdens skötsel vederbörlig plats på den allmänna lanthushållningsundervisningens program.

Lanthushållningsskolor och lanthushållningskurser för kvinnor ha redan flerstädes inom vårt land även i Norrland upprättats, huvudsakligen på initiativ av hushållningssällskap och landsting.»

Och därifrån komma reservanterna till den uppfattningen, att det synes vara riktigast att hänvisa till dessa hushållningssällskap, som bäst känna till förhållandena på sin ort och bäst kunna utveckla den sak, som motionärerna velat främja. Det är anledningen till att reservanterna för sin del hava yrkat avslag å motionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Härpå yttrade

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Såsom synes av betänkandet ha icke alla utskottsledamöter kunnat vinnas för det förslag, som jag och mina medmotionärer framställt, och vi hava nyss hört, att den ene av reservanterna, herr Linders, fullföljer den mening, han hävdar inom utskottet och yrkar avslag å vår motion. Med anledning därav skall jag be att få säga några ord.

Förhållandena ha, som var man vet, utvecklats sig därhän, att stor del av vår lantbefolkning allt mer och mer förlorar håg och lust för arbetet med skötseln av våra ladugårdar. Den förståelse, som förut har funnits för ladugårdsarbetet, har, kan man säga, överallt försvunnit i ganska stor utsträckning. Därom vittna hushållningssällskapens klagomål sedan gammalt. För att avhjälpa den brist, som sålunda uppstått, och söka övervinna de svårigheter, som lantbrukarna ha att kämpa med för att få fram förståelse och arbetslust för ladugårdsarbetet, har riksdagen efter lantbruksstyrelsens och Kungl. Maj:ts förslag åren 1913, 1914 och 1915 lämnat ett anslag på 18,000 kr. årligen för utbildande vid våra lantbruksinstitut av manliga ladugårdsskötare. Verkan av detta anslag, som sålunda från riksdagens sida givits i och för vinnande av det syfte, som därmed avses, har blivit den, att dessa utbildningskurser för manliga ladu-

*Ang. kvinnliga
ladugårdsskötare i
Norrland och
Dalarne.
(Forts.)*

Aug. kvinnlig
ladugårdsskötare i
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)

gårdsskötare uteslutande komma mellersta och södra Sverige till godo, därför att det endast är jordbrukarbefolkningen i mellersta och södra Sverige, som kan använda sig av manliga ladugårdsskötare. Men vi däruppe i de norrländska länen och i Dalarne hava icke kunnat deltaktiggöra oss av förmånerna av detta anslag, därför att vi med våra små jordbruk äro hänvisade till att använda oss av kvinnliga ladugårdsskötare. Då vi således icke fått någon hjälp genom detta riksdagens anslag, så har det synts mig och mina medmotionärer billigt och rätt, att vi också skulle få en slant till utbildning av kvinnliga ladugårdsskötare i Norrland och Dalarne, så att vi skulle komma i åtnjutande av enahanda statsunderstöd, som redan utgår till övriga delar av landet.

Nu säga reservanterna, att de för sin del icke finna det behöfligt, att något särskilt anslag utgår för utbildande av kvinnliga ladugårdsskötare, utan hänvisa oss till vad som redan är åtgjort i saken och påstå dessutom, att det skulle vara hushållningssällskapens uppgift att råda bot mot vad som härutinnan brister. Men varför skulle de norrländska hushållningssällskapen särskildt vara skyldiga att taga hand om denna angelägenhet, då hushållningssällskapen annorstädes i riket icke hava behövt taga hand om de manliga ladugårdsskötarnes utbildning? Jag kan därför icke finna annat än att det är fullt ut på sin plats att bifalla utskottets förslag. Då det dessutom av tjänstemän från de norrländska hushållningssällskapen, som för några år sedan företogo en studieresa till Finland, ådagalagts, att utbildandet av kvinnliga ladugårdsskötare i detta land slagit mycket väl ut, och då förhållandena å andra sidan Bottenhavet i stort sett kunna sägas vara jämnställda med våra, så hava vi ju därifrån ett bevis gott nog för att det förslag, som här är ifrågasatt, är förtjänt av understöd.

När nu dessutom första kammaren lämnat sitt bifall till utskottets hemställan, kan jag icke tänka mig annat än att även denna kammare gör det. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Jag står visserligen i utskottsutlåtandet antecknad såsom närvarande vid behandlingen av detta ärende inom utskottet, men det är en felaktig anteckning, ty jag har i verkligheten icke deltagit i detta ärendes behandling. Men i fall jag hade deltagit däri, skulle jag hava antecknat mig bland reservanterna.

Här ifrågasättes, att en skrivelse till Kungl. Maj:t skulle avlåtas om en utredning angående inrättandet av utbildningskurser för kvinnliga ladugårdsskötare. Jag tror för min del icke, att intresset för ladugårdsskötsel bland den svenska kvinnliga allmogebefolkningen är så pass starkt, att det skulle bli någon nämnvärd anslutning till sådana kvinnliga kurser. För övrigt påpekar ju utskottet, att detta ämne gott kan intagas i läroschemat vid våra lantmanna- och lantbruksskolor. Där passar naturligtvis ett sådant ämne mycket väl, och det har redan börjat införas vid vissa skolor. I det avseendet äro utskotts-

majoriteten och reservanternas av absolut samma övertygelse. Det är också uttalat i utskottets hemställan. Man säger nämligen där: »Huruvida emellertid det åsyftade målet, som förutom utbildande av skickliga ladugårdssköterskor även är att hos kvinnorna väcka intresse för denna betydelsefulla verksamhetsgren inom lanthushållningen, härigenom skulle ernås, torde kunna ifrågasättas. — Anordnande av grundligare sådana kurser i samband med undervisningen vid lanthushållsskolorna synes utskottet däremot vara en väg, på vilken man säkrare torde kunna vinna vad man uti ifrågavarande avseende önskar.»

*Ang. kvinnliga
ladugårdsskötare i
Norrländ och
Dalarne.
(Forts.)*

Utskottets motivering för tillstyrkande och reservanternas motivering för avslag gå precis i samma riktning ända till sista stycket av utskottsutlåtandet, där man säger, att man emellertid anser en utredning vara nödvändig och därför föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t. Där äro inga som helst skäl framhållna från utskottsmajoritetens sida för en utredning, men icke förty föreslår man en sådan.

Då jag för min del har den uppfattningen, att det är hushållningssällskapen, som böra taga initiativet i detta avseende, och då jag dessutom tror, att man ej kan vinna något nämnvärt genom inrättandet av dylika fristående kurser för kvinnliga ladugårdsskötare, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hamilton: Herr talman! Den föreliggande frågan är icke av stor omfattning. Staten har anslagit medel till lärokurser för utbildande av manliga ladugårdsskötare. Nu visar det sig emellertid, enligt vad utskottet inhämtat, att i Norrland ladugårdsskötseln huvudsakligen bedrives av kvinnor, och att Norrland på grund härav icke får någon vidare nytta av de medel, som äro anslagna för de manliga ladugårdsskötarens utbildning. Om man så betänker, att ladugårdsskötseln i Norrland är den viktigaste näringen inom jordbruket, så kan man icke finna annat än rättvist, att dessa kurser i ladugårdsskötsel anordnas även för kvinnor. Så enkel är frågan. För min del känner jag icke tillräckligt till förhållandena i Norrland för att kunna bestämt säga, huru pass stort det ifrågavarande behovet är, men utskottet föreslår ju endast en utredning därom av Kungl. Maj:t, och skulle denna utredning giva vid handen, att det är gagnligt för Norrland att få kvinnor utbildade i ladugårdsskötsel i stället för män, så synes mig, att riksdagen icke bör sätta sig däremot.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. På av herr talmannen givna propositioner å de därunder förekomna yrkandena biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 12.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot tjurars utsläppande på allmänt bete blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

*Ang. statens
egnahems-
lånerörelse.*

Vidare förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av väckt motion om ändring i gällande villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen.

Uti en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 183, hade herr *Johansson* i Huskvarna *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta den ändring i allmänna villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelse, att egnahemslån ej skulle utgå, där det beräknade värdet överstege: för obebyggd jordbrukslägenhet 10,000 kronor, för bebyggd jordbrukslägenhet 9,000 kronor och för bostadslägenhet 5,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t vid prövning av frågan om ändrade bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen ville taga under övervägande, huruvida och i vad mån de för egnahemslån fastställda maximivärden för lägenheter kunde höjas utöver nu gällande 8,000 kronor för obebyggd jordbrukslägenhet, 7,000 kronor för bebyggd sådan och 4,000 kronor för bostadslägenhet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *E. A. Lindblad* och *Ingeström* mot vissa delar av utskottets motivering; samt

av herr *Linders*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Linders* yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig att i denna fråga påkalla kammarens uppmärksamhet under några minuter.

Motionären har begärt en höjning av maximigränsen för egnahemslånen, så att den skulle vara för obebyggd jordbrukslägenhet 10,000 kronor, för bebyggd jordbrukslägenhet 9,000 kr. och för bostadslägenhet 5,000 kr. Utskottet har erkänt vikten och betydelsen av vad motionären här har uttalat önskemål om. Men utskottet hänvisar på sidan 4 i sitt utlåtande till ett kom-

mittbetänkande av den 14 oktober 1914, avgivet av den s. k. egnahemskommittén, och därvid förmenar utskottet, att saken skulle komma inför riksdagen i sammanhang med kommitténs förslag i övrigt. Jag tror för min del, att utskottet har varit något vill ifråga om den saken, ty egnahemskommitténs förslag beträffande just maximigränsens höjning avgavs den 18 mars 1912, och påföljande år beslöt riksdagen i enlighet med detta kommitténs förslag att höja lånegränsen. I de sakkunnigas huvudbetänkande, som utskottet här åberopar sig på, finnes absolut ingenting som rör frågan om maximigränsens höjning, annat än ett enkelt hänvisande till det förut avlämnade betänkandet.

Nu slutar emellertid utskottet med ett skrivelseförslag, vari påyrkas överbärande, huruvida och i vad mån en höjning av maximigränsen skulle behövas. Om det skall vara någon mening i detta utskottets yrkande, så förutsätter det ju en alldeles ny utredning, ty egnahemskommittén är redan färdig med sitt arbete och upplöst. Och som sagt innehåller dess slutbetänkande ingenting utöver vad riksdagen redan har beslutat ifråga om maximilånegränsen. Vad skall egentligen en ny utredning påkallas för? Behovet av en höjning av maximilånegränsen skulle jag vilja säga är så känt och erkänt, att om det torde icke många av kammarens ledamöter behöva tvista. Och då anser jag det olämpligt att påkalla någon vidare utredning av den saken. Utskottet säger för övrigt självt i sin motivering följande ord: »Utskottet, som jämväl är av den uppfattningen, att bildandet av lägenheter med full besuttenhet i möjligaste mån bör genom egnahemslånerörelsen främjas, anser de av motionärerna åberopade omständigheterna vara ägnade att påkalla en förhöjning av oförmälda maximivärden». Således har utskottet givit sitt fulla erkännande åt motionärens motiv för en höjning av maximivärdena, och då nu den saken icke på grund av egnahemskommitténs betänkande kommer till förnyad prövning, så ville jag fråga: vad skall en utredning om den saken tjäna till, när behovet är så allmänt erkänt, att utskottet enhälligt har biträtt en sådan uppfattning? Jag vill tillägga att de reservationer som finnas beträffande motiveringen avse icke det uttalandet.

Enligt mitt förmenande kom 1913 års beslut om att maximigränsen för egnahemslånen skulle höjas alldeles för sent, fem eller sex år för sent åtminstone. Utvecklingen hade då gått om både de sakkunniga och riksdagen, oaktat det i denna kammare hade upprepade gånger framlagts förslag om höjning just till den gräns, som sedan de sakkunniga kommo till och som riksdagen först 1913 fattade beslut om. Jag tror, att nu har den ekonomiska utvecklingen gått om riksdagen igen. Skälen finnas ju åberopade både i utskottsbetänkandet och i motionen. Det är tydligt, enligt mitt förmenande åtminstone, att vi redan borde vara färdiga att besluta i den riktning motionärerna här ifrågasatt.

Man kan naturligtvis ställa sig tveksam inför ett sådant för-

Ang. statens
egnahems-
lånerörelse.
(Forts.)

slag ur andra synpunkter, som t. ex. att om det bifölles, skulle man icke ha medel nog för att skapa ett lika stort antal egna hem som nu med det årsanslag, som lämnas till egnahemslånefonden, och att således ett förslag till höjning av maximilånegränsen borde stå i samband med en höjning av anslaget till egnahemslånefonden. Man kan också göra den invändningen, att då egnahemssakkunnigas betänkande blir föremål för en regeringsproposition, kommer möjligen också frågan om en eventuell höjning av räntesatsen för egnahemslånen under omprövning. Det är ju en sida av saken, som kan ha sin betydelse. Och för det tredje skulle jag vilja säga, att man kan också vara betänksam ur den synpunkten, att ännu ha vi icke fått bestämmelser, som hindra en obehörig spekulation med egnahemslägenheter. Men dessa sidor av saken, som jag förmenar kunna göra, att man hyser betänkligheter mot förslaget, har utskottet icke alls berört, om det icke möjligen skall ligga i ett allmänt resonemang i allra sista raderna i utskottets motivering. Men det finnes icke någonting tydligt uttalat om den saken.

Under sådana omständigheter anser jag icke de av utskottet framförda skälen för avslag å motionen vara bärande. Avslagsyrkandet är enligt mitt förmenande icke hållbart, utan då saken är så erkänd, att utskottet självt, såsom jag har citerat, i allo skrivit under motionärernas skäl, så bör man icke gå på avslag utan på bifall till motionen. Jag har så mycket större skäl till att yrka detta bifall, därför att de föregående höjningarna, som ändå kommo alltför sent, tillkommo först sedan andra kammaren gång på gång hade bifallit förslag om maximigränsens höjning och pekat ut vägen, den vi borde gå. Jag hemställer därför, huruvida icke, då behovet är så känt och erkänt, det vore riktigast, att kammaren även denna gång visade den väg utvecklingen bör gå i detta fall.

Av dessa anledningar ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Johanssons i Huskvarna motion.

Vidare anförde:

Herr Hamilton: Herr talman! Om alla vore lika övertygade som den siste aktade talaren och jag om nödvändigheten av att höja maximigränsen för värdet av de lägenheter, för vilka egnahemslån kunna utgå, så vore det tämligen lätt att ordna denna sak, och jag skulle då icke tveka att yrka bifall till motionen. Men så är nog icke förhållandet, och jag tror, att man framför allt i medkammaren vill se det slutliga förslaget framlagt för riksdagen, innan man vidtager denna partiella förändring.

Den siste aktade talaren framhöll vissa betänkligheter mot de nu gällande bestämmelserna för egnahemslånen. En av dem gällde räntan. Och det kan hända, att andra ledamöter av riksdagen, önska se andra förändringar vidtagna i dessa bestämmelser. Därför vilja de måhända icke vara med om denna partiella

förändring, förrän förslaget framlägges i sin helhet. Jag tror därför, att om man vill frågans framgång, bör man nöja sig med det kompromissförslag, som här föreligger. Att nu bifalla motionen medför utan tvivel frågans fall, ty första kammaren går säkerligen icke med på motionen.

*Ang. statens
egnahems-
lånerörelse.
(Forts.)*

Den aktade talaren framhöll också, att riksdagen har redan fattat sitt beslut beträffande denna maximigräns på grund av de sakkunniges förslag. Ja, det visste utskottet. Men vi begära, att Kungl. Maj:t måtte taga frågan under övervägande ånyo vid framläggandet av det slutliga förslaget. Och i motiveringen ha vi ju framhållit önskvärheten av att maximigränsen för lägenheternas värde måtte höjas. Det synes mig därför, att vill man sakens framgång, så bör man biträda utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Johansson i Huskvarna: Herr talman! Utskottet har mycket välvilligt behandlat motionen och även kommit till ett tillstyrkande fastän i form av en skrivelse med begäran om vidare utredning av denna fråga, som således skulle lösas i sammanhang med en revision av bestämmelserna i allmänhet för egnahemslånerörelsen. Det torde väl bli så att man därmed kommer till samma resultat som det motionen åsyftar, fastän naturligtvis den vägen kan förorsaka, att det kommer att dröja, innan riksdagen fattar definitivt beslut i frågan. Jag vill dock understryka behovet av att, såsom här också framhållits, denna fråga löses så fort som möjligt, och det särskilt på grund av den stegring av jordprisen och ävenså av prisen på byggnads-material, som i synnerhet under den sista tiden förekommit.

Det sades här av herr Linders, att man kan hysa betänkligheter emot att denna fråga löses på detta sätt särskilt därutinnan, att det skulle bli ett mindre antal egnahemslägenheter på grund av ökade krav på lånens storlek. Jag tror för min del, att, om det än bleve något mindre antal, blott att de egna hem som komma till stånd icke bli alldeles för små. Den vanligaste anmärkningen från allmänheten mot statens egnahemslånerörelse har varit den, att vad jordbrukslägenheter beträffar egna hemmen bli för små och att de därför icke äro ekonomiskt bärande.

Det sades också, att det vore önskvärt, att få reformer med avseende på styckningen och den obehöriga spekulation, som kan förekomma därvidlag. Jag vill då erinra om, att riksdagen har beslutat avlåta en skrivelse vid denna riksdag på grund av herr Akerlunds motion, som jag tror går i den riktningen, att förekomma sådana spekulationer.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till min motion och således instämma i herr Linders yrkande.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Endast ett par ord. Jag vill framhålla, att nära nog hela utskottet varit enigt därom att maximigränsen för egnahemslånen bör höjas. Herr

Ang. statens
egnahem-
lånerörelse.
(Forts.)

Lindblads reservation avser, såvitt jag fattade hans ställning rätt inom utskottet, endast att han vill ha till stånd ett uttalande från utskottets sida om en höjning av räntesatserna för egnahemslånen. Utskottet har sålunda varit praktiskt taget fullständigt enig om det speciella spörsmål, som varit föremål för motionärernas uppmärksamhet, men utskottet har icke velat, att man omedelbart skulle begära hos Kungl. Maj:t vidtagandet av utav dem påyrkade åtgärder, utan anhållit, att Kungl. Maj:t vid prövning av frågan i övrigt om eventuellt ändrade bestämmelser för den av staten bedrivna egnahemslånerörelsen ville taga även denna fråga under omprövning. Och för min del tycker jag det är den starkaste ståndpunkten.

Nu har det invänts, från herr Linders sida — och det är ju också riktigt — att riksdagen helt nyligen hade tillfälle att pröva denna fråga sådan som den framlades av den s. k. egnahemskommittén. Men egnahemssakkunniges utlåtande i övrigt har ju icke förelagts riksdagen eller varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, och det är sålunda ingenting som hindrar, att Kungl. Maj:t kan i samband med denna frågas behandling även taga upp detta spörsmål om en höjning av maximigränsen.

I alla händelser ber jag få säga, att skall jag ställas inför de alternativen att rösta antingen för utskottets förslag, sådant som det är utformat här i klämman, eller för ett förslag som går ut på att riksdagen skulle omedelbart anhålla hos Kungl. Maj:t om en höjning av maximigränsen, då nödgas jag verkligen ställa mig på avslag å det senare. Ty visserligen är jag fullkomligt enig med utskottet däri, att det måste komma till stånd en höjning av denna maximigräns, men på samma gång är det lika nödvändigt, att man inför de tendenser till spekulation i egnahemsrörelsen, som här och var framträda mycket starkt, väpnar sig för alla eventualiteter, ty det förekommer på sina håll otillbörligt mycken spekulation i jordstyckning på grund av denna egnahemsrörelse, där man försöker till en alldeles onaturlig höjd driva upp jordpriserna. Den naturliga följdén därav blir ju, att dessa egnahemsinnehavare få i grund och botten ingen hjälp av de billiga egnahemslånen. Emot alla sådana tendenser anser jag, att man bör i tid värna sig, och det är därför jag för min del gått med och ställt mig på utskottsmajoritetens ståndpunkt. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogos vart för sig:

jordbruksutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av väckt mo-

tion om vidtagande av åtgärder för upplåtande till odling av tjänlig kronojord, belägen vid kommunikationsleder i Norrland; och

bankoutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årliga understöd åt postvaktmästaren Karl Herman Lundbäcks änka och barn.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 15.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 27, angående tillfälligt tilläggsarvode åt förste deputeraden i riksgäldskontoret.

Ang. tilläggsarvode åt förste deputeraden i riksgäldskontoret.

I anslutning till ett av fullmäktige i riksgäldskontoret framställt förslag om beviljande åt förste deputeraden av ett tillfälligt tilläggsarvode av 7,000 kronor för år räknat hemställde bankoutskottet i förevarande utlåtande, att riksdagen måtte bevilja förste deputeraden i riksgäldskontoret från och med månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet, ett tilläggsarvode av sju tusen kronor för år räknat, att utgå intill dess riksdagen beslutat i anledning av eventuellt förslag rörande omläggning av arbetet inom riksgäldskontoret, dock längst för tiden till den 1 juni 1917.

Häremot hade herr *Kristensson* anmält reservation.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr Ed b o m: Herr talman! Det nu föredragna ärendet har ett mycket intimt samband med en annan vittomfattande principiell fråga. Ärendet är nämligen föranlett av en skrivelse från riksgäldsfullmäktige till bankoutskottet med fullständigt förslag till omorganisation av riksgäldsfullmäktige och med förslag om en fast anställning för förste deputeraden eller, som man i det förslaget kallar honom, en verkställande direktör. Det var ju alldeles klart, att bankoutskottet icke på rak arm kunde taga ställning till denna fråga, utan utskottet avlät en skrivelse till riksgäldsfullmäktige och hemställde, att fullmäktige själva skulle utreda denna sak. Givetvis hade utskottet en formell rätt att göra detta, men för min personliga del hyser jag i likhet med en medlem av utskottet, herr *Kristensson*, den uppfattningen, att denna fråga i sin helhet borde dragits inför riksdagens prövning. Det är nämligen så att en utredning, som av Kungl. Maj:ts anbefalles på riksdagens begäran, måste bli ofantligt mycket fylligare, än vad en utredning blir som göres av ämbetsverkets tjänstemän och av detsamma tillkallade sakkunniga.

När nu utskottet ändå har beslutat hänskjuta utredningen till fullmäktige själva, så är det ju klart, att förste deputeraden därmed också får en väsentlig ökning av sitt arbete, och man måste

Ang. tilläggs-
arvode åt
förste depute-
raden i riks-
gäldskontoret.
(Forts.)

ju också då gå med på att någon skäligen ersättning lämnas här-
för. Då jag icke är mäktig att bedöma i vilken omfattning detta
arbete kan komma att läggas på förste deputeraden, har jag
icke heller kunnat reservera mig angående det belopp, vilket här
skall utgå som ersättning. Jag har endast velat begagna detta
tillfälle att säga min uppfattning, att jag ansett det varit rik-
tigast, om hela frågan, d. v. s. även frågan om utredning angå-
ende omläggning av arbetet i riksgäldskontoret, dragits under
riksdagens prövning.

Herr Anderson i Råstock: Jag har begärt ordet, emedan
jag icke känt mig övertygad av den motivering, som utskottet här
har förebragt för att komma till sitt yrkande. Den föregående
talaren erinrade om vad som föreslagits av riksgäldsfullmäktige,
och jag skall för min del också be att få hänvisa till det.
Men dessutom skall jag be att få påpeka, att utskottet, så-
som framgår av de första raderna på sidan 6 i utlåtandet, an-
sett sig *icke* böra tillstyrka fullmäktiges förslag. Sedan har
det tillkommit en ny skrivelse från riksgäldsfullmäktige, och om
den skrivelsen får man icke veta någonting mer här i utskotts-
betänkandet än att fullmäktige anse, att »i varje fall någon
minskning i förste deputeradens göromål icke kunde antagas in-
träda under nu ifrågavarande tid» o. s. v.

Nu får jag för min del säga, att jag tycker det är den mest
knapphändiga motivering, som gärna nog kan åstadkommas för
att begära en så avsevärd höjning av en avlöningsförmån som den
här föreslagna, och detta så mycket mera som utskottet icke har
någonting annat än följande att säga om saken: »Då det föreslagna
beloppet måste anses skäligt i förhållande till de göromål, som
numera åligga förste deputeraden, har utskottet» o. s. v. Jag vill
för min del göra gällande, att nog hade det varit önskligt, att
utskottet lagt fram för riksdagen de skäl, som talat för ut-
skottets hemställan i klämman. Då det icke skett och saken synes
mig vara av beskaffenhet att mycket väl kunna ordnas på ett billi-
gare sätt än vad utskottet här föreslagit, skall jag tillåta mig,
då ju saken i alla händelser är under utredning, föreslå, att kam-
maren måtte besluta att ur motiveringen på sidan 7 femte stycket
utesluta orden: »Då det föreslagna beloppet» t. o. m. »7,000 kronor
för år räknat», och att kammaren i stället för dessa ord ville
lämna sitt bifall till följande rader: »Utskottet, som icke velat på
sakens nuvarande ståndpunkt ingå i någon särskild prövning av
det föreslagna beloppets berättigande i och för sig, anser sig
dock böra tillstyrka ett tilläggsarvode åt förste deputeraden av
3,000 kr. för år räknat.» Sedan skulle det bli som utskottet
föreslagit, dock med den ändring i klämman på sidan 8 att ordet
»sju» utbytes mot ordet »tre». Jag anser, att det är ett förslag,
som man mycket väl kan samlas om här, då det i varje fall där-
igenom lämnas ett erkännande åt att det kan behövas en höj-
ning av arvudet och man således icke ställer sig på den rena av-

slagsståndpunkten, vilken, sådan som motiveringen föreligger i detta häfte, kanske haft sitt berättigande.

Jag ber alltså att få yrka bifall till vad jag föreslagit beträffande motiveringen samt till utskottets hemställan med den föreslagna ändringen i klämman.

*Ang. tilläggs-
arvode åt
förste depute-
raden i riks-
gäldskontoret.
(Forts.)*

Herr Adels wärd: Den förste ärade talaren har framburit reservanternas betänkligheter endast beträffande det sätt, varpå utskottet har behandlat denna fråga, och förmenat, att utskottet borde hava kraftigare motiverat sin framställning till riksdagen genom att giva riksdagen del av de av utskottet behandlade skrivelser, som inkommit från riksgäldsfullmäktige. Det kan så att säga vara en smaksak, vilket man härvidlag anser vara det riktigaste, men formellt sett tror jag, att ingen kan göra någon anmärkning mot det sätt, varpå bankoutskottet behandlat denna fråga, då det utan tvivel är i överensstämmelse med bankoutskottets uppgift att hemställa till riksdagen att behandla frågan så, som skett. Denna skrivelse från riksgäldsfullmäktige var ganska vidlyftig, och i all synnerhet var den reservation, som var fogad vid denna skrivelse, synnerligen vidlyftig och gick in på en massa hithörande frågor, som bankoutskottet ansåg icke vara i det utredda skick, som krävdes för att de lämpligen skulle kunna föreläggas riksdagen till behandling. Då riksdagen är så öfverhopad med arbete och skrivelser av allehanda slag, syntes det också lämpligt att icke i otid belasta riksdagen med dylikt utan vänta, tills det kan föreläggas riksdagen i tillräckligt utrett skick för att kunna av riksdagen behandlas. Detta har varit den ledande tanken inom utskottet, i det närmaste enhälligt.

Den siste ärade talaren gjorde emellertid med instämmande i den nu behandlade anmärkningen ett nytt yrkande avseende visserligen att ett tillägg till arvodet skulle lämnas till förste deputeraden men ett högst väsentligt nedsatt sådant, och han grundade detta därpå, att han ansåg, att med den motivering utskottet anfört det ingalunda vara styrkt, att den föreslagna summan var behöflig. Jag kan mot detta endast invända, att utskottet fann den utredning, som riksgäldsfullmäktige verkställt angående den arbetsbörda, som för närvarande är lagd på förste deputerade, så övertygande, att utskottet ansåg sig fullkomligt berättigat och till och med skyldigt att så tillvida biträda fullmäktiges hemställan, att utskottet ville föreslå riksdagen ett tillfälligt, rent provisoriskt lönetillägg under den tid, varunder utredningen skall ske.

I sammanhang härmed vill jag betona, att det naturligtvis icke varit bankoutskottets tanke att på något sätt binda vare sig sig självt eller riksdagen med avseende på vad framdeles lämpligen bör ske i detta hänseende. Jag tror att ett flertal inom utskottet ha den uppfattningen, att på grund av de ändringar, som redan nu äro ifrågasatta beträffande arbetssättet inom riksgäldsfullmäktige, och än mer med hänsyn till de ändringar i riksgäldsfullmäktiges organisation och arbetsbörda, som utredningen är avsedd att visa, det skall komma fram, att icke en sådan ökning av arbetet hos riksgäldsfullmäktige

Ang. tilläggs-
arvode åt
förste deputeraden i riksgäldskontoret.
(Forts.)

skall behövas, som för närvarande är händelsen. Jag menar, att riksdagen icke på något sätt behöver känna sig bunden av detta tillfälliga lönetillägg, ifall riksdagen nu beviljar detsamma, utan att det är att betrakta som ett provisorium och att vidare beslut kommer att bli helt och hållet beroende på den utredning, som framdeles kommer att föreläggas bankoutskottet och riksdagen.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan i oförändrat skick.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Som närmare framgår av utskottsutlåtandet på sid. 1, har den förste deputerade, vilken det här närmast gäller, ett särskilt arvode av 5,000 kronor. Detta arvodesbelopp har bestämts av riksdagen och skulle utgå för innevarande år. Det framgår vidare, att riksgäldsfullmäktige gjort framställning rörande en viss förändring av riksgäldskontorets organisation och i samband därmed föreslagit en förhöjning av förste deputeradens arvode från 5,000 kronor till 12,000 kronor. Detta är motiverat dels med att ökade krav ställas på fullmäktige och deputerade, dels därmed att denne förste deputerade borde förvärva ingående och fullständig kännedom om kontorets verksamhet och tjänstemännens sätt att fullgöra sitt arbete -- sålunda ett medel, varmed förste deputeraden skulle fullkomnas i sina kvalifikationer för att kunna sköta sina åligganden -- och dels med allmänhetens krav på att någon deputerad skall vara för allmänheten att tillgå i riksgäldskontoret.

Vad förste deputeradens arbetsbörda angår, så har jag verkligen sökt att med de medel som stå till buds bilda mig en uppfattning om densamma, och jag har därvid icke kunnat komma till den uppfattning, att förste deputeradens arbetsbörda är så stor, att det av utskottet föreslagna arvodestillägget kan anses vara av behovet påkallat. Jag skall vidare be att få fästa uppmärksamheten därvid, att då riksdagen valde fullmäktige, så hade en var av fullmäktige, som mottog uppdraget, vetskap om de arvoden, som voro bestämda. Likaledes föreställer jag mig, att då riksgäldsfullmäktige inom sig utsågo en person till förste deputerade, så mottog han detta uppdrag i fullt medvetande om det arvode som var förenat med uppdraget i fråga.

Det må vara med arbetsbördan hur som helst, så finner jag det dock högeligen olämpligt, att då utskottet avstyrkt det omorganisationsförslag, som riksgäldsfullmäktige framlagt, och begärt utredning i vida större omfattning, bestämma ett arvodesbelopp för förste deputeraden fullt analogt med det som ifrågasatts i det förslag som framställts av riksgäldsfullmäktige. Även om man erkänner riktigheten av att den ökade arbetsbördan inom riksgäldskontoret skulle kunna påkalla någon förhöjning av arvodesbeloppet, så strider det helt och hållet mot de grundsatser, som bruka tillämpas inom riksdagen, att under sådana förhållanden utmäta ett arvode ända till den fulla höjd, var till det är föreslaget att utgå vid den tilltänkta omorganisation, som man icke ansett sig kunna biträda.

Nu sade vidare den föregående talaren, att riksdagen skulle stå fullkomligt obunden i varje fall. Det synes mig likväl vara så, att obundenheten är större, om man icke beträffande arvodesbeloppet går med på vad utskottet här föreslår utan nedsätter det något, även om man vill vara med om någon förhöjning av detsamma. Det är nämligen så, som redan har antytts, att vid alla sådana extra ordinarie åtgärder riksdagen brukar genom att fastställa ett lägre arvode eller lönebelopp markera sin fulla frihet och obundenhet.

Jag ber vidare att få fästa uppmärksamheten därvid, att bankoutskottets förslag innebär, att detta arvode till förste deputeraden skulle utgå från och med månaden näst efter den, då riksdagen fattat beslut i ämnet, sålunda att den lönestat skulle förändras, som riksdagen i fjol icke gjort någon som helst erinran emot.

Jag kan icke finna, att det föreläge någon som helst fara i att saken uppsköttes till ett följande år, men då nu emellertid här är framställt ett yrkande, som går i riktning av den åskådning som jag har, så tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till det yrkande, som är framställt av herr Anderson i Råstock.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag tror, att det är ganska olyckligt, om någon av kammarens ledamöter fått den uppfattningen, att utskottet på något sätt genom den skriftväxling som förts med riksgäldsfullmäktige, åsidosatt riksdagens rätt att säga till, hur riksgäldskontoret skall vara organiserat.

Det är redan relaterat, hurusom riksgäldsfullmäktige kommo in till bankoutskottet med ett betänkande, innehållande ett vidlyftigt organisationsförslag, som icke vann utskottets bifall. Frågan hade till en början stora proportioner men smälte ihop rätt väsentligt. När nu saken låg på det sättet, att det här icke längre gällde att få någon utredning till stånd, som på minsta sätt skulle taga befattning med riksdagens makt över riksgäldskontoret, utan att grunden fortfarande skulle vara orubbad och att det här endast gällde en anvisning till fullmäktige att med statskontoret och riksbanksfullmäktiges tillhjälp undersöka, vilka tekniska åtgärder som kunde vidtagas för att överflytta en del av kontorets verksamhet på dessa institutioner, så tror jag, att varken riksdagen eller denna kammare bör anse, att den anvisning, som utskottet givit herrar fullmäktige, är av den natur, att man på något sätt förbigått riksdagens självskrivna uppgift att se till, huru riksgäldsfullmäktiges organisation blir ordnad. Grunden ligger fortfarande fast och säker, och riksgäldskontoret är fortfarande i riksdagens hand.

När jag deltog i denna del av detta ärendes behandling, så ansåg jag mig kunna med gott samvete gå med på utskottets hemställan till fullmäktige, att den saken avgjordes av fullmäktige utan att man skulle behöva gå till riksdagen. Det är endast fråga om rent tekniska detaljer, som fullmäktige få utreda, och jag finner att utskottets direktiv går i helt annan riktning än

*Ang. tilläggs-
arvode åt
förste depute-
raden i riks-
gäldskontoret.
(Forts.)*

Ang. tillägs- att gälla anställande av en fullt avlönad direktör för denna insti-
 arvode åt tution.

förste depute-
 raden i riks-
 gäldskontoret.

(Forts.)

Vad ersättningen till förste deputeraden angår, så deltog jag icke i utskottets behandling av denna fråga ända till slutet, och här måste jag säga, att utskottets motivering är ganska knapphändig och svag. Jag tror, att jag icke går grannlagheten för nära, om jag relaterar, vad som förekom i utskottet. Vi hade tillfälle att taga del av såväl förste som andre deputeradens framställning. Där förklarade nu förste deputeraden, att på grund av att arbetet vuxit i riksgäldskontoret, hade han fått tillsägelse av chefen för patentverket, där han är byråchef, att om han skulle fortsätta med den ständiga tjänstgöringen i riksgäldskontoret, så kunde han varken få lön eller tjänstgöringspengar i patentverket, och detta skulle på viss datum träda i verkställighet. Man måste då säga, att när saken kom att ligga så, att förste deputeraden skulle få avstå från de löneförmåner, han uppbär från patentverket, så var det icke förenligt med riksdagens värdighet att säga: vill du fortfarande vara förste deputerad, så får du de 5,000 kronor, som äro fastställda; annars får du avsäga dig uppdraget och gå tillbaka till din post i patentverket.

Nu ligger skillnaden mellan utskottets och herr Anderssons i Råstock förslag däri, att hans förslag går ut på att förste deputeraden skall få ungefär den ersättning, som han förlorar i form av mistad lön och tjänstgöringspenningar i det verk, där han är anställd, under det utskottets förslag går ut på att han skall få särskild ersättning för uppdraget såsom förste deputerad plus ersättning för mistad lön och tjänstgöringspenningar i patentverket. Jag hade ursprungligen i utskottet ett förslag, som gick ut på att han skulle få ersättning för vad han förlorar av sina övriga löneförmåner genom sin tjänstgöring i riksgäldskontoret. Jag tycker, att detta förslag är ganska rimligt. Vi hava en bestämmelse i vår fackliga organisation, som säger, att när en förbundsmedlem går förlustig arbetsförtjänst genom uppdrag i organisationens tjänst, skall han för denna förlust ersättas av organisationen. Utgår man från detta, är det rimligt, att förste deputeraden får ersättning av riksdagen för det, som han förlorar genom utförande av sitt ifrågavarande uppdrag. Då kommer nog herr Anderssons i Råstock förslag denna synpunkt närmare, än vad utskottets förslag gör.

Jag har för tillfället intet yrkande. Jag har endast velat säga, hur saken låg i utskottet vid det tillfälle, då jag sist deltog i ärendets behandling.

Herr Bengtsson i Norup: Vid genomläsandet av utskottets betänkande blir man litet förvånad över det lönetillskott, som utskottet föreslagit åt förste deputeraden, och man får icke heller av utskottsbetänkandet klarhet däri, att denna tjänst är av sådan omfattning, att en höjning av 7,000 kronor på en gång

kan försvaras. Nu säger man visserligen, att förste deputeraden kommer att få så mycket mindre inkomster, på grund av att han lämnar en befattning, som han förut innehåft. Men om dessa två befattningar varit så rundligt avlönade, torde det vara mer än en mening om, huruvida det är lämpligt att fortsätta med en sådan premiering och överbetalning, helst som utskottet i sitt betänkande i huvudsak går ut ifrån att frågan skall ställas under utredning och att denna utredning skall ligga färdig till nästa år. Då anser jag för min del, att det icke är skäl i att riksdagen redan nu giver på hand ett godkännande i princip av den avlöning, som utskottet här föreslagit.

Jag skall icke upptaga kammarens tid med att närmare gå in på ämnet, men jag tror, att det förslag vi här skulle kunna enas om för att få en regulator på detta genom att godkänna det förslag, som framställts av herr Anderson i Råstock, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! På grund av min något grannliga ställning till denna fråga hade jag icke ämnat yttra mig i debatten, och jag skulle icke hava gjort det, om jag icke funnit, att hos en eller annan förelåg missförstånd beträffande de egentliga skälen, varför fullmäktige ansett sig böra göra denna framställning om förhöjning av arvodet åt förste deputeraden.

Denna framställning stod visserligen i sammanhang med ett riksgäldsfullmäktiges förslag till omorganisation av riksgäldskontorets verksamhet, om vilket samtliga riksgäldsfullmäktige med ett enda undantag varit fullkomligt eniga, men vilket förslag bankoutskottet fann sig icke kunna acceptera, och har därför bankoutskottet, såsom under debatten meddelats, återremitterat denna del av frågan till riksgäldsfullmäktige med begäran om verkställande av en ny utredning, varvid bankoutskottet gjort vissa uttalanden.

I samband därmed förklarade emellertid bankoutskottet för sin del, att det var övertygat om att på grund av det numera mycket ökade arbetet en höjning i förste deputeradens avlöning vore fullt berättigad, och hemställde därför, att riksgäldsfullmäktige måtte i detta avseende inkomma med förnyat förslag. Fullmäktige inkomma med anledning därav med det förslag, på vilket bankoutskottet grundat den nu föreliggande framställningen till riksdagen. Att fullmäktige gjort detta, beror därpå, att förhållandena verkligen för närvarande äro sådana, att förste deputerade måste ägna så gott som hela sin arbetstid åt riksgäldskontorets angelägenheter, vare sig den nuvarande organisationen skall äga bestånd eller den av riksgäldsfullmäktige ifrågasatta kommer att genomföras.

Man skall kanske svara mig, att så har icke varit förhållandet förut. Nej, det har det icke, och jag nödgas säga, att jag tror, att det icke varit lyckligt, att icke förste deputeraden helt ägnat sin verksamhet åt riksgäldskontoret. Om detta

*Ang. tilläggs-
arvode åt
förste depute-
raden i riksgäldskontoret.
(Forts.)*

Ang. tilläggs-
arvode åt
förste depute-
raden i riks-
gäldskontoret.
(Forts.)

redan under tidigare förhållanden varit önskvärt, är det givet, att med de svårigheter, som för närvarande råda beträffande en stor del av den verksamhet, som är åt fullmäktige anförtrodd, detta krav framträder i än högre grad. Givet är väl också, att det nya organisationsförslag, som av bankoutskottet begärts, kräver ganska stora utredningar, för att man skall kunna därpå bygga ett förslag, och dessa utredningar komma också att upptaga mycket av förste deputeradens tid.

Det har således ingalunda varit, såsom herr Nilson i Örebro sade, riksgäldsfullmäktiges avsikt att genom en höjning av lönen öka förste deputeradens kvalifikationer, ty så enfaldiga äro icke fullmäktige, att de tro, att en redan anställd befattningshavares kvalifikationer ökas genom en höjning av lönen, utan de hava ansett sig kunna ifrågasätta denna höjning på grund av den redan nu väsentligt ökade arbetsbördan. Men givet är också, att det blir lättare för riksdagen att kunna besätta en sådan plats med person, som äger för densamma erforderliga kvalifikationer, om lönen ställes något så när i proportion till vad man i allmänhet för så kvalificerade personer anser sig böra kräva.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Då jag icke haft tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling inom utskottet, ber jag att med några ord få ange min ställning till saken.

Jag instämmer i huvudsak med de talare, som hava ansett, att man i detta fall bör gå fram med försiktighet och endast besluta ett så pass stort belopp, som man anser alldeles nödvändigt, d. v. s. ett belopp motsvarande de förluster, som förste deputeraden måste göra i fråga om sin anställning i patentverket. Detta är så mycket mera av nöden, som det i detta fall — såsom också herr Nilson i Örebro mycket riktigt anförde i sitt yttrande — är av vikt, att riksdagen icke binder händerna på sig för framtiden, därest det skulle gestalta sig på så sätt efter den beslutade utredningen, att man kommer att omlägga riksgäldskontorets hela verksamhet i väsentlig grad och icke behöver så dyrbar arbetskraft, som hittills erforderats.

Jag vill därmed endast säga, att jag för min del kommit till det resultatet, att jag instämmer i herr Andersons i Råstock yrkande.

Herr Vahlquist: Här har utskottet från ett par håll klandrats, därför att utskottet avstyrkt omorganisationsförslaget, men synes vilja vara med om att arvodet till förste deputeraden höjes. Jag undrar ändå, om det är riktigt att klandra utskottet för det förslag, som det här kommit med. Utskottet har ju först från riksgäldsfullmäktige fått en skrivelse, däri man framhållit den ökade arbetsbörda, som åligger förste deputeraden, och i denna skrivelse uttala fullmäktige, att på den grund bör förste deputeraden få ett till 12,000 kronor förhöjt arvode. När så utskottet icke kan vara med om det

förslag till omorganisation, som fullmäktige framlagt, men inser, att det finnes fog för höjningen av arvodet, säger utskottet till fullmäktige: Vi kunna icke nu vara med om det organisationsförslag, som ni framlagt, men vi anse en förhöjning av arvodet till förste deputeraden vara skälig; var god och kom in till oss med uppgift på det belopp, som under sådana förhållanden bör fastställas. Då inkomma fullmäktige för andra gången till utskottet och säga: Detta belopp är just det vi från början ansågo skäligt eller 12,000 kronor, ty arbetet är för närvarande, även om organisationsförslaget icke antages, betydligt ökat. Jag finner det då mycket naturligt, att utskottet tillstyrker bifall till fullmäktiges framställning i denna del, ty från utskottets sida skulle eljest ett fullkomligt godtyckligt belopp måst föreslås. Fullmäktige äro väl de, som bäst kunna bedöma det arbete, som förste deputeraden har, och jag anser, att då det gäller riksbankens och riksgäldskontorets styrelser, vi få komma ihåg, att ledamöterna i dessa äro riksdagens förtroendemän, och man sålunda icke får bedöma dem alldeles som vanliga tjänstemän. Man måste enligt mitt förmenande taga största hänsyn till vad de hava att säga.

*Ang. tilläggs-
arvode åt
förste depute-
raden i riks-
gäldskontoret.
(Forts.)*

Jag tror därför, att det klander, som riktats mot utskottet för detta förslag, icke kan anses befogat, och jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Det har här sagts, att fullmäktiges förslag sjunkit ihop rätt betydligt inom bankoutskottet. Ja, det har sjunkit ihop ofantligt mycket, men icke beträffande en punkt, och det är höjningen av arvodet till förste deputeraden. I den punkten har det icke sjunkit ihop alls, utan där kvarstår förslaget oförändrat, och det är på den punkten, som jag och andra talare opponerat oss. Jag tillåter mig erinra om, att den höjning av arvodet, som här föreslås, utgör en ökning av 140 %. Det var väl bra länge sedan man ansåg sig böra tillstyrka en arvodesförhöjning av 140 %, när det icke är fråga om ett definitivt ordnande av förhållandena utan ett provisorium. Jag tror mig kunna säga, att ett sådant förslag är fullkomligt enastående i riksdagens annaler.

Detta fullmäktiges förslag återremitteras nu av bankoutskottet till fullmäktige. Då synes det mig — jag ber att få understryka det ännu en gång — att det står i god överensstämmelse med denna återremiss, att man beträffande denna betydelsefulla punkt icke godtager fullmäktiges framställning utan även i denna punkt gör en förändring. Jag vet aldrig, att det hänt, att, om man icke kunnat godkänna ett arvodesbelopp eller ett lönebelopp, som föreslagits, vare sig det gällt deputerade eller tjänstemän, riksdagen likväl beträffande arvodesbeloppets storlek godtagit förslaget men samtidigt undanskjutit allt annat, som stått i samband därmed. Nej, har man skjutit tillbaka allt annat, så, om man också icke låtit all förhöjning anstå, har man i alla fall satt lönebeloppet till en sådan höjd, att man haft säkerhet för att beloppet icke vid den slutliga revideringen skulle visa sig för högt tilltaget. Det är den praxis, som riksdagen

Ang. tillägs-
arvode åt
förste depute-
raden i riks-
gäldskontoret.

(Forts.)

allt hitintills har följt, och av vad som under denna debatt har förekommit har jag inte kunnat finna, att något skäl däremot har anförts.

Jag ber slutligen få säga, att något klander mot utskottet är detta icke; det är endast en kritik av utskottets förslag. Utskottet är ju i sin goda rätt att ha sin uppfattning, men vi äro också i vår goda rätt här i kammaren att ha vår kritikrätt kvar och ha vår uppfattning, och i överensstämmelse härmed vidhåller jag, herr talman, det yrkande som jag förut framställt.

Herr Zetterstrand: Jag kan inte neka till att utskottets utlåtande förefaller mig något egendomligt. Om man ser på sid. 6, finner man, att det för det första är ifrågasatt, att riksgäldskontorets kassarörelse möjligen kommer att i huvudsak överflyttas till riksbanken. Det synes också vara antagligt, att arbetet inom kontoret med inlösen av kuponger då kommer att utföras av riksbanken. Vidare är det ifrågasatt, att riksgäldskontorets samtliga utländska affärer skulle överflyttas på riksbanken. Och slutligen är det ifrågasatt, att även andra områden av riksgäldskontorets verksamhet skulle begränsas genom vissa göromåls överflyttning till riksbanken eller andra verk.

Jag kan inte neka till, att det förefaller mig egendomligt, att man samtidigt begär en förhöjning av förste deputeradens arvode. Nu får man väl säga, att det kan vara en hel del *andra* omständigheter, som göra, att detta måste höjas — och därom tyckas alla vara ense — och utskottet har sagt, att deputeradens göromål otvivelaktigt ha ökats i väsentlig mån. Under sådana omständigheter vill jag vara med om den förhöjning, som är föreslagen av herr Anderson i Råstock, men längre kan jag för min del icke gå.

Herr Adelswärd: Jag kan icke riktigt följa tankegången hos den ärade talaren på Örebro länsbanken, då han ville motivera en lägre förhöjning av arvodet än utskottet föreslagit. Utskottet har ju härvidlag endast haft att gå efter de förslag och den utredning, som framställts av riksgäldsfullmäktige. Det är ju alltid förfärligt svårt att avväga, vad ett visst arbete just skall vara värt. Det är mycket svårt för utskottet att göra det och det är ännu svårare, synes det mig, för riksdagen att kunna säga, att riksgäldsfullmäktige härvidlag icke förstått att bedöma, vad det arbete som förste deputeraden har att utföra, verkligen skall anses vara värt, och därför tar man en lägre summa, som, såvitt jag förstår, är rent godtyckligt vald. Beloppet bör väl sättas i förhållande till vad arbetet kan anses vara värt och icke sättas rent godtyckligt. Ingen kan bättre bedöma, vad detta arbete består i, vilken tid det tar och vad det kan anses vara värt, än riksgäldsfullmäktige, och de ha kommit till detta resultat, och det synes mig ha varit ett ganska naturligt förtroende utskottet härvidlag visat fullmäktige genom att taga deras

förslag, ett förtroende, som jag beklagar, om kammaren icke skulle kunna visa såväl bankoutsnittet som riksgäldsfullmäktige genom att biträda det gjorda förslaget.

Det har sagts, att denna höjning på en gång är så kolossalt stor, jag tror det nämndes 140 procent. Det må vara sant, men det beror naturligtvis inte på att arbetet från ena året till det andra ökats med 140 procent, utan förhållandet är, att under de sistförflutna åren har arbetet ökats, och att riksgäldsfullmäktige ha ansett det nödigt att förste deputeraden ägnade mer och mer av sin tid åt detta arbete. Han har alltså under senare år haft för litet betalt för sitt arbete, och det är det man nu vill gottgöra på en gång.

Jag vill betona vad jag sade i mitt förra yttrande, att härmed är det ingalunda sagt, att detta löneförhållande skulle bestå, även sedan en eventuell reorganisation av riksgäldsfullmäktige blivit beslutad. Det är min tro, att detta icke kommer att bestå utan att denna reorganisation har till följd, att detta arbete kommer att minskas och till följd därutav också arvudet minskas.

Jag kan på anförda skäl icke inse det berättigade i det sista yrkande som gjorts. Det förefaller mig, att det belopp, som där föreslås, är rent godtyckligt. Det stöder sig icke på några faktiska förhållanden. Därför ber jag få vidhålla mitt yrkande.

Herr Pålsson: Man har här till försvar för utskottets hemställan framhållit, att bankoutsnittet handlat lojalt mot riksgäldsfullmäktige, därigenom att utskottet icke velat pruta på det av fullmäktige föreslagna lönebeloppet. Men då må det inte undras över, om många anse, att, om detta löneförslag går igenom och denna höga lön nu blir bestämd, har bankoutsnittet i alla fall medverkat till att riksdagens rätt att bestämma lönerna, då riksbanksledningen en gång skall omläggas, blir i viss mån kringskuren. Det är ju tydligt, att har man redan nu bestämt en lön av 12,000 kronor för denna förste deputerade, blir det svårt att senare nedbringa den. Man har därmed nått den summa som föreslagits skulle vara övre gränsen för löneförmånerna för den nya direktören efter omorganisationen oaktadt omorganisationsförslaget förkastats. Men då bankoutsnittet försökt värja sig för misstanken, att det velat föregripa riksdagens rätt härutinnan, ha väl andra skäl varit bestämmande då utskottet föreslagit denna höga lön. Det är ju möjligt, att detta förslag grundat sig på att den, som innehåft denna befattning som förste deputerade, redan är engagerad i Patent- och registreringsverket, och att han, med arvoden från dessa båda befattningar sammanräknade, haft som inkomst 12,000 kronor. Men om nu denne deputerade genom att sammanslå dessa båda befattningar kunnat nå så hög lön som 12,000 kronor, kan väl inte detta vara bestämmande för att, då dessa befattningar nu måste delas till följd av att arbetet på ena hållet ökats, riksdagen skulle öka anslaget till förste från 5,000 till 12,000 kronor.

Ang. tilläggs-
arvode åt
förste deputeraden i riksgäldskontoret.
(Forts.)

*Ang. tillägs-
arvode åt
förste depute-
raden i riks-
gäldskontoret.* Jag anser, att han bör vara tacksam för den tid han åtnjutit sin höga lön och nöja sig med att nu erhålla ett belopp, som även för framtiden ställer sig rimligt. Därför anser jag det förslag, som herr Anderson i Råstock framställt, vara lämpligt, och vill nämna, att det är min avsikt att rösta härför.

(Forts.)

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag ber att till en början få fästa uppmärksamheten därpå, att nu gäller det att för endast ett år bevilja ett anslag. Av utskottets ärade vice ordförande har anförts, att utskottet endast hade att gå efter fullmäktiges förslag. Jag får säga, att detta tal från utskottets sida har styrkt mig ytterligare beträffande riktigheten av att vidbliva den mening, som jag förut har omfattat, ty detta innebar i själva verket att erkännande från utskottets sida, att det icke har ingått i någon djupare prövning eller avvägande av arvodet i förhållande till det arbete, som skulle åligga förste deputeraden. Jag medger villigt, att jag från mina utgångspunkter måhända borde ha yrkat på att arvodesbeloppet måtte bestämmas till samma som förut och att sålunda ingen ändring häri företogs, innan denna utredning föreligger på riksdagens bord på sådant sätt, att man kunde ta ståndpunkt till hela frågan. Men då det måhända kan vara så, att det verkligen är en så pass väsentligt ökad arbetsbörda som kan påvila förste deputeraden, att det kan vara fog för en viss ökning av arvodet, har jag biträtt det yrkande, som därutinnan är framställt av herr Anderson i Råstock, och det är därför, att jag icke skulle kunna sägas ha varit på något sätt obillig gent emot den person, om vilken det här är fråga. Storleken av den ökade arbetsbördan — däruti ger jag utskottets vice ordförande rätt — är i betänkandet icke på något sätt klargjord, och däruti ligger ytterligare, enligt min uppfattning en svårighet för riksdagen att kunna gå med på den betydande arvodesförhöjning som utskottet föreslagit. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Vahlquist: Det framhölls av herr E. A. Nilson i Örebro, att utskottet icke ingått i någon noggrannare prövning av den föreliggande frågan. Jag vågar då säga, att därutinnan har herr Nilson alldeles misstagit sig, ty det har varit både många och långa debatter uti frågan. Han klandrade vidare utskottet, därför att det icke avvägt ökningen i arvodet efter arbetsökning för förste deputeraden och sålunda föreslagit ett belopp, som svarat häremot, samt ansåg, att detta skulle ha varit synnerligen lätt för utskottet. Men så har det visst icke varit. Det har redan framhållits såväl av mig som av vice ordföranden, men herr Nilson har nu utan vidare kommit under fund med vad förste deputeradens inom riksgäldsfullmäktige arbete är värt och han har alltså tillstyrkt ett förslag, som han anser lämpligt. Men det är ju icke alla, som besitta den förmågan att så hastigt kunna sätta sig in i och bedöma frågorna som herr Nilson.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställ-

de propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Anderson i Råstock under överläggningen gjorda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

*Ang. tilläggs-
arvode åt
förste depute-
raden i riks-
gäldskontoret.*

(Forts.)

§ 16.

Jordbruksutskottets nu föredragna utlåtande, nr 46, i anledning av väckt motion angående villkoren för åtnjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget och allmänna avdikningsanslaget blev av kammaren godkänt.

§ 17.

Vidare föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående spisordningen för flottans värnpliktiga manskap; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 18.

Till behandling företogs härpå andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning av visst vederbörande militärbefäl lämnat bemyndigande beträffande värnpliktige, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.

*Ang. värn-
pliktige, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.*

I överensstämmelse med vad herr *Berg* i Munkfors föreslagit uti en inom andra kammaren avgiven motion, nr 199, hemställde andra kammarens femte tillfälliga utskott, till vars behandling ifrågavarande motion hänvisats, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida det genom cirkuläret den 21 februari 1902 vederbörande truppförbandschefer lämnade bemyndigande beträffande värnpliktig, som befunnes hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst, skulle kunna utvidgas därhän, att det beredde möjlighet att låta sådan värnpliktig civilklädd och under lämplig tillsyn utföra arbete för statens räkning, vid eller utom truppförbandet.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Thore*, *Sundberg*, *Eurén* och *Winkler*, vilka inom utskottet yrkat, att den i ämnet väckta motionen icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Thore* yttrade: Herr talman, mina herrar! Detta ärende

Ang. värn-
pliktige, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.
(Forts.)

angående vissa medgivanden åt samvetsömna värnpliktiga har ju som bekant flera gånger förut varit under behandling inom riksdagen, senast under fjolåret, då man här i denna kammare kom till det beslutet att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i värnpliktslagen, att värnpliktig, vilken av samvetsbetänkligheter vägrar ikläda sig uniform för fullgörandet av sin värnplikt, måtte åläggas att civilklädd utföra annat arbete för statens räkning, dock att detta blir av något längre varaktighet än den militära tjänstgöringen». I år har motionären lagt sin hemställan på ett annat sätt. Han begär nämligen, »att riksdagen måtte besluta om skrivelse till Kungl. Maj:t, att det täcktes Kungl. Maj:t taga under övervägande, huruvida det genom nådiga cirkuläret den 21 februari 1902 vederbörande truppförbandschefer lämnade bemyndigande beträffande värnpliktig, som befunnas hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst, må kunna utvidgas därhän, att det beeder möjlighet att låta sådan värnpliktig civilklädd och under lämplig tillsyn utföra arbete för statens räkning, vid eller utom truppförbandet». Motionären har sålunda nu ett annat yrkande än under fjolåret. Men om man granskar saken närmare och drager ut konsekvenserna av den nu gjorda hemställan, skall man finna, att denna sträcker sig lika långt som den förutnämnda motionen under fjolåret. Man ser nämligen av motionens kläm, att det dock gäller att kunna medgiva sådan lättnad i värnplikten, att den värnpliktige *civilklädd* måtte kunna utföra arbete för statens räkning *utom truppförbandet*. Om medgivande utsträcker ända därhän, torde icke mycket återstå av värnplikten. Nu ha visserligen utskottet och motionären kommit med vissa restriktioner, vissa trappsteg, så att den samvetsömme icke med en gång skulle komma så långt, att han utom truppförbandet civilklädd finge utföra visst arbete för statens räkning. Först har ju nämligen vederbörande truppförbandschef att taga saken i övervägande och avgöra om något medgivande från den ordinära värnpliktstjänsten överhuvud bör lämnas. Sedan kan det ju bli fråga om att befrias från vapentjänsten, men kvarbliva inom truppförbandet och här civilklädd eller i uniform utföra arbete för statens räkning. Först som ett sista medgivande skulle följa att den samvetsömme finge utföra ett statligt arbete civilklädd *utom truppförbandet*. Om de här avsedda värnpliktige sålunda komme att ställas inför olika alternativ, kan det ju tänkas, att det icke skulle bli så många, som ville gå därhän, att de nödvändigt fordrade att få utföra arbetet för statens räkning utom truppförbandet. Det är ju ganska antagligt att flera av de samvetsömna värnpliktige taga saken så samvetsgrant, att de söka ge staten allt, vad de anse staten kan och bör fordra inom området för deras samvetsbetänkligheter. Men jag tror dock icke att den utvidgning av cirkuläret, varom här är fråga, som regel komme att uppfattas och tydas på detta sätt. Jag tror fast hellre, att de till värnpliktstjänsten ovilliga, genom en eventuell ändring trodde sig finna en ny utväg, att få värnplikts-tjänsten allt mera utplånad. Och att man sålunda på en hel del

håll komme att tyda och tillämpa detta cirkulär till sina yttersta konsekvenser. Men skulle detta bli förhållandet, då komme statens auktoritet och statens krav på försvarsvilja hos sina medborgare tydligen att sättas i fara. Då jag icke kan vara med om något sådant, allra minst under nuvarande förhållande, måste jag, herr talman, för min del yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Ang. värnpliktige, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.
(Forts.)

Härpå anförde

Herr Berg i Munkfors: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke bli mångordig i detta ärende, ty om detta har så många gånger debatterats i denna kammare och i riksdagen i dess helhet förresten, så att det icke är nödigt att draga upp en längre diskussion. Men jag vill i alla fall betona, att detta ärende är av en sådan natur, att det återkommer jämt och ständigt undan för undan, till dess det blir någon ändring i det avseende, som denna fråga omfattar och bör omfatta. Det är en humanitetsfråga av betydande räckvidd. Därest den icke blir löst i den närmaste tiden, hoppas jag dock, att det finnes män i riksdagen, som komma att i en framtid föra den fram i alla fall, så att den når sin lösning. De människor, som det är fråga om, befinna sig i sådana omständigheter, att jag tycker, att det borde vara en bjudande plikt för varje medborgare i detta land och icke minst för riksdagens ledamöter att göra en rättelse härutinnan. Ty man kan icke resonera på det sättet, som en ärad ledamot av första kammaren på Kalmarbänken, när frågan där senast behandlades. Han menade, att det bara var nycker och påhitt, och allt möjligt annat hade han att säga om dessa samvetsömma värnpliktige. Det märkligaste är, att detta anfördes av en prästman, som dock borde haft någon förståelse för denna sak. Finns det många, som ha samma övertygelse som han, lär man icke snart komma till rätta med denna frågas lösning. Jag skall läsa upp några namn för att visa, att åtskilliga människor fått lida till följd av dessa förhållanden: »David Hedman, Dala Järna, dömdes första gången till 3 månaders fängelse och andra gången till 3 månaders straffarbete. Alfr. Jansson, Gustafs, dömdes första gången till 3 månaders fängelse. Gustaf Molander, Tor skebacken, Persberg, dömdes första gången till 3 månaders fängelse och andra gången till 6 månaders fängelse. J. Karlsson, Nora, dömdes andra gången till 2 månaders fängelse och tredje gången till 2 månaders straffarbete. Oscar Back, Gävle, dömdes första gången till 3 månaders straffarbete. Karl Larsson, Hova, dömdes första gången till 2 månaders fängelse. Eber Hedman, Domnarvet, dömdes andra gången till 2 månaders straffarbete. Enok Svensson, Hamra, Gottland, dömdes första gången till en månads fängelse, andra gången till 3 månaders fängelse och tredje gången till 4 månaders fängelse. Predikanten Otto Jönsson, Sölvesborg, dömdes fjärde gången till 6 månaders fän-

Ang. värn-
pliktige, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.

(Forts.)

gelse och femte gången till 8 månaders straffarbete, vilket straff han för närvarande avtjänar på fängelset i Karlskrona. Bröderna Nilsson, Östraby, Oderup, blevo dömda den ene första gången till 5 månaders fängelse och den andre andra gången till 6 månaders fängelse. Predikanten Alfr. Nelson, Vinslöv, dömdes andra gången till 3 månaders straffarbete. Teodor Olsson, Malmö, dömdes andra gången till 2 månaders straffarbete. Hjalmar Månsson, Skäggestorp, dömdes första gången till 2 månaders fängelse. En man i Gluppstorp, Landskronatrakten, blev första gången dömd till 2 månaders fängelse. Henning Olsson, Rättvik, dömdes första gången till en månads fängelse.» För närvarande sitta i fängelse på grund av vägran att bära uniform och fullgöra värnplikt icke mindre än åtta stycken, som jag har reda på, och dessutom kan det ju vara möjligt, för att icke säga ganska säkert, att det finns en del andra. Men beträffande dessa åtta har man kunnat fullständigt konstatera deras åskådning, att de på grund av Nya testamentets lära känt sig förhindrade att utföra militärtjänst. Det är just för dessa, som stå på denna grundval, och där man verkligen kan konstatera samvetsbetänkligheter, som det gäller att få en rättelse. De farhågor, som reservanterna framhålla, att det skulle i betydande grad minska försvarskraften hos vårt folk i synnerhet under nuvarande förhållanden — såsom reservanterna säga i slutet av sin reservation — dem kan jag för min del icke dela. Ty det kan under alla förhållanden icke bli så synnerligen stort antal av dessa människor, som neka att fullgöra sin värnplikt vare sig det gäller av rena samvetsbetänkligheter enligt bibelns ord eller det till äventyrs skulle finnas några som på grund av annan åskådning i ungefär enahanda riktning neka att fullgöra sin värnplikt. Jag tror att det är på tiden att någonting göres i detta fall, och jag vill säga till slut att jag hoppas att andra kammaren måtte för sin del hålla fast vid sin ståndpunkt. På grund av det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hildebrand: Denna fråga berör, det erkänner jag villigt, ett ämne, som icke är ordnat på tillfredsställande sätt. Det är enligt min mening någonting ur försvarssynpunkt och även ur andra synpunkter motbjudande, om en person vid verklig samvetsnöd dömes till fängelsestraff eller annat straff i stegrad utsträckning vid förnyelse av vägran att ikläda sig uniform eller att fullgöra vapentjänst. För min del kan jag icke förstå en sådan uppfattning. Men man kan icke komma ifrån, att den i enstaka fall verkligen förefinnes, och om man bara hade ett säkert medel att kunna skilja dessa ärliga samvetsömna ifrån simulanterna, tror jag, att det skulle vara mycket lättare att ordna saken på ett bättre sätt. Men huru man skall kunna få fram denna skillnad, förstår jag icke; och allra minst kan man få fram den på den väg, utskottet gått d. v. s. genom att totalt se bort från svårigheterna. Alla veta vi, att här i landet pågår en bestämd agitation mot allt vad vapenövning heter. Om man

nu skulle öppna en utväg för samvetsömma att icke ens behöva ikläda sig uniform, kunde det lätt bli modernt inom vissa kretsar av vår ungdom här i landet att förklara sig vara samvetsömma för att sålunda slippa ikläda sig uniform. Och det synes mig ligga mycket nära, att ett sådant önskemål finnes och att en agitation i den vägen verkligen skulle uppkomma. Och därmed komme man fram till konsekvenser av synnerligen farlig art för vårt försvarsväsende. Jag har i viss grad sympatiserat med det förslag, man tänkt sig förut, d. v. s. att man skulle pålägga dem, som förebära samvetsömma mot att fullgöra sin värnplikt, arbete i statens tjänst som är icke endast obetydligt längre — såsom det förut uttalats här i kammaren och som kammaren gick med på förra gången — utan är en avsevärt längre tjänstgöring än själva vapenövningarna. Därmed skulle man, tror jag, ta tillräcklig hänsyn till sådana fall, där verklig samvetsömhet föreligger, ty jag antager, att personer, som icke lida av denna samvetsömhet, icke skulle finna sig i att gå t. ex. ett halvår längre och fullgöra arbete i statens tjänst, än vad själva vapenövningarna krävde. Däremot innebure naturligtvis en sådan anordning en fördel för de verkligt samvetsömma. Tidsskillnaden bör dock, anser jag, vara ganska väsentlig.

Frågan föreligger emellertid icke nu i det läget. Tvärtom har utskottet, enligt min mening, totalt bortsett från farorna och vådorna med den här anvisade vägen, och då återstår mig endast, herr talman, att yrka avslag å utskottets hemställan och således bifall till reservationen.

Herr Löwegren: Herr talman, mina herrar! Av den förste talaren framhölls det, att denna fråga icke föreligger i något vidare förändrat läge i år mot i fjol och att om ett sådant förslag som det här ifrågasatta skulle bliva antaget av riksdagen och Kungl. Maj:t, skulle det kunna skapa en hel del simulanter. Jag är emellertid för min del livligt övertygad om, att frågan i år ligger helt annorlunda, än den låg i fjol genom den motion, som då var väckt, och det förslag, som andra kammaren då biföll. Förra året var det helt enkelt tal om att det genom lag skulle fastslås, att en var samvetsöm skulle ha rätt att på därom framställd begäran och efter en viss, ganska obetydlig prövning utan vidare bliva fritagen från skyldigheten att göra sin värnpliktstjänst i uniform, men nu föreslås det däremot en utvidgning av de bestämmelser, som vi redan ha i detta avseende och som återfinnas i det kungl. cirkuläret av den 21 februari 1902. Det gäller nu blott att utvidga detta cirkulärs bestämmelser därhän, att även frågan om uniformen medtages. Nämnda cirkulär innebär, att efter inhämtande av erforderliga upplysningar och efter noggrann prövning av omständigheterna i varje särskilt fall vederbörande truppförbandschef äger, sedan han övertygat sig om, att det är verklig samvetsnöd som föreligger, rätt att befria värnpliktig från den vanliga vapentjänstgöringen. Vederbörande arméfördelningschef eller truppförbandschef kan således först efter en ingående prövning av varje specialfall medgiva dylik befrielse, och under sådana

Ang. värnpliktige, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.

(Forts.)

Ang. värn-
pliktige, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vopen-
tjänst.

(Forts.)

förhållanden torde fruktan för simulering icke bära överdrivas. Om man fruktar simulering efter det nu föreslagna tilläggets antagande, bör man emellertid komma ihåg, att sådan kan precis lika väl förekomma under nuvarande förhållanden.

Den utvidgning, som nu föreslås, gäller blott en obetydlig detalj, nämligen att denna befrielse även skall omfatta befrielse från skyldigheten att bära uniform och i stället tillåtelse att bära civil dräkt, och eftersom denna befrielse innebär en del omläggningar har den naturligtvis också den rent praktiska konsekvensen, att man får försöka sammanföra alla dessa, som i civil dräkt fullgöra sin värnplikt, på den plats inom eller utom trupperbandet, där lämpligt civilt arbete kan anordnas för dem. Såsom det särskilt starkt framhållits från det första kammarens tillfälliga utskott, som behandlat denna fråga, bör emellertid denna rent praktiska sida av saken icke medföra några oöverstigligen svårigheter. Såsom just herr Hallberg anförde under debatten i första kammaren, har det från auktoritativt militärt håll förklarats, att icke några nämnvärda svårigheter behöfve möta i detta avseende. Man har således även från militärt håll fått klart besked om, att denna sak låter ordna sig och under sådana förhållanden behöver man icke hysa alltför stora farhågor.

Att i likhet med den förste ärade talaren rent av draga den konsekvensen, att plikten att deltaga i landets försvar skulle genom den nya bestämmelsen utplånas och helt och hållet försvinna, är enligt min uppfattning en alldeles absurd åskådning. I så fall skulle denna plikt vara försvunnen i och med, att det kungl. cirkuläret av år 1902 trätt i kraft.

Jag tror, att man bör starkt begränsa frågan och taga sikte på, vad det här verkligen rör sig om, nämligen en utvidgning på ett detaljområde av vad som redan existerar, något, som därför icke behöver föra med sig större konsekvenser. Praktiskt sett gäller det hela en 10—12 personer om året, som lida av den religiösa idén, att de skola absolut ordagrant följa mästarens bud om att »du skall icke dräpa», och vilka driva detta bud därhän, att de icke ens vilja bära den dräkt, som de anse som en symbol för just det onda, de vilja bekämpa. Jag tror för min del icke, att det här kan bliva tal om någon försvarsnihilism, utan det gäller egentligen religiöst folk, folk, som driver sin religiösa uppfattning till ytterlighet. Försvarsnihilisterna komma säkerligen icke att få åtnjuta en sådan förmån, det skall nog trupperbandschefen ställa om.

Man skulle kanske vilja tro, att det här gäller personer, som icke äro fullt psykiskt normala, ty nog förefaller det märkvärdigt, att de icke ens vilja bära uniform och icke ens vilja göra sjukvårdsarbete. Men man torde icke kunna karakterisera dem som onormala, och hur som helst, får man finna sig i dem sådana de nu äro beskaffade. Det är emellertid otvivelaktigt, att det finns sådana, som driva sin religiösa, fixa idé därhän, att de icke vilja bära uniform, och då är det fråga, om det gagnar staten i något hänseende att gång på gång tvinga in dessa i fängelse på två à tre månader o. s. v. Tron I, mina herrar, att detta ökar försvarsviljan i landet och vår för-

*Ang. värn-
pliktige, som
hysa samvets
betänklighete
mot vapen-
tjänst.*

(Forts.)

svarskraft? Ingalunda. Man har säkerligen betydligt mera nytta en gång i tiden av, att dessa personer få göra något för försvaret gagneligt civilt arbete, ty vi böra väl komma ihåg, att nu för tiden, i det moderna kriget, är det civila arbetet för försvaret fullt ut lika så krävande som det rent militära. Det är faktiskt, att numera försvarar man sitt fädernesland icke endast, när man står vid geväret, utan man gör det överallt i de olika fabriker och beklädnadsinstitutionerna, som finnas, och sådana personer, som äro odugliga vid fronten och i den militära dräkten, kunna vara till god nytta, om de få utföra något rent civilt arbete.

I stället för att på ett upprörande sätt straffa dessa vägrare med månads långt fängelse för deras fixa idé att icke bära uniform, bör man få god nytta av dem genom att använda dem i civilt arbete och gå till väga på sätt, i motionen är föreslaget. Det är därför, herr talman, som jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Liljedahl: Herr talman! Jag tror, att, om andra kammaren vill ha denna fråga löst, det är nödvändigt, att kammaren intar en bestämd ståndpunkt och icke växlar ståndpunkt från den ena riksdagen till den andra. Nu intog ju andra kammaren förra året en bestämd ståndpunkt i frågan och jag ber att få framlägga ett yrkande i enlighet med det beslut, som andra kammaren då fattade och som gick ut på, att man skulle gå det i motionen uttalade önskemålet till mötes så tillvida, att man låte dessa samvetsömma värnpliktiga få göra ett civilt arbete civilklädda, men att man för att sila bort simulanterna och få kvar endast de verkligt samvetsömma, skulle ålägga dessa en något längre arbetstid. Det är ett sådant yrkande, som jag ber att nu här få framställa, och, såsom jag sade, bifölls det av andra kammaren förlidet år.

Jag hade senast förra året en värnpliktig i mitt kompani, som hade dylika samvetsbetänkligheter. Det var en mycket präktig och ordentlig ung man. Jag hade mycket långa samtal med honom och fann, att han hade sin övertygelse ganska grundligt rotad i sitt inre, och han var förvisso ärlig och uppriktig. Men så till sist framkastade jag den tanken: om ni skulle få göra civilt arbete under en längre tid än era kamrater, exempelvis en månad längre, skulle ni då hellre vilja göra detta arbete? Han tog sig en funderare, men så sade han till sist, att det ville han icke. Jag hade sedan ytterligare några samtal med honom, och slutet blev, att han gjorde sin värnpliktstjänstgöring med gevär, varvid han för övrigt skötte sig mycket bra. Jag tror således, att det är synnerligen viktigt, att man får in denna bestämmelse om en längre arbetstid för dessa personer och därigenom endast får med sådana, som äro så djupt och starkt genomträngda i sitt samvete av denna idé, att de hålla fast vid densamma, även om de måste gå en längre tid.

Jag hör nu tyvärr, att herr talmannen anser, att det yrkande, som jag här velat framställa, icke ligger inom motionens

Ang. värn-
pliktige, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.

(Forts.)

ram, och jag är i så fall förhindrad att här framkomma med det-
samma, men det torde ju kunna komma tillbaka nästa riksdag.
Jag tror, att det är den enda riktning, i vilken denna fråga
kan lösas, såsom också herr Hildebrand här antydde i sitt an-
förande.

Jag har således, herr talman, under nuvarande förhållanden
intet yrkande att framställa.

Herr Åkerman: Herr talman! Denna fråga är ju så
debatterad här i kammaren, att jag icke behöver upptaga den
till någon mera ingående behandling. Det är emellertid ett par
uttalanden av utskottets ärade ordförande, som jag icke kan låta
stå oemotsagda.

Den ärade talaren åberopade för sin mening ett par militära
auktoriteter, och jag har hört, att även en talare i första kamma-
ren gjort så. Jag känner för min del många militära auktoriteter,
men jag har förgäves letat efter, vem denna militäre auktoritet
är, som här åsyftats, såvida det icke kan vara en jämförelsevis
ung officer, som i ett obehövt ögonblick sagt något i den vägen,
som här anges.

Utskottets ärade ordförande sökte att bagatellisera hela
denna sak. Jag tror dock icke, att det här rör sig om en sådan
bagatell, som han ville göra gällande.

Det är ganska egendomligt att höra de olika uttalandena i
denna fråga. Den ena talaren säger, att vad dessa samvetsömma
icke vilja, det är just att göra militärtjänst; andra talare åter-
igen, såsom t. ex. utskottets ärade ordförande, säga, att på grund
av den kungl. förordning, som vi redan ha i detta hänseende, be-
höva dessa redan nu icke göra någon militärtjänst. Jag vet icke,
hur man skall sammanställa dessa båda uttalanden. Om dessa
samvetsömma ha motvilja mot militärtjänsten, men den åbero-
pade kungl. förordningen redan befriar dem från sådan, då är
det ju bra, som det är. Nu är det emellertid på det sättet,
att det enligt denna kungl. förordning skall vara verklig militär-
tjänst, som de skola göra, och, såvida jag kan läsa utskottets ut-
talande rätt, skulle dessa personer, allt fortfarande göra mili-
tärtjänst, fastän det står något otydligt om, att det skall vara
under någon slags »tillsyn»; men att de skulle befrias från sin
värnplikt och icke stå under strafflagen för krigsmakten, ligger
icke i utskottets hemställan. Är det nu så, som en av de förste
ärade talarne sade, att det är just militärtjänsten som dessa
personer icke vilja vara med om, så äro de ju icke hjälpta med
detta förslag.

Jag kan för min del icke förstå, att man kommer fram till
målet på den väg, som här är föreslagen. Jag förstår mycket väl,
att det är många, som ömma för dessa personer, och jag må
själv bekänna, att jag haft att göra med fall, som varit ömman-
de, men tillsvidare har jag icke kunnat finna någon väg att
hjälpa dem, som är framkomlig. Den väg, som föreslagits av

utskottet, kan jag under inga villkor vara med om. Det är synnerligen oklart, om det skall vara värnpliktstjänst eller icke värnpliktstjänst, om de ifrågavarande personerna skola gå civila och lära sig detsamma, som de värnpliktiga, vilka enligt den här åberopade kungl. förordningen äro befriade från vapentjänst, eller om de icke skola ha någon slags tjänstgöring alls av detta slag. Allt detta svävar i luften, och icke ens utskottets ärade ordförande tycks ha reda på, huru det egentligen skall ordnas; han talar ena stunden om, att de äro befriade från värnplikt, men i den andra om, att de skola göra värnplikt.

Ang. värnpliktiga, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.

(Forts.)

Jag säger ännu en gång, att jag förstår, att man ömmar för dessa personer, men till den dag, som är, har jag ännu icke funnit någon väg, som jag anser vara tillfredsställande i detta fall, och den väg, som här föreslås, anser jag vara sämre än många av de andra, som ifrågasatts.

Jag ber således, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr B y s t r ö m: Herr talman! Även jag skall be att få yttra några ord. För det första ville jag, att såväl den siste talaren som övriga här i kammaren skulle förstå, att de, som arbetat för att få någon frihet för dessa samvetsömna beväringssynglingar, på det att de måtte slippa att sättas i häkte eller tvingas att emigrera som somliga ha gjort — att, säger jag, dessa, som ha sökt gå dem till mötes genom förslag här i riksdagen, därmed, såvitt jag vet, icke velat på något sätt skada värnplikten och övningarna till skydd för fosterlandet, utan att de ha gjort detta av medkänsla för dessa, som hellre gå i häkte, än de exercera eller ikläda sig vapenrustning. Alla, som arbetat på detta område, ha därmed snarare avsett att gagna försvarsverket, ty det kan ju icke bidra till att öka denna kraft, att man behåller sådana, som absolut vägra att bära vapen eller att ikläda sig vapenrock. Och att tvinga deras samveten är ju ganska motbjudande. Jag minnes, att när vi på allvar började föra fram denna fråga här i riksdagen, sade man om det förslag, som då framlades, precis på samma sätt, som man säger här i reservationen, och som även den siste ärade talaren delvis sade. Men huru det var, så ändrades uppfattningen så småningom, och så var det ock en militär auktoritet, som lade sitt tungt vägande ord i vågskålen, och han åstadkom 1902 ett beslut från Kungl. Maj:t, som var till mycken nytta i denna fråga. Den militära auktoritet, som jag här åsyftar, var efter min mening en av de bästa, ja, jag skulle kanske säga den bästa av de krigsministrar, som funnits under de mer än tjugu riksdagar jag tillhört denna kammare. Det var landshövdingen och generalen Jesper Ingevoid Crusebjörn. Jag tyckte mycket om den mannen, och han gjorde här, som sagt, ett mycket gott verk, då han genomförde en liten jämkning i den dittills gällande lagstiftningen i detta hänseende. Jag är övertygad om, att med all sin kunskap och allt sitt nit för försvaret skulle den mannen, om han nu suttit på Konungens taburet, ha sympatiserat med den sak och de strävanden, som här

*Ang. värn-
pliktige, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.*

(Forts.)

gjorts till förmån för dessa samvetsömma beväringssynglingar. Jag ber, herr talman, att få i min mån lägga kammaren på hjärtat att här fatta ett beslut, som går i den riktning, att det hjälper dessa hårt prövade unga män, prövade genom den ställning, som de anse sig böra intaga till den fråga, som det nu gäller. Utskottet har efter min mening anfört goda skäl för det förslag, som många av oss önska må bli här nu antaget.

Utskottets ärade ordförande har här haft ett mycket sakrikt anförande. Han uttalade däri delvis precis detsamma, som den store riksdagsmannen S. A. Hedin yttrade en gång i denna fråga. Denne sade nämligen: Jag förstår icke deras samvetsbetänkligheter i denna sak; jag förstår icke att de kunna ha betänkligheter mot att öva sig till försvarets tjänst, men icke skall jag därför sätta mig till domare över dem. Utan är det så, att vi kunna hjälpa dem eller gå dem till mötes, så skola vi söka göra det. Och hans uppfattning var ju, att man icke borde skada försvarsväsendet; han var ju, såsom vi veta, en mycket varm försvarsvän.

Herr talman, jag vill så gott det är mig möjligt, vädja till kammaren, att den må så talrikt som möjligt sluta upp omkring det yrkande, som utskottet här gjort, och jag hoppas, att detsamma även denna gång skall få en stor majoritet i riksdagens andra kammare.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Jag ber endast att gentemot herr Åkerman få säga, att om han med intresse hade följt detta ärende under de riksdagar, som han varit representant här i kammaren, skulle han icke haft så svårt att förstå, huru denna sak ligger. Att det av mig här framställda förslaget denna gång formulerats så, som skett, har berott därpå, att jag hyste ett svagt hopp om, att vi skulle kunna få första kammaren med på ett så pass moderat yrkande som det här gjorda, vilket ju överensstämmer med just det förslag, som förra året framställdes ifrån första kammarens första tillfälliga utskott. Jag tänkte, att man borde försöka gå den vägen för att kunna mötas i samförstånd, men gentemot en sådan åskädning som herr Åkermans lär det väl icke finnas någon möjlighet till samförstånd, ty han vill ju icke förstå frågan. Han tycks tro, att ett bifall till detta förslag skulle inverka ytterst menligt på den militära auktoriteten och på militarismen i dess helhet samt att det skulle verka i ganska hög grad skadligt även i övrigt. Men av erfarenheten från levande livet finner man, att där de ledande använda sig av humanitet och ta hänsyn till människornas ömma samveten, vinnes ofantligt mycket. När man dessutom tänker på den omständigheten, att vårt land skall anses vara ett kristet land, där människorna ofta manas till att följa Kristi bud, och att det med rätta framhålles, att det står i bibeln att det är orätt att döda, då kan man icke förvåna sig över, att det verkligen finnes människor, som på grund av sitt samvetes övertygelse komma i en sådan situation, att de känna sig kränkta i detta hänseende och neka till att ikläda sig vapenrock samt göra militärtjänst.

Det är endast detta, jag velat säga. Jag menar, att om herr

Åkerman blott ville, skulle han nog kunna förstå denna sak, men han vill icke.

*Ang. värn-
pliktige, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.
(Forts.)*

Herr Eurén: Herr talman! Jag skall icke vara mångordig, utan skall blott en kort stund upptaga kammarens tid i denna för längre anföranden olämpliga tid.

Jag vill endast säga, att jag hyser stor respekt för de samvetsömma personer, som grunda sina betänkligheter i förevarande fråga på verklig religiös övertygelse. Dessa personer anse ju, att de för evigheten skola stånda ansvar för vad de handlat här. allt eftersom de ansett vara rätt eller orätt, och jag kan mycket väl förstå deras ställning härvidlag, ehuru jag anser denna deras åskådning vara felaktig. Men nu är det så, att det finnes icke blott detta slags samvete här i världen, utan jag har inom utskottet fått höra talas om, att det även finnes ett socialt samvete, och detta sociala samvete grundar sig då naturligtvis på sociala åskådningar och sociala rättsbegrepp. När nu icke motionären alls tagit någon hänsyn till dessa olika samveten i sin motion, så skulle man helt enkelt genom att bifalla utskottets tillstyrkande av motionen ställa så till, att en hel massa människor dels utav trots, dels av fixa idéer och dels genom agitationer mot militärväsendet och mot vårt försvar skola träda fram och yrka på att bli befriade från vapentjänst, under framhållande av samvetsömhets såsom orsak.

Då så är, måste jag, herr talman, yrka på, att motionen och utskottets hemställan avslås och att i stället reservationen bifalles. Det är givet, att om frågan kommer igen i någon annan form, vi då få se till, vilken hänsyn vi kunna taga till här framställda önskemål. Utskottets ordförande har här försökt vältra över alla dessa betänkligheter på religionen såsom deras orsak, men jag tror, att det är ytterst få, som ha religiösa betänkligheter emot att deltaga i arbetet för vårt försvar, om de blott befrias från att bära vapen. något som ju enligt här förut omnämnda kungl. cirkuläret av den 21 februari 1902, nu kan medgivnas sådana.

Herr Löwegren: Endast en liten kort replik till herr Åkerman. Han sade, att utskottet icke har gjort klart för sig de olika begrepp, varom här är fråga. Möjligen har jag i mitt anförande på något enstaka ställe försagt mig eller råkat använda några felaktiga språkliga uttryck, och detta har herr Åkerman tagit fasta på, men han får ursäkta, om jag icke är så hemma i de militära uttrycken, att jag gör skillnad på militärtjänst och vapentjänst; jag hör nu, att det lär finnas en skillnad därvidlag. Jag påstår dock, att utskottets ståndpunkt är alldeles klar. Enligt cirkuläret av den 21 februari 1902 äga nämligen vederbörande truppförbandschefer »att, därest, efter inhämtande av erforderliga upplysningar, de vid noggrann prövning av omständigheterna i varje särskilt fall finna övertygande skäl föreligga till antagande, att värnpliktig, som vägrar, att fullgöra vapentjänst, därtill föranledes av allvarliga samvetsbetänklig-

Ang. värn-
pliktige, som
hysa samvets-
betänkligheter
mot vapen-
tjänst.
(Forts.)

heter mot sådan tjänst, förordna, att dylik värnpliktig skall användas till annan lämplig tjänstgöring vid truppförbandet». Sådan tjänstgöring är icke enligt min terminologi direkt militärtjänst. Det kan ju hända, att det i alla fall kallas militärtjänst, men icke är det väl i alla fall direkt vapentjänst. Det enda som nu föreslås är, att en dylik värnpliktig icke behöver göra denna andra tjänstgöring i uniform utan kan få göra den civilklädd, och att man skall ordna det så, om det befinner sig lämpligt, att alla dessa, varom här är fråga, bliva sammanförda, icke blott de, som tillhöra ett och samma truppförband, utan alla från de olika truppförbanden inom riket. Då man vet, hurusom för det nutida kriget det civila arbetet lär vara till den grad betydande, att man i England t. ex. beräknar 5 civila arbetare till försvarets tjänst i proportion till 1 soldat, som står i skyttegraven, så tycks icke ett dylikt arrangemang behöva försvaga vår försvarskraft.

Jag vill sedan med anledning av att herr Åkerman förmodade, att den militära auktoritet, som skulle ha avgivit utlåtande till första kammarens andra tillfälliga utskott, måtte ha varit någon ung officer, blott säga, att så kan näppeligen vara förhållandet, ty om man känner den mycket försiktige man, som förde utskottets talan i första kammaren, så vet man, att han i så fall icke skulle ha uttryckt sig så pass bestämt, som han gjorde, då han sade, att det, »från det mest auktoritativa militära håll» förklarats, att praktiska svårigheter icke förefunnes i detta fall.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan herr vice talmannen ånyo övertagit ledningen av förhandlingarna, företogs omröstningen, och utföll densamma med 115 ja mot 60 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Detta beslut skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 19.

Slutligen föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av herr Palmstiernas motion, nr 241, om visst tillägg till andra kammarens arbetsordning m. m.; och ytterade därvid:

Ang. tillägg till andra kammarens arbetsordning m. m.

Herr Sundberg: Herr talman! Då jag reserverat mig mot utskottets utlåtande, skall jag med några ord be att få angiva skälen härtill och innebörden av reservationen.

Reservationen innebär icke något underkännande av skälen för avslag på motionen, tvärtom godkännas dessa skäl fullt och helt. Men reservanterna anse, att utskottet hade bort nöja sig med att angiva enbart avslagsmotiven och icke därjämte, som skett, ingå på en prövning av själva sakfrågan. Då motionen är lagd så att den av rent formella skäl icke förtjänar något avseende, är en sakbehandling uppenbarligen både onödigt och ologisk. Om emellertid ett ingående på själva saken likväl skulle anses befogat, kunna reservanterna icke ändå vara tillfredsställda med detta utlåtande, ty reservanterna kunna icke dela utskottsmajoritetens åsikt därom, att det skulle vara förmånligt, om vid sammanträden av det slag, som avses i motionen, skulle få framställas frågor eller förekomma diskussion. Det har för övrigt synts reservanterna alldeles självfallet, att bestämmelserätten om vad som skall få förekomma vid dylika sammanträden, icke kan tillkomma riksdagen utan endast vederbörande regeringsmedlem, liksom en föredragshållare ju alltid själv bestämmer, huruvida efter hans föredrag må få förekomma diskussion.

Jag har endast på detta sätt velat angiva innebörden av reservationen, men jag har intet yrkande att framställa.

Herr Palmstierna: Herr vice talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i debatten, men den föregående ärade talarens framställning påkallar, att jag säger ett ord av tacksamhet till utskottet, som med sitt alldeles utomordentliga betänkande lagt frågan just så, som jag i egenskap av motionär önskat. Ärendets behandling har blivit sådan, som jag förmodade, att den skulle bliva, och motiveringen är av den beskaffenhet, att jag ber att få instämma i densamma och även understryka åtskilligt av vad där är framställt.

Herr vice talman! Jag ber sålunda kort och gott att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att riksdagsmannen herr W. Rydén lider av halsfluss med feber samt att han på grund därav är förhindrad att under närmaste dagar lämna sina rum intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 8 april 1916.

Hugo Wällgren.
leg. läkare.

§ 21.

Herr vice talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande måndag ämnade besvara herr vice talmannens interpellation angående revisionen av skifteslagstiftningen.

§ 22.

Herr *Helger* avlämnade en motion, nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 115, angående provisorisk löneförbättring åt biträdande lärare vid folkskolor, lärare vid mindre folkskolor och lärare vid småskolor.

Denna motion bordlades.

§ 23.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av de biskoparna anslagna prebenden;

från sammansatta stats- och lagutskottet:

nr 67, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser angående skyldighet för städer och vissa andra samhällen att bekosta fastighetsregisters uppläggande och förande m. m., dels ock Kungl. Maj:ts i punkten 28 under andra huvudtiteln gjorda framställning om anslag till bidrag till städer och därmed jämförliga samhällen till kostnaden för inrättande av fastighetsregister; och

från riksdagens kansli:

nr 68, angående beredande av skydd för vissa fågelarter.

§ 24.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om ändringar i §§ 44 och 45 regeringsformen samt §§ 5, 6 och 7 successionsordningen m. m.; och

nr 13, i anledning av väckt motion om upphävande av Konungens rätt att upphöja i adligt stånd samt förläna friherrlig och grevlig värdighet m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-

slag till arbetslöshetens bekämpande ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för telegrafverkets räkning av en fastighet i Flen;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av fonden för krigsfartygs byggande till anskaffning av två motorbåtar för rekognoscering av militärleder m. m.;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 28, angående tillfälligt lönetillägg åt amanuensen vid riksdagens bibliotek R. Höckert m. m.;

nr 29, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkterna 1:o och 2:o) av utskottets utlåtande nr 22, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ny avlöningsstat för tjänstemännen vid Tumba pappersbruk; och

nr 30, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning av riksbankens verksamhet;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter;

nr 9, i anledning av första kammarens beslut i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier; och

nr 10, i anledning av första kammarens beslut i fråga om inrättande av ett penninglotteri för statens räkning och om utredning rörande inrättande av ett statsobligationslotteri;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av en utav herr Lübeck m. fl. väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för underlättande av vintertrafiken utmed norrlandskusten och på de norrländska hamnarna; och

nr 3, i anledning av dels herr Nilssons i Linnås motion, nr 149, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om statens inlösande av Västra Centralbanan, dels ock herr Kloos m. fl. motion, nr 213, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsförvärv av järnvägen Karlskrona—Växjö med flera enskilda järnvägar; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 7, angående herr Jönssons i Fridhill motion, nr 191, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förhindrande att entreprenörer vid uppförande av allmänna byggnader undandraga sig att erlagga betalning för arbetskraft och materialier;

nr 8, angående herrar Helgers och Bergs i Munkfors motion, nr 190, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i grunderna för underbefällets vid armén befordran;

nr 9, angående herr Lindleys motion, nr 215, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av statsmonopol å mineraloljor; och nr 10, på grund av kammarens återremiss av utskottets utlåtande, nr 4, angående herr Bergs i Munkfors motion, nr 214, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående blivande utredning av frågan om malmfyndigheters tillgodogörande samt första kammarens beslut rörande en med den ovannämnda likalydande inom första kammaren väckt motion, nr 93.

§ 25.

Justerades protokollsutdrag.

§ 26.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Janson* i Bråten under 8 dagar fr. o. m. den 9 april,
 » *Jeansson* i Kalmar » den 10 april,
 » *Henrikson* » 2 dagar fr. o. m. den 12 april och
 » *Jönsson* i Mårdslycke » 3 » » » 11 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,23 e. m.

In fidem
Per Cronvall.